KAA 3 / 2016 vp

Kansalaisaloite.fi

Äitiyslaki

28.11.2015 - Kansalaisaloitteen ylläpito

1. Aloitteen vireillepano
2. Kannatusilmoitusten keräys
3. Kannatusilmoitusten tarkastus
4. Lähetys eduskuntaan

~~Aloitteen vireillepano~~ → ~~Kannatusilmoitusten keräys~~ → ~~Kannatusilmoitusten tarkastus~~ → **Lähetys eduskuntaan**

55 707 vahvistettua kannatusilmoitusta, joista muualla kerättyjä 4 593

Kannatusilmoituksia tässä palvelussa *51 114*

kokonaiskertymäpäivätasolla

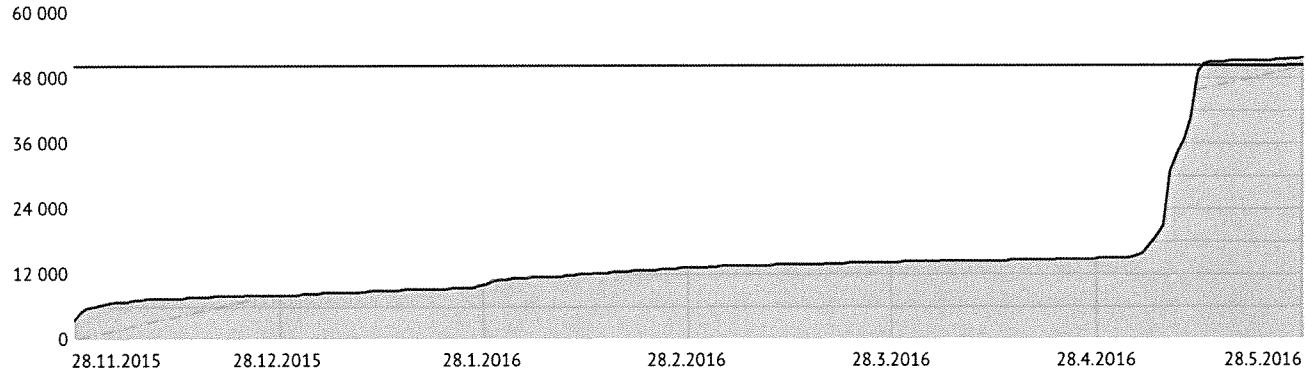

Kuvaajassa näytetään vain Kansalaisaloite.fi-palvelussa kerätyt kannatusilmoitukset. Kuvaaja päivittyy vuorokauden vaihtuessa.
Voit upottaa kuvaajan omille verkkosivuillesi täältä.

Pyyntö kannatusilmoitusten tarkastamisesta on lähetetty Väestörekisterikeskukseen

1.6.2016 - 51 114 kpl

Väestörekisterikeskuksen päätös annettu 23.8.2016

Vahvistettu **55 707** kannatusilmoitusta
Asianumero (diaari) 1383/333/16

Aloitteen pysyvät tiedot

Kansalaisaloitteen otsikko
Äitiyslaki

Aloitteen päiväys
28.11.2015

Aloitteen muoto
Lakiehdotus

Oikeusministeriön asianumero
OM 187/52/2015

Aloitteen sisältö
Kansalaisaloite eduskunnalle äitiyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Aloitteen allekirjoittaneet kansalaiset esittävät eduskunnalle, että äitiyslaki ja eräät siihen liittyvät lait säädetään oikeusministeriön valmisteleman esitysluonnoksen mukaisesti.

Ministeriön esitysluonnos perustuu asiaa syksyllä 2014 valmistelleen ministeriön työryhmän mietinnölle (OM: Mietintöjä ja lausuntoja 50/2014) ja siitä saadulle lausuntopalautteelle. Esitysluonnos on päivätty 2.2.2015 ja se on julkaistu oikeusministeriön internetsivuilla elokuussa 2015. Linkki oikeusministeriön julkaisuun kansalaisaloitteen linkkien joukossa.

Seuraava esitykset vastaavat sanasta sanaan oikeusministeriön esitysluonnosta 2.2.2015:

Lakiehdotukset

1.

Äitiyslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan äitiyden toteamiseen ja vahvistamiseen sekä äitiyden kumoamiseen.

2 §

Äitiyden toteaminen synnyttämisen perusteella

Lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen.

3 §

Äitiyden vahvistaminen hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella

Jos lapsen synnyttäneelle on annettu hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) 1 §:ssä tarkoitettua hedelmöityshoitoa ja lapsi on syntynyt hoidon tuloksena, naisen, joka yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antoi suostumuksen hedelmöityshoitoon, voidaan vahvistaa olevan lapsen synnyttäneen ohella lapsen äiti.

Vahvistusta ei kuitenkaan voida antaa, jos syys lapseen nähden on isyyslain (11/2015) mukaisesti todettu tai vahvistettu tai se voidaan todeta tai vahvistaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu äitiys vahvistetaan maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä noudattaen, mitä jäljempänä 4 ja 5 luvussa säädetään.

2 luku

Äitiyden selvittäminen

4 §

Äitiyden selvittäminen

Äitiyden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla voidaan vahvistaa, että lapsella on 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti.

Lastenvalvojan tehtävänä on toimittaa äitiyden selvittäminen 18 vuotta nuoremman lapsen osalta, jos;

1) isyyden selvittämisen yhteydessä osoittautuu, että lapselle ei voida vahvistaa isää, mutta on aihetta olettaa, että lapselle voidaan vahvistaa toinen äiti;

2) se, joka katsoo olevansa lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti, sitä vaatii;

3) lapsen synnyttänyt äiti sitä vaatii;

4) lapsen synnyttänyt äiti ja mies, jonka isyys on todettu isyyslain 2 §:n nojalla, hyväksyvät sen, että äitiys selvitetään toisen naisen tunnustettua tai ilmoitettua aikovansa tunnustaa äitiytensä 13 §:n 3 momentin nojalla.

5 §

Äitiyden selvittämisen toimeenpanija

Jos äitiyden selvittämisen tarve todetaan isyyden selvittämisen yhteydessä, äitiyden selvittää sen kunnan lastenvalvoja, jossa isyyden selvittäminen on toimitettu.

Jos äitiyden selvittäminen tapahtuu muussa yhteydessä, äitiyden selvittää lapsen synnyttäneen äidin kotikunnan lastenvalvoja. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta tai jos lapsen synnyttänyt äiti on kuollut taikka hänellä ei ole Suomessa kotikuntaa, äitiyden selvittää kuitenkin lapsen kotikunnan lastenvalvoja tai, jos lapsella ei ole täällä kotikuntaa, sen kunnan lastenvalvoja, jossa lapsi oleskelee.

Jos nainen haluaa tunnustaa äitiytensä eikä äitiyden selvittäminen kuulu minkään 1 tai 2 momentissa tarkoitetun kunnan lastenvalvojalle, äitiyden selvittää naisen kotikunnan lastenvalvoja.

Jos äitiyden selvittäminen ei 1—3 momentin mukaan kuulu minkään kunnan lastenvalvojalle, äitiyden selvittää Helsingin kaupungin lastenvalvoja.

6 §

Neuvottelu äitiyden selvittämiseksi

Saatuaan tiedon seikasta, jonka vuoksi äitiys on selvitettävä, lastenvalvojan on neuvoteltava lapsen synnyttäneen äidin, 15 vuotta täyttäneen lapsen ja, jos mahdollista, sen naisen kanssa, joka saattaa olla lapsen toinen äiti. Jos äitiyden selvittäminen perustuu 4 §:n 2 momentin 4 kohtaan, neuvotteluun on kutsuttava myös mies, jonka isyys on todettu isyyslain 2 §:n nojalla.

Jos äitiys on 14 §:n mukaisesti tunnustettu ennen lapsen syntymää, neuvottelu toimitetaan kuitenkin vain, jos lapsen synnyttänyt äiti, tunnustaja tai henkilö, joka katsoo olevansa tunnustajan sijasta lapsen vanhempi, viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä ilmoittaa lastenvalvojalle käsityksensä, että äitiyden tunnustanut ei ole lapsen äiti.

7 §

Neuvottelun toimittaminen ja velvollisuus pysyä totuudessa

Neuvottelussa pyritään saamaan ne tiedot, joiden avulla äitiys voidaan selvittää. Neuvottelun aluksi lastenvalvojan tulee selostaa äitiyden selvittämiseen liittyvät toimenpiteet sekä äitiyden vahvistamisen merkitys ja sen oikeusvaikutukset.

Tietoja antaessaan lapsen synnyttäneellä ja sillä, joka saattaa olla lapsen toinen äiti, sekä 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla miehellä on velvollisuus pysyä totuudessa. Sama velvollisuus koskee myös tunnustamislausuman antamista, tunnustamisen hyväksymistä ja tunnustamisen johdosta toimitettua kuulemista.

8 §

Lastenvalvojan oikeus saada tietoja

Lastenvalvojan oikeuteen saada tietoja äitiyden selvittämistä varten sovelletaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetään.

9 §

Äitiyden selvittämisen keskeyttäminen

Äitiyden selvittäminen on keskeytettävä, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii.

Lastenvalvoja voi päättää, että äitiyden selvittäminen keskeytetään, jos:

1) on ilmeistä, ettei äitiyden vahvistamista varten ole saatavissa riittävästi tietoja;

2) nainen ei ole tunnustanut lasta ja on erityinen syy olettaa, että äitiyden selvittäminen ei olisi lapsen edun mukaista, eikä 15 vuotta täyttänyt lapsi vaadi äitiyden selvittämistä.

Keskeytetty äitiyden selvittäminen on aloitettava uudestaan:

1) lapsen synnyttäneen äidin, 15 vuotta täyttäneen lapsen tai äitinä itseään pitävän pyynnöstä, jos 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu keskeyttämisen edellytys ei enää täyty;

2) lapsen synnyttäneen äidin, 15 vuotta täyttäneen lapsen tai äitiyden tunnustaneen pyynnöstä, jos selvittämisen keskeyttäminen on perustunut 2 momentin 2 kohtaan.

10 §

Äitiyden selvittämisestä laadittava pöytäkirja

Lastenvalvojan on laadittava äitiyden selvittämisestä pöytäkirja. Pöytäkirjaan tulee merkitä kaikki ne tiedot, joilla on merkitystä äitiyttä vahvistettaessa.

Jos neuvottelua äitiyden selvittämiseksi ei 6 §:n 2 momentin mukaan ollut toimitettava, äitiyden selvittämisestä laadittava pöytäkirja sisältää ainoastaan:

1) tiedon siitä, että kukaan 6 §:n 2 momentissa mainituista henkilöistä ei ole määräajassa ilmoittanut käsitystään siitä, että äitiyden tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti;

2) lastenvalvojan lausuman siitä, että hänen tiedossaan olevien seikkojen nojalla ei ole aihetta epäillä, että joku muu kuin tunnustaja olisi lapsen toinen vanhempi.

Lapsen synnyttäneellä äidillä, 15 vuotta täyttäneellä lapsella ja sillä, jolla on 25 §:n 2 momentin mukainen kanneoikeus, on pyynnöstä oikeus saada tieto äitiyden selvittämisestä laaditusta pöytäkirjasta kokonaisuudessaan sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään.

11 §

Tunnustamistilaisuuden varaaminen ja kanteen nostaminen

Lastenvalvojan on varattava naiselle tilaisuus tunnustaa äitiytensä, jos hän katsoo, että saadun selvityksen valossa voidaan pitää todistettuna, että nainen on lapsen äiti.

Jos nainen ei tunnusta äitiyttä eikä lapsi ole täyttänyt 18 vuotta, lastenvalvoja ajaa lapsen puolesta kannetta äitiyden vahvistamiseksi siten kuin 5 luvussa säädetään.

12 §

Muutoksenhaku

Lapsen synnyttänyt äiti, 15 vuotta täyttänyt lapsi ja nainen, joka katsoo olevansa lapsen toinen äiti, saa hakea muutosta äitiyden selvittämisen keskeyttämistä tai sen uudelleen aloittamista koskevaan lastenvalvojan päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Edellä mainitut ja lastenvalvoja saavat hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Äitiyden vahvistamista koskevan kanteen nostamisesta säädetään 25 §:ssä. Lastenvalvojan 9 §:n nojalla antamaan päätökseen on liitettävä tieto kanneoikeudesta ja siihen liittyvästä määräajasta.

3 luku

Äitiyden tunnustaminen

13 §

Tunnustamisen edellytykset

Joka katsoo olevansa lapsen äiti 3 §:n 1 momentin nojalla, voi tunnustaa äitiyden siten kuin jäljempänä säädetään.

Jollei 3 momentissa toisin säädetä, äitiyden tunnustaminen ei voi koskea lasta, jolla on jo isä tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti eikä lasta, jonka osalta isyys voidaan vahvistaa. Tunnustaa ei myöskään voida lasta, joka on adoptoitu.

Tunnustaa voidaan kuitenkin lapsi, jonka osalta isyys on todettu isyyslain 2 §:n nojalla, jos ne, joiden hyväksyminen isyyslain 19 §:n nojalla tarvitaan, hyväksyvät tunnustamisen. Kun tunnustaminen vahvistetaan maistraatissa, isyyslain 2 §:n nojalla todettu isyys kumoutuu.

Mitä isyyslain 15 §:n 3 momentissa säädetään isyyden tunnustamisesta lapsen kuoleman jälkeen, sovelletaan myös äitiyden tunnustamiseen.

14 §

Äitiyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää

Nainen voi ennen lapsen syntymää annettavalla ilmoituksella tunnustaa olevansa syntyvän lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti siten kuin jäljempänä säädetään.

Tunnustajan on annettava ilmoitus henkilökohtaisesti ja raskaana olevan läsnä ollessa terveydenhoitajalle tai kätilölle sen kunnan äitiysneuvolassa, jossa heille on annettu raskaudenaikaisia neuvolapalveluita. Ennen tunnustamisen vastaanottamista osapuolille on selvitettävä tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset.

Tunnustamislausuma, jota 2 momentissa tarkoitetaan, voidaan antaa myös raskaana olevan kotikunnan lastenvalvojalle hänen esitettyä todistuksen raskaudestaan. Tällöin noudatetaan, mitä 2 momentissa säädetään.

Terveydenhoitajan, kätilön tai lastenvalvojan, jota 2 ja 3 momentissa tarkoitetaan, on kieltäydyttävä ottamasta vastaan tunnustamista, jos:

1) raskaana oleva vastustaa tunnustamista;

2) tunnustajan tai raskaana olevan henkilöllisyyttä ei ole luotettavasti selvitetty;

3) on syytä epäillä, ettei tunnustajaa voida vahvistaa lapsen äidiksi; tai

4) on syytä epäillä, että tunnustaja ei mielentilansa, kielivaikeuksien tai muun syyn vuoksi kykene ymmärtämään tunnustamisen merkitystä.

Tunnustamisesta laadittavasta asiakirjasta säädetään 20 §:ssä. Raskaana olevan hyväksyttyä tunnustamisen kirjallisesti asiakirja on viipymättä toimitettava sen kunnan lastenvalvojalle, jolle äitiyden selvittäminen 5 §:n mukaan kuuluu.

15 §

Tunnustamisen peruuttaminen, kiistäminen ja vaikutuksettomuus

Joka on 14 §:n nojalla tunnustanut äitiytensä, voi peruuttaa tunnustamisensa ilmoittamalla siitä kirjallisesti äitiyden selvittämisestä huolehtivalle lastenvalvojalle viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä.

Lapsen synnyttänyt äiti tai se henkilö, joka katsoo olevansa tunnustajan sijasta lapsen vanhempi, voi 1 momentissa säädetyin tavoin ilmoittaa käsityksensä siitä, että lapsen tunnustanut ei ole lapsen äiti.

Tunnustaminen, jota 14 §:ssä tarkoitetaan, on vaikutukseton, jos Suomen viranomaisilla ei silloin, kun äitiyden selvittäminen lapsen synnyttyä alkaa, ole 42 §:n perusteella toimivaltaa äitiyttä koskevassa asiassa.

16 §

Äitiyden tunnustaminen lapsen syntymän jälkeen

Nainen voi tunnustaa 3 §:n 1 momentin mukaisen äitiytensä lapsen syntymän jälkeen ilmoittamalla henkilökohtaisesti 2 momentissa tarkoitetulle tunnustamisen vastaanottajalle olevansa lapsen äiti. Vastaanottajan on ennen tunnustamista selvitettävä hänelle tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset.

Äitiyden tunnustamisen ottaa vastaan viranomainen, joka isyyslain 18 §:n 2 momentin mukaan voi ottaa vastaan isyyden tunnustamisen. Joka parisuhdetta rekisteröitäessä haluaa tunnustaa olevansa kumppaninsa lapsen äiti, voi antaa tunnustamislausuman myös parisuhteen rekisteröivälle viranomaiselle. Äitiyden tunnustamisesta laadittavasta asiakirjasta säädetään tämän lain 20 §:ssä.

Mitä isyyslain 18 §:n 3 momentissa säädetään tunnustamisesta laaditun asiakirjan lähettämisestä ja 4 momentissa tunnustamislausuman antamisesta vieraassa valtiossa, sovelletaan myös äitiyden tunnustamiseen.

17 §

Tunnustamisen hyväksyminen

Mitä isyyslain 19 §:ssä säädetään isyyden tunnustamisen hyväksymisestä, sovelletaan myös äitiyden tunnustamisen hyväksymiseen.

18 §

Kuuleminen

Lastenvalvojan on varattava tilaisuus tulla kuulluksi tunnustamisen johdosta:

1) lapsen synnyttäneelle äidille, jollei hän ole 14 §:n mukaisesti hyväksynyt tunnustamista;

2) lapsen huoltajalle, jos se on hankaluudetta järjestettävissä;

3) tunnustajan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos tunnustaja on alaikäinen.

Lastenvalvoja voi kuulla muitakin kuin 1 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jos se on asian selvittämiseksi tarpeen. Kuulla voidaan suullisesti tai kirjallisesti. Kuulla voi myös se, joka 16 §:n 2 momentin mukaan voi ottaa vastaan tunnustamisen.

19 §

Henkilöllisyyden toteaminen

Edellä 14 tai 16 §:ssä tarkoitetun tunnustamislausuman, 17 §:ssä tarkoitetun hyväksymisen tai 18 §:ssä tarkoitetun suullisen kuulemisen vastaanottajan tulee todeta tunnustamislausuman tai hyväksymisen antajan tai kuultavan henkilöllisyys henkilöllisyystodistuksen perusteella tai muulla tähän verrattavalla, luotettavalla tavalla.

20 §

Tunnustamisesta ja sen hyväksymisestä laadittava asiakirja

Tunnustamisesta ja sen hyväksymisestä on laadittava asiakirja. Asiakirja on päivättävä ja siihen merkitään lapsen, lapsen synnyttäneen äidin ja tunnustajan yksilöintitiedot. Asiakirjan allekirjoittavat äitiytensä tunnustanut ja tunnustamisen vastaanottaja. Jos jonkun tulee hyväksyä tunnustaminen, hyväksyjän ja hyväksymisen vastaanottajan on allekirjoitettava asiakirja.

Jollei lapsi, lapsen synnyttänyt äiti tai aviomies, jonka tulee hyväksyä tunnustaminen, ole todistettavasti saanut tietoa tunnustamislausuman antamisesta ja heidän olinpaikkansa on tunnettu, lastenvalvojan on annettava heille tieto tunnustamisesta postitse saantitodistusta vastaan.

21 §

Asiakirjojen toimittaminen maistraatille

Kun äitiyden selvittäminen on toimitettu ja äitiys on tunnustettu, tulee äitiyden selvittäneen lastenvalvojan toimittaa äitiyden selvittämisestä tehty pöytäkirja ja tunnustamista koskevat asiakirjat 23 §:ssä tarkoitetulle maistraatille.

4 luku

Äitiyden vahvistaminen maistraatissa

22 §

Maistraatin toimivalta

Äitiys, jota 3 §:n 1 momentissa tarkoitetaan, vahvistetaan maistraatissa, jos nainen on tunnustanut äitiytensä 3 luvussa säädetyin tavoin ja hänen äitiyttään voidaan pitää selvitettynä äitiyden selvittämisestä laaditun pöytäkirjan perusteella.

Jos nainen on 14 §:ssä säädetyin tavoin tunnustanut äitiytensä, äitiys voidaan vahvistaa, vaikka nainen olisi kuollut ennen lapsen syntymää.

23 §

Alueellisesti toimivaltainen maistraatti

Äitiyden vahvistaa se maistraatti, jonka toimialueella lastenvalvoja toimii.

Mitä isyyslain 27 §:n 2 momentissa säädetään maistraattien toimivallasta isyyden vahvistamista koskevissa asioissa, koskee myös äitiyden vahvistamista koskevia asioita.

24 §

Äitiysasian käsittely maistraatissa ja muutoksenhaku

Äitiyden vahvistamista koskevan asian käsittelyyn maistraatissa sovelletaan hallintolakia (434/2003). Jos asiassa ei ole menetelty kuten tämän lain 3 luvussa säädetään, asiakirjat ovat puutteelliset tai äitiyskysymystä ei ole riittävästi selvitetty, maistraatti voi pyytää lastenvalvojaa täydentämään asiakirjoja tai hankkimaan tarpeellista saatavilla olevaa lisäselvitystä.

Maistraatin päätökseen ei saa hakea muutosta. Päätökseen on liitettävä tieto 25 §:ssä tarkoitetusta kanneoikeudesta ja 26 §:n 2 momentissa tarkoitetusta määräajasta. Sen lisäksi, mitä hallintolain 54 §:ssä säädetään tiedoksiantovelvollisuudesta, maistraatin on annettava päätös tiedoksi lastenvalvojalle.

5 luku

Äitiyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti

25 §

Kanneoikeuden edellytykset ja asianosaiset

Lapsi, jonka osalta isyyttä ei ole lapsen synnyttäneen äidin avioliiton perusteella todettu eikä maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu, voi vaatia 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun äitiyden vahvistamista nostamalla kanteen äidiksi otaksumaansa vastaan. Jos se, jota vastaan kanne olisi nostettava, on kuollut, kanne nostetaan hänen oikeudenomistajiaan vastaan.

Sillä, joka katsoo olevansa lapsen äiti 3 §:n 1 momentin nojalla, on oikeus nostaa äitiyden vahvistamista koskeva kanne lasta vastaan, jollei maistraatti ole vahvistanut äitiyttä ja siihen on muu syy kuin se, ettei 17 §:ssä tarkoitettua hyväksymistä ole saatu.

Jos se, jonka äitiydestä on kysymys, kuolee kanteen ollessa vireillä, hänen oikeudenomistajansa tulevat hänen sijaansa.

26 §

Kanneoikeuden rajoitukset

Kannetta äitiyden vahvistamiseksi ei voida ajaa, jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta ja vastustaa äitiyden vahvistamista. Kannetta ei voida panna vireille eikä asian käsittelyä jatkaa, jos lapsi on kuollut.

Sen, joka katsoo olevansa lapsen äiti, on pantava kanne vireille vuoden kuluessa siitä päivästä, jona hän sai tiedon 25 §:n 2 momentissa tarkoitetusta maistraatin päätöksestä.

27 §

Lapsen puhevallan käyttäminen

Äitiyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä alaikäisen lapsen puhevaltaa käyttää lastenvalvoja, joka on 5 §:n nojalla selvittänyt äitiyden. Lastenvalvojalla ei kuitenkaan ole puhevaltaa, jos Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta perustuu muuhun kuin 42 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun seikkaan.

Mitä isyyslain 31 §:n 2—4 momentissa säädetään lapsen puhevallan käyttämisestä, kuulemistilaisuuden varaamisesta ja oikeusavusta isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä, sovelletaan myös äitiyden vahvistamista koskevassa asiassa.

28 §

Vastaajaksi haastaminen ja haasteen tiedoksianto

Jos lapsi vaatii äitiyden vahvistamista, vastaajaksi tulee haastaa se, jonka voidaan olettaa olevan lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti.

Jos 1 momentissa tarkoitettuja mahdollisia äitejä on useita, heidät tulee haastaa vastaajiksi samaan oikeudenkäyntiin.

Jos kannetta ajetaan 25 §:n 2 momentin nojalla lasta vastaan, vastaajiksi voidaan haastaa myös ne, jotka kantajan ohella voivat tulla kysymykseen lapsen äitinä.

Mitä isyyslain 33 §:ssä säädetään haasteen tiedoksiannosta isyyttä koskevassa asiassa, sovelletaan myös äitiyttä koskevassa asiassa.

29 §

Äitiyden selvittämisestä laaditun pöytäkirjan tiedoksianto

Kantajan tulee liittää äitiyden selvittämisestä laadittu pöytäkirja haastehakemukseen, jos äitiys on lain mukaan pitänyt selvittää. Jos pöytäkirjaa ei ole liitetty haastehakemukseen, tuomioistuimen tulee pyytää pöytäkirja lastenvalvojalta.

30 §

Oikeuspaikka

Toimivaltaisesta tuomioistuimesta äitiyden vahvistamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

Kun äitiyden vahvistamista koskeva asia on vireillä toimivaltaisessa tuomioistuimessa, ei saman lapsen äitiyskysymystä saa tutkia toisessa tuomioistuimessa. Tuomioistuimen on tällöin siirrettävä asia siihen tuomioistuimeen, jossa asia on jo vireillä.

31 §

Kanteen peruuttaminen

Kun äitiyden vahvistamista koskevaa kannetta ajetaan useampaa kuin yhtä mahdollista äitiä vastaan, kantaja voi peruuttaa kanteen jonkun vastaajan osalta, jos tämä ei vastusta kanteen peruuttamista. Kanne voidaan peruuttaa kuitenkin vain, jos tuomioistuin kuultuaan muita vastaajia tähän suostuu. Tuomioistuimen on tällöin jätettävä asia kyseistä vastaajaa koskevalta osalta sillensä.

32 §

Näytön hankkiminen

Tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki se selvitys, minkä se katsoo asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliseksi. Jos oikeudenkäynnissä esiin tulleiden seikkojen perusteella on aihetta olettaa, että joku, joka ei ole asianosaisena, on lapsen vanhempi, tuomioistuin voi varata hänelle tilaisuuden tulla kuulluksi. Tuomioistuin voi myös kehottaa lastenvalvojaa täydentämään äitiyden selvittämistä.

33 §

Muutoksenhaun käsittely

Jos kantaja tai vastaaja hakee muutosta äitiydestä annettuun tuomioon, muutoksenhakutuomioistuin voi käsitellä asian myös sellaisen asianosaisen osalta, jota muutoksenhaku ei koske.

6 luku

Äitiyden kumoaminen

34 §

Äitiyden kumoamisen perusteet

Äitiys, joka on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on tuomioistuimen päätöksellä kumottava, jos on selvitetty, ettei äidiksi vahvistetun ja lapsen välillä ole 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua suhdetta.

35 §

Äitiyden kumoamista koskevan asian asianosaiset

Äitiyden kumoamista koskevan kanteen saa nostaa lapsi, lapsen synnyttänyt äiti tai se, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu.

Kanne on nostettava niitä 1 momentissa mainittuja henkilöitä vastaan, joilla kantajan ohella on oikeus kanteen nostamiseen.

Jos asianosainen kuolee oikeudenkäynnin kestäessä, hänen oikeudenomistajansa tulevat hänen sijaansa.

36 §

Kanneoikeuden rajoitukset

Mitä isyyslain 42 §:n 1 momentissa säädetään lapsen kanneoikeuden käyttämisestä isyyden kumoamista koskevassa asiassa, sovelletaan myös äitiyden kumoamista koskevassa asiassa.

Äitiytensä tunnustaneella ei ole oikeutta nostaa kannetta, jos hän saatuaan tietää seikoista, joiden perusteella hänellä on ollut aihetta epäillä, että lapsi ei ole saanut alkuaan 3 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ja tarkoitetuissa olosuhteissa, on lapsen syntymän jälkeen kirjallisesti ilmoittanut, että lapsi on hänen. Lapsen synnyttäneellä äidillä ei ole oikeutta nostaa kannetta, jos hän on kirjallisesti hyväksynyt edellä tarkoitetun ilmoituksen.

37 §

Kuoleman vaikutus kanneoikeuteen ja vastaajan puhevallan käyttöön

Kannetta äitiyden kumoamiseksi ei voida panna vireille, jos lapsi on kuollut.

Kannetta äitiyden kumoamiseksi ei voida panna vireille sellaisen 35 §:ssä tarkoitetun asianosaisen puolesta, joka on kuollut. Äidiksi vahvistetun kuoltua hänen puolisonsa ja perillisensä voivat kuitenkin panna kanteen vireille siten kuin 38 §:n 3 momentissa säädetään.

Jos se, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on kuollut, vastaajaksi on haastettava hänen oikeudenomistajansa. Jos lapsen synnyttänyt äiti on kuollut, hänen oikeudenomistajiaan ei haasteta vastaajiksi.

38 §

Määräaika kanteen nostamiselle

Lapsen synnyttäneen äidin ja sen, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on pantava äitiyden kumoamista koskeva kanne vireille kahden vuoden kuluessa siitä, kun äitiys on vahvistettu.

Kanne voidaan tutkia, vaikka se olisi pantu vireille määräajan päättymisen jälkeen, jos 1 momentissa tarkoitetulla kantajalla on ollut laillinen este tai hän näyttää muun erittäin painavan syyn, jonka vuoksi kannetta ei ole aikaisemmin nostettu. Kanne on kuitenkin jätettävä tutkimatta, jos sitä ei ole nostettu viipymättä sen jälkeen, kun syy kanteen nostamatta jättämiselle oli poistunut.

Jos se, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on kuollut menettämättä kanneoikeuttaan, on eloon jääneellä puolisolla sekä jokaisella, joka lapsen ohella tai lapsen jälkeen on vainajan lähin perillinen, oikeus nostaa kanne vuoden kuluessa kuolemasta tai, jos vainajalla vielä olisi ollut käytettävissään pitempi aika kanteen nostamiseen, tuon ajan kuluessa.

39 §

Oikeuspaikka

Toimivaltaisesta tuomioistuimesta äitiyden kumoamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

40 §

Oikeudenkäyntimenettely

Äitiyden kumoamista koskevaan oikeudenkäyntiin sovelletaan, mitä 28 §:n 4 momentissa ja 32 §:ssä säädetään.

7 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

41 §

Äitiyden määräytyminen välittömästi lain nojalla

Äitiys määräytyy välittömästi lain nojalla Suomen lain mukaan, jos sillä, jonka äitiydestä on kysymys:

1) on lapsen syntymän aikaan tai lapsen syntymää edeltäneen vuoden aikana ollut asuinpaikka Suomessa; tai

2) ei lapsen syntymän aikaan ole asuinpaikkaa missään valtiossa ja hän oleskelee tuolloin Suomessa tai on täällä turvapaikanhakijana.

Muissa kuin 1 momentissa mainituissa tapauksissa äitiys määräytyy välittömästi lain nojalla sen valtion lain mukaan, jota on sovellettava siinä valtiossa, jossa:

1) sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on lapsen syntymän aikaan asuinpaikka; tai

2) se, jonka äitiydestä on kysymys, oleskelee tai on turvapaikanhakijana, jos hänellä ei tuolloin ole asuinpaikkaa missään valtiossa.

42 §

Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta

Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia äitiyttä koskevassa asiassa, jos:

1) lapsella on Suomessa asuinpaikka;

2) lapsella ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän oleskelee Suomessa tai on täällä turvapaikanhakijana;

3) vastaajalla tai ainakin yhdellä heistä on tai viimeksi ennen kuolemaansa oli Suomessa asuinpaikka;

4) vastaajalla ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän oleskelee tai viimeksi ennen kuolemaansa oleskeli Suomessa tai on täällä turvapaikanhakijana; taikka

5) asiaa ei voida ratkaista siinä vieraassa valtiossa, jossa lapsella tai sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on tai viimeksi ennen kuolemaansa oli asuinpaikka ja asian ratkaisemiselle Suomessa on erityinen syy.

Äitiyden selvittämistä ja tunnustamista koskevassa asiassa Suomen viranomaiset ovat sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, toimivaltaisia, jos sillä, joka haluaa tunnustaa äitiytensä:

1) on Suomessa asuinpaikka; taikka

2) ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän oleskelee Suomessa tai on täällä turvapaikanhakijana.

Äitiyden selvittämistä 2 luvussa säädetyin tavoin ei kuitenkaan toimiteta, jos Suomen viranomaisten toimivalta perustuu ainoastaan 1 momentin 3 tai 4 kohtaan.

43 §

Vieraassa valtiossa vireillä olevan asian vaikutus

Jos vieraan valtion viranomaisessa on vireillä äitiyttä koskeva asia ja on ilmeistä, että asiassa annettava päätös tunnustetaan Suomessa, Suomen viranomaisen on keskeytettävä saman, täällä myöhemmin vireille tulleen asian käsittely, kunnes on selvitetty, tunnustetaanko vieraassa valtiossa annettu päätös täällä.

Suomen viranomainen voi kuitenkin olla keskeyttämättä asian käsittelyä tai jatkaa keskeytetyn asian käsittelyä, jos osoitetaan, että ratkaisun saaminen muutoin kohtuuttomasti viivästyisi.

44 §

Sovellettava laki

Äitiyttä koskevassa asiassa sovelletaan Suomen lakia, jollei 41 §:stä muuta johdu.

45 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen

Äitiydestä vieraassa valtiossa annettu päätös, joka on voimassa siinä valtiossa, tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta.

Vieraassa valtiossa annettua päätöstä ei kuitenkaan tunnusteta, jos:

1) päätöksen antaneen vieraan valtion viranomaisen toimivalta ei ole perustunut kenenkään osapuolen asuin- tai kotipaikkaan, kansalaisuuteen tai muuhun sellaiseen liittymään, joka huomioon ottaen viranomaisella olisi ollut perusteltu syy ottaa asia käsiteltäväkseen;

2) päätös on annettu pois jäänyttä vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi pois jääneelle niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa;

3) päätös on ristiriidassa sellaisen Suomessa annetun äitiyttä koskevan päätöksen kanssa, jota koskeva oikeudenkäynti on tullut vireille ennen ulkomailla annettuun päätökseen johtanutta oikeudenkäyntiä;

4) päätös on ristiriidassa sellaisen vieraassa valtiossa aikaisemmin annetun äitiyttä koskevan päätöksen kanssa, joka tunnustetaan Suomessa; taikka

5) päätös on vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita.

Päätös, jolla joku on vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen sijasta, voidaan tunnustaa ainoastaan, jos se:

1) on annettu valtiossa, jossa sillä, joka on vahvistettu äidiksi, on lapsen syntymän aikaan asuinpaikka ja jossa hän on asunut keskeytyksettä vähintään vuoden välittömästi ennen lapsen syntymää; tai

2) tunnustetaan siinä valtiossa, jossa sillä, joka on vahvistettu äidiksi, on lapsen syntymän aikaan asuinpaikka ja jossa hän on asunut keskeytyksettä vähintään vuoden välittömästi ennen lapsen syntymää.

Päätöksenä, jota 1—3 momentissa tarkoitetaan, pidetään tuomioistuimen ja muun viranomaisen päätöstä sekä oikeustoimen vahvistamista tai rekisteröintiä, jos lapsen ja naisen välistä suhdetta pidetään tällaisen toimenpiteen seurauksena äitiyssuhteena tai äitiyssuhteen katsotaan tällaisen toimenpiteen vuoksi lakanneen siinä valtiossa, jossa rekisteröinti tai muu toimenpide on suoritettu.

46 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistaminen

Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, tunnustetaanko vieraassa valtiossa äitiydestä annettu päätös Suomessa.

Asiaa käsiteltäessä hovioikeuden on varattava lapselle, isälle, äidille tai jollekulle muulle tilaisuus tulla kuulluksi, jos kuuleminen on tarpeen asian

selvittämiseksi ja kuultavan olinpaikka on vaikeuksitta selvitettävissä.

47 §

Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus

Vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

8 luku

Erinäiset säännökset

48 §

Lapsen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen

Mitä 9 §:ssä ja 26 §:n 1 momentissa sekä 17 §:n nojalla sovellettavaksi tulevassa isyyslain 19 §:n 2 momentissa säädetään 15 vuotta täyttäneen lapsen mielipiteen vaikutuksesta asiaan, ei sovelleta, jos lapsi ei mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään asian merkitystä.

49 §

Perättömän lausuman antaminen äitiysasiassa

Joka äitiyden selvittämisen yhteydessä, tunnustaessaan äitiyden, tunnustamisen vuoksi tapahtuneessa kuulemisessa tai hyväksyessään tunnustamisen tahallaan antaa viranomaiselle väärän tiedon, joka osaltaan johtaa siihen, että äitiys vahvistetaan virheellisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, perättömän lausuman antamisesta äitiysasiassa sakkoon.

50 §

Käsittelyn kiireellisyys

Äitiyden selvittämistä, vahvistamista ja kumoamista koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.

51 §

Virka-apu

Lastenvalvoja on pyynnöstä velvollinen antamaan virka-apua toisen kunnan lastenvalvojalle äitiyden selvittämisessä ja vahvistamisessa lastenvalvojalle kuuluvissa tehtävissä. Tällöin lastenvalvoja on velvollinen myös edustamaan toista lastenvalvojaa käsiteltäessä tämän toimeen kuuluvaa asiaa toimialueensa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona.

52 §

Lain soveltaminen eräissä tapauksissa

Jos lapsella tämän lain nojalla on kaksi äitiä,

1) uskonnonvapauslain (453/2003) 3 §:n 2 momenttia sovellettaessa lapsen äitinä pidetään lapsen synnyttänyttä äitiä;

2) sovellettaessa kansalaisuuslain (359/2003) 9, 12, 26, 32 ja 58 §:ää, kotikuntalain (201/1994) 2 ja 6 a §:ää sekä nimilain (694/1985) 2 ja 4 §:ää lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä mainituissa pykälissä säädetään äidistä, ja tämän lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin sovelletaan, mitä mainituissa pykälissä säädetään isästä.

53 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarvittaessa tarkemmin:

1) maistraatin toimintatavoista, kun äitiys on vahvistettu maistraatin päätöksellä;

2) henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään niistä äitiyden selvittämiseen, tunnustamiseen ja vahvistamiseen liittyvistä asiakirjoista, jotka annetaan asianomaiseen tarkoitukseen vahvistetuilla lomakkeilla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa käytettävien lomakkeiden kaavat.

54 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 2 §:ää ja 7 lukua sovelletaan myös silloin, kun lapsi on syntynyt ennen lain voimaantuloa. Lain muita säännöksiä sovelletaan, jos 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu suostumus hedelmöityshoitoon on annettu lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki

hedelmöityshoidoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) 2 §:n 1 ja 2 kohta, 6 §:n 4 momentti, 8 §:n 2 ja 6 kohta, 22 ja 24 §, 26 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti ja 35 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 35 §:n 1 momentti laissa 376/2009, seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) parilla naista ja miestä, jotka elävät keskenään avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa taikka kahta naista, jotka elävät keskenään rekisteröidyssä parisuhteessa tai rekisteröidyn parisuhteen omaisissa olosuhteissa;

2) hoitoa saavalla paria tai sellaista naista, joka ei elä avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eikä rekisteröidyssä parisuhteessa tai sen omaisissa olosuhteissa;

– – – – – – – – – – – – – – –

6 §

Sukusolujen ja alkioiden hävittäminen

– – – – – – – – – – – – – –

Palvelujen antajan on ilmoitettava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos sen tiedossa on, että tietyn luovuttajan sukusoluja ei ole käytetty hedelmöityshoitoon ennen niiden hävittämistä.

8 §

Hedelmöityshoidon antamisen esteet

Hedelmöityshoitoa ei saa antaa, jos:

– – – – – – – – – – – – – –

2) hoitoa saavan parin osapuoli on avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa muun henkilön kanssa;

– – – – – – – – – – – – – –

6) on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa adoptiolapseksi.

22 §

Luovutusrekisteri

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto pitää rekisteriä hedelmöityshoitoa varten tehdyistä sukusolujen ja alkioiden luovutuksista (luovutusrekisteri). Rekisteriin talletetaan palvelujen antajan ilmoituksen perusteella luovuttajan yksilöintitiedot sekä tieto luovuttajan tunnuksesta, mahdollisesta 16 §:n 2 momentissa tarkoitetusta isyyden vahvistamista koskevasta suostumuksesta ja sen peruutuksesta sekä siitä, onko kyse siittiöiden, munasolujen vai alkioiden luovutuksesta.

24 §

Lupa

Sukusolujen ja alkioiden varastointiin ja hedelmöityshoidon antamiseen on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston lupa. Lupa voidaan myöntää sellaiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai erikoislääkärille, jolla on toiminnan edellyttämä erityisasiantuntemus ja henkilökunta sekä asianmukaiset tilat ja laitteet toimintaa varten ja joka esittää selvityksen 9 §:ssä tarkoitetun neuvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Lupa voidaan myöntää myös niin, että se koskee vain tiettyä varastointi- tai hoitomenetelmää.

26 §

Toimintatiedot ja toiminnan tarkastus

– – – – – – – – – – – – – –

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi määrätä toiminnan tarkastettavaksi.

27 §

Luvan peruuttaminen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi peruuttaa 24 §:ssä tarkoitetun luvan, jos sukusolujen tai alkioiden varastoinnissa taikka hedelmöityshoidossa on olennaisesti rikottu toimintaa koskevia säännöksiä. Jos toiminnassa esiintyy puutteita tai epäkohtia, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi määrätä toiminnan keskeytettäväksi, kunnes puutteet tai epäkohdat on korjattu, taikka peruuttaa luvan, jos puutteita tai epäkohtia ei ole korjattu sen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

– – – – – – – – – – – – – –

35 §

Hedelmöityshoitorikkomus

Joka tahallaan antaa hedelmöityshoitoa, vaikka

1) hoitoa saavan parin osapuoli on avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa muun henkilön kanssa,

2) on perusteltua syytä olettaa, että raskaus aiheuttaisi naisen iän tai terveydentilan vuoksi huomattavan vaaran naisen tai lapsen terveydelle,

3) on ilmeistä, ettei lapselle voida turvata tasapainoista kehitystä taikka

4) on perusteltua syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa adoptiolapseksi,

on tuomittava hedelmöityshoitorikkomuksesta sakkoon.

– – – – – – – – – – – – – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa luovutettuja sukusoluja saadaan käyttää kahden naisen muodostamalle parille annettavaan hedelmöityshoitoon vain, jos luovuttaja suostuu tähän tai on antanut 16 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun suostumuksen.

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 12 ja 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 12 §, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, sekä

lisätään 10 luvun 18 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, uusi 5 a kohta seuraavasti:

10 luku

Oikeuspaikoista riita-asioissa

12 §

Isyyden tai äitiyden vahvistamista koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsen synnyttäneellä äidillä tai lapsella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

Isyyden tai äitiyden kumoamista koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

18 §

Jos ei muutoin ole tuomioistuinta, jossa asia voitaisiin tutkia:

– – – – – – – – – – – – – –

5 a) asia, joka koskee äitiyden vahvistamista tai kumoamista, tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajana olevalla naisella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka taikka hänellä on viimeksi ollut kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka; äitiyden kumoamista koskeva asia voidaan tutkia lisäksi käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsen synnyttäneellä äidillä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka;

– – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 10 §:n 3 momentti, 12 §:n 2 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 § ja 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 13 §:n 2 momentti laissa (15/2015), seuraavasti:

10 §

– – – – – – – – – – – – – –

Jos elatusapua koskeva kanne on pantu vireille vuoden kuluessa siitä, kun vanhemmuus on vahvistettu tunnustamisella tai lainvoimaisella tuomiolla, voidaan tämä vanhempi velvoittaa suorittamaan elatusapua lapsen syntymästä lukien, mikäli se 1—3 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan harkitaan kohtuulliseksi. Elatusapua ei kuitenkaan voida määrätä suoritettavaksi pitemmältä ajalta kuin viideltä kanteen vireille panoa edeltäneeltä vuodelta.

12 §

– – – – – – – – – – – – – –

Kun vanhemmuuden kumoamista koskeva kanne on lainvoimaisella tuomiolla hyväksytty, vanhemmuuden tunnustaminen todettu mitättömäksi tai vanhemmuuden vahvistamista koskeva lainvoimainen tuomio purettu, voi tuomioistuin velvoittaa lapsen 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun edustajan palauttamaan suoritetut elatusavut tai osan niistä, jos lapsen edustaja elatusapua vahvistettaessa tai elatusapuja vastaanottaessaan on tiennyt, että elatusapua suorittanut ei ole lapsen vanhempi, ja palauttamista on lapsen, lapsen edustajan sekä elatusapua suorittaneen olosuhteet huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena.

13 §

– – – – – – – – – – – – – –

Vanhemmuuden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä on isyyslain (11/2015) 31 §:n 1 ja 2 momentissa tai äitiyslain (/20) 27 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla lapsen edustajalla oikeus vaatia myös lapselle tulevan elatusavun vahvistamista.

– – – – – – – – – – – – – –

14 §

– – – – – – – – – – – – – –

Jos elatusapua koskeva vaatimus esitetään lapsen huoltoa tai vanhemmuuden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä, voidaan elatusapua koskeva kanne käsitellä myös siinä tuomioistuimessa, missä ensiksi mainittua asiaa koskeva kanne on pantava vireille.

15 §

Vanhemmuuden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä ei lapsen elatusapua koskevaa kysymystä voida ratkaista ennen kuin vanhemmuus on lainvoimaisella tuomiolla vahvistettu, jos kannetta ajetaan useampaa kuin yhtä henkilöä vastaan.

16 §

– – – – – – – – – – – – – –

Jos elatusavun vahvistamista koskeva tuomio on annettu vanhemmuuden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä, ei tuomiota voida panna täytäntöön ennen kuin vanhemmuus on lainvoimaisella tuomiolla vahvistettu.

– – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 8 a §, sellaisena kuin se on laissa (14/2015), seuraavasti:

8 a §

Sopimus lapsen huollosta ennen lapsen syntymää

Jos vanhemmuus tunnustetaan ennen lapsen syntymää isyyslain (11/2015) 16 §:ssä tai äitiyslain (/20) 14 §:ssä säädetyllä tavalla, tunnustaja ja lapsen synnyttävä äiti voivat samassa yhteydessä tehdä sopimuksen siitä, että lapsen huolto uskotaan molemmille vanhemmille yhteisesti.

Tunnustamisen vastaanottaneen terveydenhoitajan tai kätilön on todistettava omalla allekirjoituksellaan vanhempien allekirjoitukset ja sen jälkeen toimitettava asiakirja isyyslain 16 §:n 5 momentissa tai äitiyslain 14 §:n 5 momentissa tarkoitetulle lastenvalvojalle sopimuksen vahvistamista varten. Sosiaalilautakunta ei voi vahvistaa sopimusta ennen kuin vanhemmuus on vahvistettu.

– – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

perintökaaren 2 luvun 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan perintökaaren (40/1965) 2 luvun 2 § ja 3 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

2 luku

Sukulaisten perintöoikeudesta

2 §

Jollei perittävältä ole jäänyt rintaperillistä, saavat hänen vanhempansa kumpikin puolet perinnöstä.

Jos jompikumpi vanhemmista on kuollut, jakavat perittävän veljet ja sisaret hänen osansa. Kuolleen veljen tai sisaren sijaan tulevat hänen jälkeläisensä, ja joka haara saa yhtä suuren osan. Jollei veljiä tai sisaria taikka heidän jälkeläisiään ole, mutta jompikumpi perittävän vanhemmista elää, saa tämä koko perinnön.

Jos perittävältä on jäänyt veli- tai sisarpuolia, saavat he yhdessä täysiveljien ja
–sisarien kanssa osansa siitä, mikä olisi tullut heidän vanhemmalleen. Jollei täysiveljiä tai
–sisaria tahi heidän jälkeläisiään ole ja molemmat vanhemmat ovat kuolleet, saavat veli- ja sisarpuolet koko perinnön. Kuolleen veli- tai sisarpuolen sijaan tulevat hänen jälkeläisensä.

3 §

Jollei 1 ja 2 §:ssä mainittuja perillisiä ole, saavat perittävän isovanhemmat koko perinnön.

Jos joku isovanhemmista on kuollut, saavat hänen lapsensa sen osan perinnöstä, mikä hänelle olisi tullut.

– – – – – – – – – – – – – – –

– – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

elatustukilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan elatustukilain (580/2008) 6 §:n 5 ja 6 kohta ja 7 §:n 3 momentti, sekä

lisätään 6 §:ään uusi 2 momentti, seuraavasti:

6 §

Elatustuen saamisen edellytykset

Lapsella on oikeus elatustukeen, kun:

– – – – – – – – – – – – – – –

5) elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden tai äitiyden vahvistamisen kanssa; tai

6) adoptiovanhempi on yksin adoptoinut lapsen, eikä lapsi ole adoptiovanhemman puolison lapsi tai adoptiolapsi taikka sellaisen henkilön lapsi, jonka kanssa adoptiovanhempi elää avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Oikeutta elatustukeen ei kuitenkaan ole 1 momentin 4 kohdan perusteella, jos äitiys lapseen nähden on lainvoimaisesti vahvistettu äitiyslain (/20) 3 §:n 1 momentin nojalla taikka lapsi on lainvoimaisella päätöksellä adoptoitu.

7 §

Elatustukioikeuden alkaminen ja päättyminen

– – – – – – – – – – – – – – –

Kun elatustuki myönnetään 6 §:n 5 kohdan perusteella, elatustukeen on oikeus enintään vanhemmuuden lainvoimaista vahvistamista seuraavien kuuden kalenterikuukauden ajan, jollei kannetta elatusavun vahvistamiseksi ole pantu vireille mainitun ajan kuluessa.

– – –

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 6 §:n 2 momenttia ei sovelleta, jos vanhemmuus on vahvistettu ennen tämän lain voimaantuloa.

Perustelut
Seuraavat perustelut vastaavat sanasta sanaan oikeusministeriön esitysluonnosta 2.2.2015:

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi äitiyslaki. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat seurannaismuutokset hedelmöityshoidoista annettuun lakiin, oikeudenkäymiskaareen, lapsen elatuksesta annettuun lakiin, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin, perintökaareen ja elatustukilakiin.

Ehdotetussa äitiyslaissa on säännökset äitiyden määräytymisestä. Tavanomaisoikeudellinen periaate, jonka mukaan lapsen synnyttäjä on lapsen äiti, ehdotetaan otettavaksi lakiin. Lisäksi ehdotetaan, että lapsen synnyttäneen äidin naispuolisen kumppanin voidaan vahvistaa olevan lapsen synnyttäneen äidin ohella lapsen äiti silloin, kun lapsi on hankittu yhteisesti hedelmöityshoitojen avulla. Äitiys vahvistetaan tällöin samalla tavoin kuin isyys, toisin sanoen joko tunnustamisen perusteella tai tuomioistuimen päätöksellä. Menettely korvaa näissä tapauksissa perheensisäisen adoption. Hedelmöityshoidoista annettua lakia muutetaan samalla siten, että jatkossa naisparien on mahdollista saada hedelmöityshoitoja yhdessä.

Ehdotus sisältää myös äitiyttä koskevat kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset.

Ehdotetun äitiyslain säännökset äitiyden selvittämisestä, tunnustamisesta, vahvistamisesta, kumoamisesta sekä kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvista kysymyksistä vastaavat pitkälti 1.1.2016 voimaan tulevan isyyslain säännöksiä.

[Esitys liittyy valtion vuoden 2015 lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.]

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan samanaikaisesti uuden isyyslain kanssa.

Yleisperustelut

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö sekä nykytilan arviointi

Äitiyden määräytymisestä ei nykyisin ole laissa säännöksiä. Vakiintuneesti katsotaan kuitenkin, että nainen, joka synnyttää lapsen, on lapsen oikeudellinen äiti. Tämä lähtökohta johtaa valtaosassa tapauksia siihen, että lapsen oikeudellinen äiti on myös hänen geneettinen äitinsä. Lapsen synnyttänyttä henkilöä pidetään äitinä myös siinä tapauksessa, että lapsi syntyy hedelmöityshoidon tuloksena ja hoidossa on käytetty luovutettua munasolua.

Kun kyse on lapsen synnyttäneestä henkilöstä, äitiyttä koskevien perussäännösten puuttumisesta on toistaiseksi aiheutunut erittäin harvoin ongelmia käytännössä. Kirjoitetun sääntelyn puuttuessa tuomioistuimet ovat tukeutuneet vahvistuskannetta koskeviin yleisiin prosessioikeudellisiin periaatteisiin äitiyden vahvistamiseksi.

Äitiyden määräytymistä koskevien säännösten puuttuminen on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi etenkin tilanteessa, jossa naisparille syntyy hedelmöityshoidolla alkunsa saanut lapsi. Näissä tilanteissa on katsottu olevan tarve sääntelylle, jonka mukaan naisparille syntyvän lapsen oikeudellinen suhde voidaan vahvistaa suhteessa synnyttävän äidin kumppaniin.

Hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) sanamuoto ei tunne tilannetta, jossa hedelmöityshoitoja annetaan naisparille, mutta ilmiö on käytännössä hyvin yleinen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen esittämän arvion mukaan hedelmöityshoitoja annetaan vuosittain noin 160 naisparille. Lapsen oikeusturvan kannalta ongelmallisina on pidetty erityisesti tilanteita, joissa naispari hakeutuu yhdessä hedelmöityshoitoihin, mutta lapsen äidin kumppanin vanhemmuutta ei voida vahvistaa hedelmöityshoitosuostumuksen perusteella. Mainituissa tilanteissa joudutaan turvautumaan perheen sisäiseen adoptioon, jossa lapsen synnyttäneen naisen puoliso adoptoi toisen osapuolen biologisen lapsen. Tällöin lasta pidetään puolisoiden yhteisenä lapsena. Perheen sisäinen adoptio on kuitenkin mahdollista ainoastaan parisuhteensa rekisteröineille pareille. Tilastokeskukselta saadun tiedon mukaan rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheen sisäisten adoptioiden lukumäärä vuonna 2013 oli 101. Perheen sisäisen adoption prosessi on työläs ja aikaa vievä, minkä vuoksi lapsen edun toteutuminen saattaa vaarantua. Myös yhteiskunnan resursseja kuluu adoptioneuvonnan ja tuomioistuinten kuluina.

Perheeseen syntyvän lapsen edun mukaista on, että hänen juridinen asemansa vahvistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nykytilanteessa ongelmia aiheutuu, jos naispari eroaa tai lapsen synnyttänyt äiti kuolee ennen kuin toisen äidin vanhemmuus on vahvistettu perheen sisäisellä adoptiolla. Naisparin vanhemmuuden sääntelyä puoltaa myös samaa ja eri sukupuolta olevien avoparien yhdenvertainen kohtelu. Jos samaa sukupuolta oleva pari ei ole rekisteröinyt parisuhdettaan, parin ei ole mahdollista jakaa vanhemmuutta perheen sisäisen adoption kautta. Vanhemmuuden jakaminen perheen sisäisen adoption kautta ei ole mahdollista myöskään eri sukupuolta olevalle avoparille. Eri sukupuolta olevalle avoparille voidaan kuitenkin antaa hedelmöityshoitoa yhdessä, jolloin hedelmöityshoitoihin suostumuksensa antaneen miehen isyys voidaan vahvistaa tunnustamisen tai tuomioistuimen päätöksen perusteella, vaikka lapsi olisi saanut alkunsa luovutetuilla siittiöillä. Jos avoliiton osapuolet ovat samaa sukupuolta, heitä ei nykyisin hoideta parina, vaan hedelmöityshoitoa annetaan synnyttävälle osapuolelle yksin. Lapsen äidin naispuolista avopuolisoa ei myöskään nykyisin voida vahvistaa lapsen vanhemmaksi, ellei pari rekisteröi parisuhdettaan. Jos hedelmöityshoitojen yhteydessä käytetään sellaisia siittiöitä, joiden luovuttaja ei ole suostunut isyyden vahvistamiseen, on lapsella tällaisissa tilanteissa lähtökohtaisesti vain yksi oikeudellinen vanhempi.

Lapsen etu puoltaa sitä, että lapsen äidin naispuolinen avopuoliso voitaisiin vahvistaa lapsen toiseksi vanhemmaksi, jos naispari on hankkinut lapsen yhteisymmärryksessä hedelmöityshoidoilla eikä siittiöiden luovuttajaa voida vahvistaa lapsen isäksi. Tällaisissa tilanteissa naispuolisen avoparin ei-synnyttävä osapuoli tulisi voida vahvistaa lapsen vanhemmaksi hedelmöityshoitosuostumuksen perusteella. Sääntely mahdollistaisi lapsen sosiaalisen siteen vahvistamisen hänen tosiasialliseen vanhempaansa. Lapsella olisi tällöin kaksi oikeudellista ja elatusvelvollista vanhempaa vanhemmuuden vahvistamispäätöksestä alkaen.

Yleisen kansainvälistymisen vuoksi äitiyttä koskevien kansainvälisyksityisoikeudellisten kysymysten sääntelyn tarve on lisääntynyt. Myös äitiyttä koskevien aineellisten lakien väliset erot ovat kasvaneet. Esimerkiksi vastaus siihen, ovatko sijaissynnytysjärjestelyt sallittuja, vaihtelee maittain. Sijaissynnytyksellä tarkoitetaan järjestelyä, jossa nainen synnyttää lapsen siten, että tarkoituksena on luovuttaa lapsi synnytyksen jälkeen toisen henkilön tai pariskunnan kasvatettavaksi. Suomen lainsäädännössä sijaissynnytysjärjestelyt ovat kiellettyjä.

Suomessa ei kuitenkaan ole äitiyttä koskevia kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia säännöksiä. Siten on epäselvää, mitä lakia olisi sovellettava arvioitaessa tietyn henkilön äitiyttä suoraan lain nojalla tai millä edellytyksillä ulkomainen äitiyttä koskeva päätös tunnustetaan Suomessa. Erityisesti epäselvää on, kuinka äitiyttä tulisi arvioida silloin, kun kyse on ulkomailla toteutetusta sijaissynnytysjärjestelystä. Oikeudellinen tilanne selkiytyisi, jos lakiin otettaisiin säännökset sovellettavasta laista, kun on kysymys äitiyden määräytymisestä suoraan lain perusteella ja ulkomaisten äitiyttä koskevien päätösten tunnustamisesta.

1.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Vanhemmuuden määräytymistä koskevaa kansainvälistä sääntelyä on nykyisin hyvin vähän, sillä perhe-elämää koskevat kysymykset perustuvat pitkälti kansallisesti määriteltyihin arvopohjaisiin ratkaisuihin. Perhe-elämää ja lasten oikeuksia koskevaa kansainvälistä sääntelyä Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin puitteissa on käsitelty isyyslain uudistamista koskevassa työryhmämietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2013, s. 45–46).

Työryhmämietinnössä on kuvattu myös äitiyttä koskevaa sääntelyä muissa Pohjoismaissa sekä Virossa, Venäjällä, Saksassa, Ranskassa, Englannissa ja Walesissa sekä Alankomaissa (s. 15–19). Kaikissa edellä mainituissa oikeusjärjestelmissä lapsen synnyttänyttä naista pidetään lähtökohtaisesti lapsen äitinä riippumatta siitä, onko niissä yleinen äitiyttä koskeva määritelmä vai onko äitiyden määritelmä rajattu hedelmöityshoitotilanteisiin. Lapsen synnyttäneen naisen äitiys on kyseisissä maissa otettu lähtökohdaksi myös riippumatta siitä, miten sijaissynnytystä koskeva kysymys on ratkaistu.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi äitiyslaki. Lisäksi ehdotetaan muutoksia hedelmöityshoidoista annettuun lakiin, oikeudenkäymiskaareen, lapsen elatuksesta annettuun lakiin (704/1975), lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin (361/1983), perintökaareen (40/1965) sekä elatustukilakiin (580/2008).

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on ensinnäkin selkeyttää oikeustilaa säätämällä nimenomaisesti, että lapsen synnyttänyt henkilö on lapsen äiti. Toiseksi tavoitteena on vahvistaa naisparien vanhemmuutta siten, että heidän asemansa vanhempina on mahdollisimman yhdenvertainen suhteessa eri sukupuolta oleviin vanhempiin. Samalla varmistetaan lapsen edun toteutuminen tekemällä mahdolliseksi se, että kahden henkilön yhteisellä päätöksellä hankkimalle lapselle voidaan lähtökohtaisesti aina vahvistaa kaksi oikeudellista ja elatusvelvollista vanhempaa.

Ehdotettu sääntely koskee naisparin osalta tilannetta, jossa lapsi on hankittu molempien suostumukseen perustuvalla hedelmöityshoidolla. Esitystä valmisteltaessa pohdittiin lisäksi sitä vaihtoehtoa, että äitiyssääntely koskisi myös muita kuin hedelmöityshoitojen avulla naispareille syntyviä lapsia. Tästä kuitenkin luovuttiin, sillä hedelmöityshoitopalveluiden ulkopuolella käytettyjen menetelmien katsottiin johtavan ristiriitatilanteissa vaikeisiin todistelua koskeviin kysymyksiin siitä, kumpi voidaan vahvistaa tulevan lapsen toiseksi vanhemmaksi, siittiöiden luovuttaja vai lapsen synnyttävän äidin naispuolinen kumppani. Myös lapsen oikeus tietää alkuperänsä varmistetaan parhaiten, kun lapsi saa alkunsa hedelmöityshoitoklinikalla, joka huolehtii sukusolun luovuttajaa koskevien tietojen ilmoittamisesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ylläpitämään luovutusrekisteriin. Niin sanotut koti-inseminaatiot jäävät näin ollen sääntelyn ulkopuolelle eikä muun kuin lapsen synnyttäneen äitiyden vahvistaminen ole tällaisissa tilanteissa jatkossakaan mahdollista muutoin kuin perheen sisäisen adoption edellytysten täyttyessä.

Hedelmöityshoidoista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hoitoa voidaan antaa myös naispareille parina. Nainen, joka yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen naisen kanssa antoi suostumuksensa hedelmöityshoitoon, voidaan suostumuksen perusteella vahvistaa lapsen äidiksi. Tämä koskee sekä parisuhteensa rekisteröineitä että avopareja. Näin ollen naisparin hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneen lapsen ja synnyttäjän kumppanin välistä lapsi-vanhempi-suhdetta ei tarvitse erikseen perustaa perheen sisäisellä adoptiolla.

Äitiyttä ei voida ehdotuksen mukaan vahvistaa, jos isyyden vahvistaminen on mahdollista. Lapselle ei edelleenkään voida vahvistaa kuin kaksi oikeudellista vanhempaa. Näin ollen naispareille annetun hedelmöityshoidon tuloksena syntyvän lapsen isäksi ei voida tulevaisuudessa vahvistaa sukusolujen luovuttajaa, vaikka tämä olisi antanut hedelmöityshoidoista annetun lain 16 §:n 2 momentissa tarkoitetun suostumuksen isyyden vahvistamiseen. Tämä vastaa nykytilannetta eri sukupuolta olevien parien osalta.

Oikeustilan selkeyttämiseksi äitiyslakiin ehdotetaan otettavaksi kansanvälis-yksityisoikeudellisia kysymyksiä käsittelevät säännökset. Ne koskevat

sekä synnyttänyttä äitiä että hedelmöityshoitosuostumuksen antanutta äitiä.

Yhdenvertaisuussyistä on tärkeää, että etuuslainsäädäntöön tehdään muutokset, joiden nojalla lapsen vanhempien oikeudet perhe-etuuksiin ovat samat riippumatta siitä, ovatko he samaa vai eri sukupuolta. Näin ollen esitys sisältää ehdotuksen elatustukilain muuttamiseksi. Esitykseen ei kuitenkaan sisälly lakiehdotusta sairausvakuutuslain muuttamiseksi, sillä sitä ei ole ollut mahdollista valmistella valmistelulle asetetun aikataulun puitteissa.

Vanhemmuuteen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista on ehdotettu säädettäväksi mahdollisimman sukupuolineutraalilla tavalla. Esitykseen ei kuitenkaan sisälly ehdotusta transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu muutosesitystä transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annettuun lakiin (563/2002), jonka tarkoituksena on poistaa lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimus transsukupuolisten henkilöiden oikeudellisen sukupuolen vahvistamisedellytyksistä. Tarkoituksenmukaista on, että transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuuteen liittyvät erityiskysymykset ratkaistaan tämän valmistelun yhteydessä.

Esityksen valmistelussa harkittiin myös isyysolettaman kaltaisen vanhemmuusolettaman käyttöön ottamista tilanteissa, joissa lapsen äiti on rekisteröinyt parisuhteensa toisen naisen kanssa. Vanhemmuusolettaman käyttöönottoa voidaan puoltaa yhdenvertaisuusperusteella ja lapsen perhe-elämän suojelulla. Toisaalta lapsen äidin avioliittoon perustuvan isyysolettaman taustalla on olettama geneettisestä polveutumisesta, joka voidaan tarvittaessa kumota. Synnyttävän äidin kumppanin vanhemmuus naisparien välisissä suhteissa ei perustu geneettiseen polveutumiseen vaan tulevien vanhempien yhteisymmärrykseen yhteisen lapsen hankkimisesta. Hedelmöityshoitosuostumusta koskeva tieto ei välity väestötietojärjestelmää ylläpitäville viranomaisille ilman viranomaisasiointia, jolloin olettaman käyttöönotosta saatavat edut menetetään. Vanhemmuusolettama katsottiin ongelmalliseksi myös etenkin sen osapuolen oikeusturvan kannalta, joka ei synnytä lasta, koska hänen olisi vaikea osoittaa olettamaan perustuva vanhemmuutensa vääräksi. Ehdotuksessa ei näin ollen ehdoteta otettavaksi käyttöön vanhemmuusolettamaa rekisteröidyissä parisuhteissa, vaan näissäkin tilanteissa edellytetään synnyttävän naisen kumppanin tunnustavan lapsen vanhemmuuden vahvistamiseksi.

Esitystä valmisteltaessa pohdittiin myös tarvetta säätää synnyttäneen äidin äitiyden vahvistamista koskevista menettelyistä. Käytännössä on esiintynyt yksittäisiä tilanteita, joissa maistraatti on kieltäytynyt merkitsemästä synnyttämiseen perustuvaa äitiyttä väestötietojärjestelmään puuttuvan asiakirjanäytön vuoksi. Tilanteet koskevat lähinnä maahanmuuttajia, joiden lähtömaan väestötietojärjestelmä ei ole kovin kehittynyt tai se ei poikkeustilanteen vuoksi ole käytettävissä. Lähes aina nämä tilanteet on voitu ratkaista turvautumalla vaihtoehtoisiin todistelumenetelmiin, kuten oikeusgeneettisten tutkimusten tai muiden perheenjäsenten antamien lausumien avulla. Tiedossa on vain yksi tapaus, jossa synnyttäneen äidin äitiys on vahvistettu tuomioistuimessa vahvistuskanteen perusteella. Koska asiat ovat näissä harvinaisissa tilanteissa ratkaistavissa yhteistyössä maistraatin kanssa, lakiehdotukseen ei sisälly kannemahdollisuutta lapsen synnyttäneen äidin vahvistamiseksi. Ehdotetun lain ei kuitenkaan ole tarkoitettu sulkevan pois sitä mahdollisuutta, että se, jonka etua tai oikeutta asia koskee, vaatii tuomioistuimessa vahvistettavaksi, että joku on tai ei ole jonkun toisen henkilön äiti. Tuomioistuin voisi siis jatkossakin tutkia tällaisen kanteen yleisten vahvistuskannetta koskevien säännösten ja periaatteiden mukaisesti. Tällaisen vahvistuskanteen johdosta annetulla tuomiolla ei ole oikeusvoimaa sen asian ulkopuolella, johon liittyen vahvistus annettiin.

Valmistelussa pohdittiin oikeusgeneettisten tutkimusten ulottamista myös äitiyttä koskeviin asioihin. Asialla voisi olla käytännön merkitystä esimerkiksi edellä kuvatuissa tilanteissa, joissa on kyse biologisen äitiyden vahvistamisesta. Oikeusgeneettisten tutkimusten hyödyntäminen voisi tulla ajankohtaiseksi myös tilanteessa, jossa haluttaisiin varmuus siitä, että lapsi on syntynyt hedelmöityshoidon tuloksena. Kysymystä oikeusgeneettisten tutkimusten ulottamisesta edellä mainittuihin tilanteisiin on syytä arvioida oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain (378/2005) laajemman uudistuksen yhteydessä.

Ehdotuksen mukaiset äitiyden vahvistamis- ja kumoamismenettelyt vastaavat menettelyitä, jotka koskevat eri sukupuolta olevia pareja. Ehdotetun äitiyslain säännösten muotoilussa on muutoinkin pidetty tarkoituksenmukaisena pitäytyä mahdollisimman pitkälti uuden isyyslain rakenteessa ja siinä valituissa periaatteellisissa ratkaisuissa.

Etenkin esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin sisältyy lukuisia viittauksia isyyslakiin, jolla tarkoitetaan 1.1.2016 voimaan tulevaa uutta isyyslakia (/). Isyyslakia koskevat esityöt on suoraan sovellettavissa äitiyttä koskeviin tapauksiin vain silloin, kun pykälässä nimenomaisesti viitataan isyyslakiin. Muilta osin äitiyslain perusteluja voidaan pitää itsenäisinä perusteluina.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Yhteiskunnalliset vaikutukset

3.1.1 Vaikutukset lapsiin

Esityksen keskeisimmät vaikutukset kohdistuvat lapsiin. Ehdotuksella pyritään turvaamaan lapsen oikeutta molempiin vanhempiin ja suojaamaan

lapsen etua ja yhdenvertaisuutta eri perherakenteissa. Lapsen etu puoltaa lainsäädännön kehittämistä siten, että lapsen äidin naispuolinen kumppani voidaan vahvistaa lapsen toiseksi vanhemmaksi, jos naispari on hankkinut lapsen yhteisymmärryksessä hedelmöityshoidoilla eikä siittiöiden luovuttajaa voida vahvistaa lapsen isäksi. Lapsen elatuksesta annettuun lakiin ehdotetut muutokset mahdollistavat myös sen, että tunnustamisen perusteella tai lainvoimaisella tuomiolla vahvistettu vanhempi voidaan velvoittaa suorittamaan elatusapua lapsen syntymästä lukien.

Nykyisin vain parisuhteensa rekisteröinyt pari voi jakaa lapsen vanhemmuuden siten, että toinen parisuhteen osapuolista adoptoi yksin toisen osapuolen lapsen. Kunnasta ja tuomioistuinten käsittelyajoista riippuen perheen sisäinen adoptio voidaan parhaimmillaankin vahvistaa vasta muutama viikko lapsen syntymän jälkeen. Vanhempien välien rikkoutuminen raskauden tai adoptiomenettelyn aikana estää vanhemmuussuhteen vahvistamisen, jos adoptionhakija tai lapsen synnyttänyt äiti peruuttaa suostumuksensa adoptioon ennen adoption vahvistamista. Esityksessä ehdotettu mahdollisuus antaa hedelmöityshoitoa naisparille yhdessä ja vahvistaa parin toinen osapuoli yhteisymmärryksessä aikaansaadun lapsen äidiksi suostumuksen perusteella nopeuttaa ja selkeyttää vanhemmuuden vahvistamismenettelyä ja turvaa lapsen oikeutta kahteen vanhempaan.

3.1.2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Mahdollisuus saada hedelmöityshoitoa yhdessä parina ja tunnustaa hedelmöityshoidoista alkunsa saanut lapsi edistää naisparien yhdenvertaisuutta suhteessa eri sukupuolta oleviin pareihin. Koska nykyinen hedelmöityshoidoista annettu laki mahdollistaa myös avioliitonomaisessa parisuhteessa elävän parin hoitamisen yhdessä, on katsottu perustelluksi mahdollistaa hedelmöityshoitojen antaminen yhdessä paitsi parisuhteensa rekisteröineille naispareille, myös rekisteröidyn parisuhteen omaisissa olosuhteissa eläville naispareille.

3.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

3.2.1 Vaikutukset kunnallisten viranomaisten toimintaan

Esityksellä on vaikutuksia kunnan sosiaalitoimen viranomaisten ja erityisesti lastenvalvojien toimintaan. Äitiyden vahvistaminen tunnustamisen perusteella on uusi mahdollisuus, jota naispareilla ei ole ollut aiemmin käytettävissään. Kyse ei kuitenkaan ole kokonaan uudesta tehtävästä kunnan sosiaalitoimelle, sillä äitiyden tunnustaminen rinnastuu isyyden tunnustamiseen. Äitiyden vahvistaminen tunnustamisen perusteella korvaisi suurelta osin nykyisen, tunnustamismenettelyä huomattavasti raskaamman adoptiomenettelyn. Kun äitiyden tunnustaminen edellyttää yksinkertaisimmillaan yhden käynnin joko äitiysneuvolassa ennen lapsen syntymää tai lastenvalvojan luona lapsen syntymän jälkeen, adoptioneuvontamenettely ennen tuomioistuinkäsittelyä saattaa kunnasta riippuen edellyttää useita käyntikertoja adoptioneuvonnan antajan luona ja lisäksi sosiaaliviranomaisten kotikäynnin siihen perheeseen, jossa lapsi asuu.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan hedelmöityshoitoja annetaan vuosittain noin 160 naisparille. Hedelmöityshoidot eivät aina onnistu toivotusti eivätkä kaikki hedelmöityshoitoja saaneet naisparit saa lasta. Tilastokeskukselta saatujen tietojen mukaan rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheen sisäisten adoptioiden lukumäärä oli 101 vuonna 2013. Käytännössä kaikki adoptiot on toteutettu naisparien perheissä. Valtaosa adoptioista todennäköisesti korvautuisi ehdotetulla äitiyden tunnustamiseen perustuvalla vahvistamismenettelyllä. Tunnustettavien lasten vuotuista lukumäärää lisäisi sekin, että avoliitossa elävät naisparit, jotka eivät ole voineet toteuttaa perheen sisäistä adoptiota, voisivat jatkossa käyttää tunnustamismenettelyä. Edellä kerrottujen tietojen perusteella voidaan arvioida, että ehdotuksen toteutuessa vuosittain tunnustettavien lasten lukumäärä lisääntyisi noin sadalla ja perheen sisäisten adoptioiden lukumäärä vähentyisi ehkä noin kymmeneen.

Kuten isyyden tunnustamisen yhteydessä, valtaosan naispareista ennakoidaan käyttävän tunnustamismahdollisuutta ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa sosiaalitoimessa asioinnin sijaan. Vaikka tarkkaa arviota vähentyvien asiakaskäyntien ja henkilötyötuntien lukumäärästä on vaikea antaa, ehdotettu tunnustamismahdollisuus vähentäisi erityisesti adoptioneuvonnasta vastaavien sosiaalitoimen viranomaisten tehtäviä. Työmäärän vähentyminen vaikuttaisi sosiaalitoimen viranomaisten toimintaan erityisesti pääkaupunkiseudulla ja suurissa kaupungeissa, jossa naisparien osuus väestöstä on muuta maata suurempi. Sen sijaan työmäärä hieman lisääntyisi erityisesti pääkaupunkiseudun ja suurten kaupunkien äitiysneuvoloissa, jonne ohjautuisi suurin osa arvioiduista noin sadan hedelmöityshoidoista alkunsa saaneen lapsen tunnustamisista. Ehdotuksista ei siten voida arvioida kokonaisuutena aiheutuvan kunnallisten viranomaisten toimintaan merkityksellisiä vaikutuksia.

3.2.2 Vaikutukset valtion viranomaisten toimintaan

Ehdotuksella laajennetaan maistraatin tehtäviä. Maistraatit vahvistaisivat jatkossa tunnustettujen isyyksien lisäksi myös tunnustetut äitiydet. Tapausten lukumääräksi arvioidaan noin sata vuosittain. Valtiovarainministeriö on arvioinut tästä koituvat kustannusvaikutukset noin 0,5 henkilötyövuodeksi vuosittain edellyttäen, että tehtävä keskitetään maistraateissa.

Ehdotuksilla luodaan mahdollisuus kahden uuden kannetyypin nostamiselle tuomioistuimessa: kanne äitiyden vahvistamiseksi ja kanne äitiyden kumoamiseksi. Lisäksi luodaan mahdollisuus vieraassa valtiossa äitiydestä annetun päätöksen tunnustamisen vahvistamiselle Suomessa isyyspäätöksiä vastaavalla tavalla. Tätä koskevat hakemukset käsittelee ehdotuksen mukaan Helsingin hovioikeus. Tuomioistuimissa käsiteltävien

uusien kanteiden lukumäärän arvioidaan jäävän alle kymmeneen vuosittain. Sen sijaan tuomioistuimissa ei olisi enää jatkossa tarvetta vahvistaa perheen sisäistä adoptiota niissä tapauksissa, joissa naispari on saanut lapsen saatuaan hedelmöityshoitoja yhdessä. Tuomioistuimissa käsiteltävien adoptiotapausten lukumäärä vähenisi näin ollen sadasta noin kymmeneen. Kokonaisuutena arvioiden tuomioistuinten työmäärä ei ehdotusten johdosta ainakaan lisääntyisi.

3.3. Taloudelliset vaikutukset

3.3.1 Vaikutukset kunnallistalouteen

Edellä esitetystä arvioinnista vaikutuksista viranomaistoimintaan voidaan todeta, että ehdotuksella on vähäisiä vaikutuksia kunnallistalouteen. Lastenvalvojien ja adoptioneuvonnan antajien työmäärän vähenemisen ei arvioida vaikuttavan tarvittavan työvoiman määrään, koska lastenvalvojat ja adoptioneuvonnan antajat toimivat nykyisellään aliresursoiduilla sosiaalitoimen sektoreilla. Niissä kunnissa, joissa adoptioneuvonta perheen sisäisiä adoptioita varten on sisältänyt useita asiakaskäyntejä ja sosiaaliviranomaisten kotikäynnin, vähentyneen työmäärän osuus kertautuu. Äitiysneuvolakäyntien yhteydessä tunnustettavien noin sadan lapsen lisäys on valtakunnallisesti jaettuna lukumäärältään niin vähäinen, että tällä ei katsota olevan kunnallistaloudellisia vaikutuksia.

3.3.2 Vaikutukset valtion talouteen

Merkittävä vaikutus valtion taloudelle koituu väestötietojärjestelmään tehtävistä tietoteknisistä muutoksista, joista Väestörekisterikeskuksen esittämän alustavan arvion mukaan aiheutuu valtiovarainministeriön hallinnonalalle yli 400 000 euron kertaluonteinen lisämeno vuonna 2015. Tästä lisämenosta 300 000 euroa johtuu väestötietojärjestelmään tehtävistä muutoksista ja 100 000 euroa maistraattien järjestelmiin (sähköinen asiointi, asianhallinta, liittymä VTJ:hin) tehtävistä muutoksista. Lisämeno otetaan lisäyksenä huomioon vuoden 2015 lisätalousarvioesityksessä. Kustannuserä on todennäköisesti pienempi, jos äitiyslain edellyttämät muutostyöt voidaan suunnitella ja toteuttaa yhtäaikaisesti isyyslain kokonaisuudistuksen kanssa, kuten on tarkoituksena.

Valtiovarainministeriö on lisäksi arvioinut ehdotettujen muutosten aiheuttavan yhteensä 0,5 henkilötyövuoden lisähenkilöstön tarpeen maistraateissa, mistä aiheutuva kustannus rahoitetaan valtiovarainministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa. Ehdotettujen muutosten ei ole arvioitu aiheuttavan lisähenkilöstön tarvetta tuomioistuimissa.

Ehdotusten taloudellisista vaikutuksista sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle on pyydetty selvitystä sosiaali- ja terveysministeriöstä ja Kansaneläkelaitokselta. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan sille aiheutuu tarvittavista tietojärjestelmämuutoksista noin 50 000 euron kertaluonteinen lisämeno sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle vuonna 2015. Lisämeno rahoitetaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa.

Elatustukilakiin ehdotettujen muutosten johdosta lapsen oikeus elatustukeen olisi jatkossa sama riippumatta siitä, onko hänen toiseksi vanhemmakseen vahvistettu isä vai äiti. Tämä merkitsee elatustuen edellytysten tiukentumista, sillä nykyisin lapsella voi olla oikeus elatustukeen, vaikka hänellä on adoption seurauksena kaksi naispuolista vanhempaa. Muutos koskisi kuitenkin vain lain voimaantulon jälkeen vahvistettua vanhemmuutta. Koska tapauksia on vähän, muutoksesta johtuva kustannussäästö jää hyvin pieneksi.

3.3.3 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Ehdotetut elatusvelvollisuutta ja -tukea koskevat muutokset parantavat lapsen ja lapsen synnyttävän naisen taloudellista turvaa. Kun vanhemmuuden vahvistaminen ja sen mukanaan tuoma elatusvelvollisuus ehdotuksen mukaan perustuu hedelmöityshoitoon suostumiseen eikä adoptiosuostumukseen, mahdollinen välien rikkoutuminen raskauden aikana tai lapsen syntymän jälkeen ei enää estä vanhemmuuden ja elatusvelvollisuuden vahvistamista. Tämä parantaa sekä lapsen että lapsen synnyttäneen äidin taloudellista asemaa ja vähentää valtion maksamien elatustukien määrää niissä tilanteissa, joissa lapselle ei ole voitu vahvistaa toista vanhempaa.

Siirtymisestä adoptiomenettelyn sijaan tunnustamismenettelyyn saattaa kyseessä olevasta kunnasta riippuen koitua lisäksi kohtuullisia laskennallisia säästöjä yksittäisille kotitalouksille viranomaisasioinnista säästyneen työajan ja matkakulujen sekä käräjäoikeuksien adoptiopäätökseen liittyvien käsittelykulujen muodossa.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriössä laadittiin kesällä 2011 isyyslain uudistamistarpeita koskeva arviomuistio (oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 37/2011). Arviomuistiossa pohdittiin myös äitiyteen liittyviä kysymyksiä ja arvioitiin muun muassa äitiyden määräytymistä synnytyksen perusteella, parisuhteensa rekisteröineiden naisparien äitiyttä sekä tarvetta äitiyttä koskeville kansainvälisyksityisoikeudellisille säännöksille. Muistion mukaan äitiyttä koskevien kysymysten kytkeminen isyyslain uudistamisen yhteyteen ei ole välttämätöntä, vaikka niihin liittyvät peruskysymykset ovat yhteisiä.

Arviomuistiosta saatu lausuntopalaute julkaistiin lausuntotiivistelmänä helmikuussa 2012 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 6/2012). Moni lausunnonantaja kannatti äitiyttä koskevien perussäännösten kirjaamista lakiin, mutta osa ei pitänyt äitiyteen liittyviä kysymyksiä ajankohtaisina tai tarkoituksenmukaisina. Osa lausunnonantajista kiinnitti erityistä huomiota siihen, että sekä isyyden että äitiyden sääntelyn uudistamistarpeita tulisi pohtia ottaen huomioon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulma.

Oikeusministeriö asetti huhtikuussa 2012 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen isyyslain uudistamiseksi. Lisäksi työryhmän tuli valmistella ehdotus äitiyden määräytymistä koskevista perussäännöksistä. Työryhmän mietintö luovutettiin oikeusministeriölle 12. marraskuuta 2013 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2013). Työryhmä valmisteli ehdotuksensa uudeksi isyyslaiksi hallituksen esityksen muotoon, mutta käsitteli lisäksi isyyslakiehdotuksesta erillisessä muistiossa äitiyden sääntelyä eri maissa sekä toteuttamisvaihtoehtoja äitiyttä koskevaksi sääntelyksi.

Isyyslakityöryhmän muistiosta saadussa lausuntopalautteessa (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 7/2014) moni lausunnonantaja kannatti erillisten äitiyttä koskevien perussäännösten kirjaamista lakiin, mutta osa kannatti äitiyden sääntelyn eriyttämistä. Päähuomio lausuntopalautteessa kiinnittyi kuitenkin tarpeeseen mahdollistaa naisparien ei-synnyttävän osapuolen vanhemmuuden vahvistaminen muulla tavoin kuin adoptiolla.

Hallituksen esitys isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014 vp) annettiin eduskunnalle kesäkuussa 2014. Hallituksen esitys ei sisältänyt ehdotusta äitiyttä koskevaksi sääntelyksi. Hallituksen esityksen antamisesta päätettäessä 14 ministeriä hyväksyi kuitenkin lausuman, jonka mukaan naisparille syntyvän lapsen oikeusturvan kannalta on tarve laatia säännökset siitä, miten lapsen juridinen suhde molempiin vanhempiinsa voidaan vahvistaa. Lausuma sisälsi myös valmisteluaikataulua koskevaksi tavoitteeksi, että hallituksen esitys laaditaan valmiiksi vuoden 2014 loppuun mennessä ja että eduskunta hyväksyy esityksen vielä tämän vaalikauden aikana.

Oikeusministeriö asetti heinäkuussa 2014 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen siitä, millä edellytyksillä ja miten naisparille syntyvän lapsen oikeudellinen suhde molempiin vanhempiinsa voidaan vahvistaa. Lisäksi työryhmän tuli valmistella ehdotus äitiyden määräytymistä koskeviksi perussäännöksiksi, kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset mukaan lukien. Työryhmän työn perustana oli edellä mainittu isyyslain uudistamistyöryhmän mietintö ja siitä annettu lausuntopalaute. Oikeusministeriön lisäksi työryhmässä olivat edustettuina Helsingin hovioikeus ja Sateenkaariperheet ry. Professori Markku Helin Turun yliopistosta toimi työryhmän pysyvänä asiantuntijana. Työryhmä luovutti mietintönsä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 50/2014) 13. marraskuuta 2014.

4.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunnot 26 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausuntoja vastaanotettiin yhteensä 23. Lausunnoista ja vastauksista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 5/2015).

Äitiyden sääntelyä pidettiin yleisesti tarpeellisena. Ehdotuksen katsottiin selkeyttävän oikeustilaa sekä suojaavan lapsen etua ja yhdenvertaisuutta. Vain yksi lausunnonantaja vastusti ehdotettua sääntelyä kokonaisuudessaan.

Äitiyden määräytymistä koskevien säännösten ottaminen lakiin sai laajaa kannatusta. Valtaosa lausunnonantajista kannatti sitä, että lapsen synnyttäneen äidin naispuolisen kumppanin voidaan vahvistaa olevan lapsen synnyttäneen äidin ohella lapsen äiti silloin, kun lapsi on hankittu yhteisesti hedelmöityshoitojen avulla. Niin ikään kannatusta sai äitiyttä koskevien kansainvälisyksityisoikeudellisten kysymysten sääntäleminen laissa.

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattivat hedelmöityshoidoista annetun lain muuttamista siten, että jatkossa naisparien on mahdollista saada hedelmöityshoitoja yhdessä.

Monet lausunnonantajat katsoivat, että pidemmän aikavälin tavoitteena tulisi olla yhteinen vanhemmuuslaki. Ehdotettava äitiyslaki pohjautuu uudelle isyyslaille, joka oli jo eduskunnan käsiteltävänä, kun äitiyslakia valmisteltiin. Tässä tilanteessa ei käytännössä ollut mahdollisuutta tarkemmin harkita lakien yhdistämistä vanhemmuuslaiksi.

Muutama lausunnonantaja katsoi, että rekisteröityihin naispareihin tulisi soveltaa vanhemmuusolettamaa. Lisäksi osa lausunnonantajista katsoi, että äitiyden tunnustamisen tulisi olla mahdollista myös koti-inseminaatiolla syntyneiden lasten osalta. Osassa lausuntoja ehdotettiin myös, että

apilaperheiden asemaa ja transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuuden sääntelyä selkeytettäisiin. Nämä kannanotot eivät antaneet aihetta muuttaa esitystä syistä, jotka ilmenevät esityksen yleisperusteluista (2 luku).

Lisäksi eräissä lausunnoissa kiinnitettiin huomiota tarpeeseen yhtenäistää naisparien oikeutta perhe-etuuksiin sairausvakuutuslakia muuttamalla sekä ehdotettuun elatustukilain muutoksen voimaantulosäännökseen. Kuten yleisperusteluissa on todettu, sairausvakuutuslain muuttamista ei ollut mahdollista valmistella jatkovalmisteluun käytettävissä olleessa ajassa. Elatustukilain osalta jatkovalmistelussa päädyttiin esittämään, että nyt ehdotettavilla muutoksilla ei taannehtivasti heikennetä nykyisin tukea saavien naisparien asemaa.

Tämä esitys [hallituksen esitykseksi valmistellussa oikeusministeriön luonnoksessa lukee: Hallituksen esitys] vastaa pääosin työryhmän ehdotusta. Lausuntopalaute ei antanut aihetta merkittäviin muutoksiin. Merkittävimmät muutokset esitykseen tehtiin isyyslakia koskevan lakivaliokunnan mietinnön (LaVM 16/2014 vp) ja eduskunnan vastauksen (EV 235/2014 vp) perusteella.

Esityksen jatkovalmistelu on tehty oikeusministeriössä.

5. Riippuvuus muista esityksistä

Ehdotus äitiyslaiksi perustuu uuden isyyslain rakenteelle ja siinä omaksutuille periaatteellisille ratkaisuille. Äitiyslain ehdotetaan tulevan voimaan samaan aikaan isyyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

Äitiyslakia koskevan ehdotuksen 46 §:ssä ehdotetaan, että Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, tunnustetaanko vieraassa valtiossa äitiydestä annettu päätös Suomessa. Vastaava isyyttä koskevan päätöksen tunnustamista koskeva säännös on eduskunnan hyväksymän isyyslain 53 §:ssä. Hallitus on ehdottanut eduskunnan käsiteltävänä olevassa esityksessä HE 231/2014 vp, että vastaavanlaiset vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista koskevat hakemukset käsittelisi ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeuden sijaan Helsingin käräjäoikeus. Jos eduskunta hyväksyy ehdotuksen, muutoksella on vaikutus sekä uuden isyyslain 53 §:ään että tätä vastaavaan ehdotetun äitiyslain 46 §:ään.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Äitiyslaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain soveltamisala. Pykälässä säädetään lain soveltamisalasta. Lakia sovelletaan äitiyden toteamiseen ja vahvistamiseen sekä äitiyden kumoamiseen.

2 §. Äitiyden toteaminen synnyttämisen perusteella. Pykälässä säädetään äitiyden toteamisesta synnyttämisen perusteella.

Pykälässä ilmaistaan pääsääntö, jonka mukaan lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen. Säännöstä sovelletaan kaikissa tilanteissa siitä riippumatta, miten lapsi on saanut alkunsa. Synnyttäjä on siis äiti silloinkin, kun hän ei ole geneettisesti lapsen äiti, vaan lapsi on saanut alkunsa luovutetusta munasolusta tai luovutetusta alkiosta.

Äitiyden toteaminen ei edellytä sitä, että lapsen synnyttänyt henkilö on sukupuoleltaan nainen. Sellaisissa harvoin esiintyvissä tilanteissa, joissa henkilön oikeudellinen sukupuoli on vahvistettu mieheksi, mutta hän on säilyttänyt anatomisen sukupuolensa mukaisen suvunjatkamiskyvyn naisena, on mahdollista, että lapsen synnyttänyt henkilö on oikeudelliselta sukupuoleltaan mies. Säännös mahdollistaa äitiyden toteamisen näissäkin tilanteissa.

3 §. Äitiyden vahvistaminen hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella. Pykälässä säädetään äitiyden vahvistamisesta. Pykälän 1 momentissa asetetaan vahvistamisen edellytykseksi se, että lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidon avulla. Momentissa todetaan, että jos lapsen synnyttäneelle on annettu hedelmöityshoitoa ja lapsi on syntynyt hoidon tuloksena, naisen, joka yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antoi suostumuksen hedelmöityshoitoon, voidaan vahvistaa olevan lapsen synnyttäneen ohella lapsen äiti.

Hedelmöityshoidolla tarkoitetaan hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) 1 §:ssä tarkoitettua hoitoa. Sillä ei ole merkitystä, onko hoito

annettu Suomessa vai onko vastaavaa hoitoa annettu ulkomailla. Suostumuksen antaja vahvistetaan äidiksi, jos voidaan pitää todistettuna, että lapsi on syntynyt annetun hoidon tuloksena. Hedelmöityshoidoista annetun lain mukaan suostumus tulee antaa kirjallisesti. Äitiyden vahvistamisen edellytyksenä ei kuitenkaan ole se, että suostumus on näin annettu, koska voi olla tilanteita, joissa kirjallista suostumusasiakirjaa ei ole laadittu. Hedelmöityshoitoa on esimerkiksi voitu antaa valtiossa, jossa voimassa olevan lain mukaan ei edellytetä kirjallisen asiakirjan laatimista naisen suostumuksesta tai palvelujen tuottaja on laiminlyönyt vaatia nimenomaista suostumusta. On asianmukaista, että äitiys voidaan vahvistaa myös tällaisessa tapauksessa, jos lapsen näytetään uskottavasti saaneen alkunsa hedelmöityshoidon avulla. Tämä voidaan yksittäistapauksessa osoittaa esimerkiksi hoidon antaneelta hedelmöityshoitoklinikalta saadulla todistuksella. Säännös rinnastuu isyyslain 3 §:n 3 momentin säännökseen isyyden vahvistamisesta vastaavassa tilanteessa.

Pykälän 2 momentissa tuodaan esille se lähtökohta, että lapsella voi olla vain kaksi oikeudellista vanhempaa ja että isyyden vahvistaminen on ensisijaista suhteessa pykälän 1 momentissa tarkoitetun äitiyden vahvistamiseen. Näin ollen 1 momentissa tarkoitettua äitiyttä ei voida vahvistaa, jos isyys lapseen nähden on isyyslain (11/2015) mukaisesti todettu tai vahvistettu tai se voidaan todeta tai vahvistaa. Hedelmöityshoitolain 16 §:n 2 momentista johtuu, että naisparille annetun hoidon tuloksena syntyvän lapsen isäksi ei voida vahvistaa sukusolujen luovuttajaa, vaikka tämä olisi antanut suostumuksen isyyden vahvistamiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettu äitiys voidaan vahvistaa maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä. Maistraatti voi ehdotetun lain 22 §:n mukaan vahvistaa äitiyden naisen tunnustamisen perusteella ilman oikeudenkäyntiä. Muissa tapauksissa asia on ratkaistava tuomioistuimessa. Äitiyden vahvistamisesta maistraatissa säädetään 4 luvussa ja äitiyden vahvistamista koskevasta oikeudenkäynnistä 5 luvussa.

Tässä pykälässä tarkoitettu toinen äiti tulee aina lapsen synnyttäneen äidin oheen, ei sijalle. Lapsella ei voi olla useampaa kuin kahta äitiä.

2 luku Äitiyden selvittäminen

4 §. Äitiyden selvittäminen. Pykälän 1 momentissa on säännös äitiyden selvittämisen tarkoituksesta. Äitiyden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla voidaan vahvistaa, että lapsella on 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti. Säännös rinnastuu isyyslain 4 §:n 1 momentin säännökseen.

Pykälän 2 momentissa luetellaan ne tilanteet, joissa lastenvalvojalla on velvollisuus toimittaa äitiyden selvittäminen. Velvollisuus äitiyden selvittämiseen koskee vain tilanteita, joissa lapsi ei ole vielä täyttänyt 18 vuotta. Momentin 1 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen on toimitettava, jos isyyden selvittämisen yhteydessä osoittautuu, että lapselle ei voida vahvistaa isää, mutta on aihetta olettaa, että lapselle voidaan vahvistaa toinen äiti. Tällainen tilanne on käsillä esimerkiksi silloin, kun lapsen synnyttänyt nainen kertoo isyyden selvittämisen yhteydessä, että lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoitojen avulla, jotka on tehty yhteisymmärryksessä hänen naispuolisen kumppaninsa kanssa.

Momentin 2 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen on toimitettava, jos se, joka katsoo olevansa lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti, sitä vaatii. Säännös on tarpeen niissä tilanteissa, joissa lapsen synnyttänyt nainen ei esimerkiksi ristiriitatilanteen vuoksi tuo isyyden selvittämisen yhteydessä esille lapsen alkuperää. On tarpeen säätää, että aloitteen äitiyden selvittämiseksi voi tehdä myös äidiksi itsensä katsova nainen.

Momentin 3 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen on toimitettava lapsen synnyttäneen äidin sitä vaatiessa. Säännös on tarpeen esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa lapsi ei ole syntynyt Suomessa, eikä isyyden selvittäminen ole tästä johtuen tullut automaattisesti vireille synnytyssairaalasta tehdyn syntymäilmoituksen myötä, jolloin asia käsiteltäisiin 1 momentin nojalla.

Momentin 4 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen on toimitettava, jos lapsen synnyttänyt äiti ja mies, jonka isyys on todettu isyyslain 2 §:n nojalla, hyväksyvät sen, että äitiys selvitetään toisen naisen tunnustettua tai ilmoitettua aikovansa tunnustaa äitiytensä 13 §:n 3 momentin nojalla. Tällainen tilanne saattaa syntyä, jos nainen on solminut avioliiton miehen kanssa sen jälkeen, kun hän on saanut hedelmöityshoitoa yhteisymmärryksessä naispuolisen kumppaninsa kanssa. Säännös rinnastuu isyyslain 4 §:n 2 momentin 4 kohtaan. Kuten isyysasioissa, lapsen synnyttäneen äidin avioliittoon perustuva isyysolettama voidaan kumota toisen henkilön tunnustettua lapsen. Edellytyksenä kuitenkin on, että sekä äiti että aviomies hyväksyvät tunnustamisen. Jotta hyväksyminen perustuisi tosiasioihin, on asianmukaista, että äitiys selvitetään ennen tunnustamisen hyväksymistä.

5 §. Äitiyden selvittämisen toimeenpanija. Pykälässä säädetään siitä, minkä kunnan lastenvalvoja on toimivaltainen selvittämään äitiyden.

Pykälän 1 momentissa vahvistetaan pääsääntö, jonka mukaan äitiyden selvittää lähtökohtaisesti sen kunnan lastenvalvoja, jossa isyyden selvittäminen on toimitettu. On tarkoituksenmukaista, että vanhemmuuden selvittämistä jatketaan saman viranomaisen toimesta. Edellytyksenä on, että äitiyden selvittämisen tarve on todettu isyyden selvittämisen yhteydessä.

Jos äitiyden selvittäminen tapahtuu muussa kuin 1 momentissa tarkoitetussa yhteydessä, äitiyden selvittää 2 momentin mukaan lapsen synnyttäneen äidin kotikunnan lastenvalvoja. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta tai jos lapsen synnyttänyt äiti on kuollut taikka hänellä ei ole Suomessa kotikuntaa, äitiyden selvittää kuitenkin lapsen kotikunnan lastenvalvoja tai, jos lapsella ei ole täällä kotikuntaa, sen kunnan lastenvalvoja, jossa lapsi oleskelee. Jos lapsen synnyttänyt äiti vaihtaa kotikuntaa lapsen syntymän jälkeen, toimivalta siirtyy äidin uuden kotikunnan lastenvalvojalle. Toimivalta siirtyy myös niissä tapauksissa, joissa lapsi täyttää selvittämisen kuluessa 15 vuotta, ja lapsi ja lapsen synnyttänyt äiti asuvat eri kunnissa.

Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa äitiyden selvittämiseen toimivaltainen lastenvalvoja ei määräydy lapsen tai lapsen synnyttäneen äidin kotikunnan mukaan. Tilanne ajankohtaistuu käytännössä sellaisissa tapauksissa, joissa nainen haluaa Suomessa tunnustaa lapsen, joka asuu lapsen synnyttäneen äidin kanssa ulkomailla.

Pykälän 4 momentissa säädetään tilanteista, joissa äitiyden selvittämiseen toimivaltainen lastenvalvoja ei määräydy 1—3 momentin perusteella. Tällainen käytännössä harvinainen tilanne voi syntyä silloin, kun Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta perustuu ehdotetun lain 42 §:n 1 momentin 5 kohtaan tai 2 momenttiin. Äitiyden selvittämisestä huolehtisi tällöin Helsingin kaupungin lastenvalvoja.

6 §. Neuvottelu äitiyden selvittämiseksi. Pykälässä säädetään äitiyden selvittämisen alussa pidettävästä neuvottelusta. Pykälä rinnastuu isyyslain 6 §:n 1 ja 2 momenttiin.

Pykälän 1 momentissa säädetään lastenvalvojan velvollisuudesta neuvotella äitiyden selvittämisen kannalta tarpeellisten henkilöiden kanssa. Neuvotteluun kutsuttavat henkilöt määräytyvät tilanteen mukaan. Neuvottelutilanteita voidaan myös järjestää useampia kuin yksi. Jos äitiyden selvittäminen on aloitettu esimerkiksi siksi, että lastenvalvoja on saanut maistraatista tiedon sellaisen lapsen syntymästä, jonka osalta isyyttä ei ole todettu isyyslain 2 §:n perusteella, lastenvalvoja kutsuu alkuneuvotteluun lähtökohtaisesti lapsen synnyttäneen äidin. Neuvotteluun voi osallistua myös nainen, joka saattaa olla lapsen toinen äiti.

Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, neuvotteluun kutsutaan äidin lisäksi lapsi. Tilanne on ajankohtainen esimerkiksi silloin, kun aloitteen toisen vanhemman selvittämiseksi on tehnyt lapsi itse tai kun lastenvalvoja on muutoin saanut tietää lapsen jääneen esimerkiksi isyyden kumoamispäätöksen seurauksena vaille toista vanhempaa. Pykälän 1 momentin säännösten tarkoituksena ei ole ollut rajata täsmällisesti neuvotteluun osallistuvien henkilöiden piiriä, vaan yksittäisissä tapauksissa neuvotteluun voi lastenvalvojan harkinnan mukaan osallistua muitakin henkilöitä. Tilanteessa, jossa lapsi ei ole vielä täyttänyt 15 vuotta, mutta on lähestymässä 15 vuoden ikää, on usein tarpeen selvittää myös alle 15-vuotiaan alaikäisen mielipide, koska äitiyttä ei voida vahvistaa ilman lapsen suostumusta enää sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 15 vuotta.

Jos äitiys selvitetään tilanteessa, jossa lapsella on jo äidin avioliiton perusteella todettu isä, tulee neuvotteluun kutsua myös äidin aviomies.

Neuvottelua ei 2 momentin mukaan tavallisesti toimiteta, jos äitiys on 14 §:n mukaisesti tunnustettu ennen lapsen syntymää. Näissä tilanteissa, joissa nainen on tunnustanut lapsen raskaudenaikaisten neuvolapalveluiden yhteydessä ja tuleva äiti on hyväksynyt tunnustamisen, ei yleensä ole sellaista tietojen hankkimisen tarvetta, jonka vuoksi neuvottelu olisi järjestettävä. Neuvottelun jättäminen pois vähentää asiointia viranomaisen luona selkeissä ja riidattomissa asioissa ja antaa vanhemmille mahdollisuuden järjestää lapsen vanhemmuutta koskevat asiat kokonaisuudessaan ennen lapsen syntymää.

Ehdotetun lain 15 §:n 1 momentin mukaan nainen, joka on tunnustanut lapsen etukäteen, voi kuitenkin lapsen synnyttyä viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä peruuttaa tunnustamisensa. Tällöin lapsen toisen vanhemman selvittäminen käynnistyy isyyden selvittämisenä ja jatkuu äitiyden selvittämisenä, jos isyyden selvittämisen yhteydessä osoittautuu, että lapselle ei voida vahvistaa isää, mutta on aihetta olettaa, että lapselle voidaan vahvistaa toinen äiti. Tuolloin järjestetään myös pykälän 1 momentissa tarkoitettu neuvottelu. Neuvottelu järjestetään myös, jos lapsen synnyttänyt äiti tai henkilö, joka katsoo olevansa tunnustajan sijasta lapsen vanhempi, ilmoittaa vastaavassa määräajassa lastenvalvojalle käsityksensä siitä, että äitiyden tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti.

Ehdotettu 2 momentti johtaa siihen, että naisen tunnustettua lapsen etukäteen lapsen syntymästä alkaa yhden kuukauden pituinen aika, jolloin etukäteen annettu tunnustaminen voidaan riitauttaa. Tunnustamista koskevat asiakirjat toimitetaan äitiyden vahvistavalle maistraatille vasta tämän jälkeen. Jos vanhemmilla on pakottava syy saada äitiys vahvistetuksi tätä nopeammin, he voivat tiedustella lastenvalvojalta, voidaanko asia järjestää niin, että nainen tunnustaa äitiyden uudelleen lapsen synnyttyä ja äitiys selvitetään normaalia menettelyä noudattaen pikaisesti sen jälkeen. Pakottavia syitä kiirehtiä menettelyä voi esiintyä vain erittäin poikkeuksellisesti. Tällainen syy voi olla olemassa esimerkiksi silloin, jos lapsi on välttämättä vietävä ulkomaille sairauden hoitoon ja lapselle on sitä ennen saatava passiin sama nimi kuin hänen toisella äidillään on.

7 §. Neuvottelun toimittaminen ja velvollisuus pysyä totuudessa. Pykälässä säädetään neuvottelun tavoitteista ja toteuttamisesta. Pykälä rinnastuu isyyslain 7 §:ään. Neuvottelun tavoitteena on kerätä asian osapuolilta ne tiedot, joiden avulla lastenvalvoja voi selvittää äitiyden. Neuvottelun osapuolille tulee tätä ennen selostaa äitiyden selvittämiseen liittyvät toimenpiteet sekä äitiyden vahvistamisen merkitys ja sen oikeusvaikutukset. Neuvottelun osapuolille lähetettävän kutsun yhteydessä voi olla tarpeen lähettää etukäteen asiaa koskevaa kirjallista materiaalia, johon lapsen synnyttänyt äiti ja mahdolliset muut osallistujat voivat rauhassa tutustua. Jos neuvotteluun osallistuu alaikäisiä henkilöitä, tulee kiinnittää erityistä

huomiota tiedon antamiseen ymmärrettävässä muodossa lapsen iän ja kehitystason mukaan mukautettuna.

Pykälän 2 momentissa säädetään lapsen synnyttäneen äidin ja naisen, joka saattaa olla lapsen toinen äiti, sekä 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun miehen eli isyysolettaman perusteella lapsen isän velvollisuudesta pysyä totuudessa tietoja antaessaan. Tämä tarkoittaa, että säännöksessä tarkoitetuilla henkilöillä ei ole velvollisuutta antaa tietoja tai vastata kysymyksiin, mutta jos hän näin tekee, hänen on pysyttävä totuudessa. Sama velvollisuus koskee niitä tietoja, joita äiti, mahdollinen toinen äiti ja mies antavat tunnustamislausumaa antaessaan, hyväksyessään tunnustamisen tai lausuessaan tunnustamisen johdosta toimitetun kuulemisen yhteydessä.

8 §. Lastenvalvojan oikeus saada tietoja. Pykälässä säädetään lastenvalvojan oikeudesta saada tietoja äitiyden selvittämiseksi. Lastenvalvojan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

Säännös rinnastuu isyyslain 8 §:n ensimmäiseen virkkeeseen. Isyyslain 8 §:n toisessa virkkeessä tarkoitetut tilanteet eivät ole ajankohtaisia hedelmöityshoitotilanteissa.

9 §. Äitiyden selvittämisen keskeyttäminen. Pykälässä säädetään äitiyden selvittämisen keskeyttämisestä ja sen edellytyksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan äitiyden selvittäminen on keskeytettävä, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii. Äitiyttä ei voida vahvistaa ilman 15 vuotta täyttäneen alaikäisen hyväksymistä. Alaikäisellä on myös itsenäinen kanneoikeus äitiyttä koskevassa asiassa. On johdonmukaista, että 15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä on niin halutessaan mahdollisuus keskeyttää myös äitiyden selvittäminen. Säännös rinnastuu isyyslain 11 §:n 1 momenttiin.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan lastenvalvoja voi päättää, että äitiyden selvittäminen keskeytetään, koska äitiyden vahvistamiseksi ei ole saatavissa riittävästi tietoja. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä esimerkiksi silloin, kun hedelmöityshoitoa on annettu ulkomailla, mutta siitä ei ole olemassa kirjallista suostumusasiakirjaa, eikä väitetty toinen äiti ole tunnustanut lasta.

Momentin 2 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen voidaan lisäksi keskeyttää silloin, kun nainen ei ole tunnustanut lasta ja on erityinen syy olettaa, että äitiyden selvittäminen ei olisi lapsen edun mukaista, eikä 15 vuotta täyttänyt lapsi vaadi äitiyden selvittämistä. Säännös rinnastuu isyyslain 11 §:n 2 momentin 3 kohtaan. Säännöksen tarkoituksena on ottaa huomioon tilanteet, joissa pyrkimyksen äitiyden selvittämiseksi tulee väistyä tätä painavampien inhimillisten syiden vuoksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa lapsen ja äidin terveys ja turvallisuus ovat uhattuina. Lapsen etu voi näissä tilanteissa vaarantua myös välillisesti, jos äiti pakotetaan läpikäymään hänelle mahdollisesti hyvinkin traumaattisia kokemuksia, mikä vaikuttaisi äidin terveyteen ja mahdollisuuteen huolehtia lapsesta. Äidin terveyteen liittyvät syyt kuitenkin väistyvät, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi vaatii äitiyden selvittämisen jatkamista. On perusteltua katsoa, että 15 vuotta täyttänyt lapsi pystyy itse arvioimaan parhaiten oman etunsa asiassa. Tätä nuoremmankin alaikäisen mielipiteellä on hänen kehitysasteensa huomioon ottaen merkitystä harkittaessa keskeyttämispäätöstä sillä perusteella, että äitiyden selvittäminen ei olisi lapsen edun mukaista.

Pykälän 3 momentissa luetellaan tilanteet, joissa kerran keskeytetty äitiyden selvittäminen on aloitettava uudestaan. Momentti rinnastuu isyyslain 11 §:n 3 momenttiin. Momentin 1 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen on aloitettava uudestaan lapsen synnyttäneen äidin, 15 vuotta täyttäneen lapsen tai lapsen toisena äitinä itseään pitävän naisen pyynnöstä. On mahdollista, että ajan kuluessa ilmaantuu uusia seikkoja tai asiakirjoja, jotka tukevat äidiksi otaksutun naisen äitiyttä, vaikka äitiyden selvittäminen on kertaalleen keskeytetty esimerkiksi siksi, että hedelmöityshoitosuostumuksesta ei ole ollut saatavissa riittävästi tietoja.

Jos äitiyden selvittämisen keskeyttäminen on tehty sillä perusteella, että äitiyden selvittäminen ei olisi lapsen edun mukaista, pyynnön äitiyden selvittämisen aloittamiseksi uudelleen voi momentin 2 kohdan mukaan tehdä vain lapsen synnyttänyt äiti, 15 vuotta täyttänyt lapsi ja äitiytensä tunnustanut nainen. Äitiyden selvittämisen uudelleenaloittamista koskevan pyynnön saatuaan lastenvalvoja arvioi tilanteen ja tekee päätöksen äitiyden selvittämisen aloittamisesta uudelleen tai vaihtoehtoisesti päätöksen siitä, että edellytyksiä äitiyden selvittämisen uudestaan aloittamiselle ei ole.

10 §. Äitiyden selvittämisestä laadittava pöytäkirja. Säännös rinnastuu isyyslain 12 §:ään, jossa säädetään isyyden selvittämisestä laadittavasta pöytäkirjasta.

Pykälän 1 momentin mukaan lastenvalvojan on laadittava äitiyden selvittämisestä pöytäkirja, johon tulee merkitä kaikki ne tiedot, joilla on merkitystä äitiyttä vahvistettaessa. Lain toimeenpanovaiheessa tulisi pöytäkirjasta laatia lomakepohja, jonka avulla turvataan pöytäkirjojen rakenteen yhdenmukaisuus ja helpotetaan siten sekä lastenvalvojien että maistraatin työtä.

Pykälän 2 momentissa säädetään yksinkertaistetun pöytäkirjan laatimisesta tilanteissa, joissa lapsi on 14 §:n mukaisesti tunnustettu ennen syntymäänsä. Jos tunnustamista ei ole 15 §:n mukaisesti peruutettu eikä lapsen äiti tai toinen nainen ole ilmoittanut käsitystään siitä, että lapsen

tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti, neuvottelua äitiyden selvittämiseksi ei järjestetä. Tällöin pöytäkirjan tulee sisältää tieto siitä, että kukaan 6 §:n 2 momentissa mainituista henkilöistä, eli äiti, tunnustaja tai henkilö, joka katsoo olevansa lapsen vanhempi, ei ole viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä ilmoittanut käsitystään siitä, että äitiyden tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti. Lisäksi pöytäkirjan tulee sisältää lastenvalvojan lausuma siitä, että hänen tiedossaan olevien seikkojen nojalla ei ole aihetta epäillä sitä, että joku muu kuin tunnustaja olisi lapsen vanhempi. Myös yksinkertaistetusta pöytäkirjasta tulisi lakia toimeenpantaessa laatia lomakepohja.

Pykälän 3 momentissa säädetään pöytäkirjan sisältöä koskevasta tiedonsaantioikeudesta. Säännöksen mukaan äidillä, 15 vuotta täyttäneellä lapsella ja naisella, jolla on 25 §:n 2 momentin mukainen kanneoikeus, on pyynnöstä oikeus saada tieto äitiyden selvittämistä koskevasta pöytäkirjasta kokonaisuudessaan sen estämättä, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään. Tiedonsaantioikeutta selostetaan tarkemmin isyyslain 12 §:n 3 momenttiin liittyvissä yksityiskohtaisissa perusteluissa hallituksen esityksessä isyyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 91/2014 vp).

11 §. Tunnustamistilaisuuden varaaminen ja kanteen nostaminen. Pykälä rinnastuu isyyslain 13 §:ään.

Pykälän 1 momentissa säädetään lastenvalvojan velvollisuudesta antaa naiselle mahdollisuus tunnustaa äitiytensä, jos saadun selvityksen valossa voidaan pitää todistettuna, että nainen on lapsen äiti. Säännöksen tarkoituksena on vähentää selvien asioiden etenemistä tuomioistuinkäsittelyyn.

Pykälän 2 momentissa säädetään lastenvalvojan velvollisuudesta ajaa kannetta äitiyden vahvistamiseksi lapsen puolesta, jos voidaan pitää todistettuna, että nainen on lapsen äiti, mutta nainen ei tunnusta äitiyttään. Säännös koskee tapauksia, joissa lapsi ei ole täyttänyt 18 vuotta. Jos lapsi on tätä vanhempi, lastenvalvoja ei voi käyttää hänen puhevaltaansa eikä muutoinkaan ole velvollinen edustamaan lasta oikeudenkäynnissä.

12 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään äitiyden selvittämisen keskeyttämiseen liittyvistä oikeusturvatakeista. Pykälä rinnastuu isyyslain 14 §:ään.

Pykälän 1 momentissa on säännös muutoksenhakumahdollisuudesta hallintotuomioistuimissa. Muutoksenhakumahdollisuus koskee sekä keskeyttämispäätöstä että päätöstä keskeytetyn äitiyden selvittämisen uudelleen aloittamisesta. Lapsen synnyttänyt äiti, 15 vuotta täyttänyt lapsi ja nainen, joka katsoo olevansa lapsen toinen äiti, saavat hakea muutosta keskeyttämispäätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Edellä mainitut tahot ja lastenvalvoja saavat hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Pykälän 2 momentissa on säännös lastenvalvojan keskeyttämispäätökseen liitettävistä tiedoista.

3 luku Äitiyden tunnustaminen

13 §. Tunnustamisen edellytykset. Pykälässä on säännökset siitä, missä tilanteissa nainen voi tunnustaa äitiyden. Tunnustamisen perustarkoitus on mahdollistaa toisen vanhemmuuden vahvistaminen lapselle tapauksissa, joissa isyyttä ei ole todettu avioliiton perusteella, isyyttä ei ole aiemmin vahvistettu eikä isyyttä voida myöskään vastaisuudessa vahvistaa. Tunnustamisen käyttöala rajautuu tämän tarkoituksen mukaisesti. Pykälä rinnastuu isyyslain 15 §:ään.

Pykälän 1 momentissa luvun käyttöala rajataan koskemaan naista, joka katsoo olevansa lapsen äiti 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun hedelmöityshoitosuostumuksen perusteella.

Pykälän 2 momentin mukaan tunnustaminen ei ole mahdollista, jos lapsella on jo isä tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti tai jos lapsen osalta isyys voidaan vahvistaa. Vireillä oleva isyyden selvittäminen tai isyyskanne estää siis tunnustamisen. Tunnustaa ei voida myöskään lasta, joka on adoptoitu. Kuten 2 momentin sanamuoto osoittaa, adoptoidun lapsen tunnustaminen ei ole mahdollista silloinkaan, kun adoptiolapsella ei ole isää naisen adoptoitua lapsen yksin. Tämä on perusteltua, koska ei olisi asianmukaista muuttaa sitä sukuasemaa, jonka lapsi on saanut adoption kautta ja joka adoptiosta päätettäessä on katsottu lapsen etua vastaavaksi. Adoptiolain (22/2012) 12 §:n avulla on pyritty huolehtimaan siitä, että adoptiota ei voida käyttää keinona estää isyyden vahvistaminen. Sen mukaan adoptio voidaan vain erittäin poikkeuksellisista syistä vahvistaa, jos isyyden vahvistamisasia on vireillä tai jos on aihetta olettaa, että isyys saatettaisiin myöhemmin vahvistaa.

Pykälän 3 momentissa säädetään poikkeuksesta, jonka mukaan tunnustaminen voi olla tietyin edellytyksin mahdollinen myös silloin, kun isyys on jo määräytynyt äidin avioliiton perusteella. Säännöksen mukaan tunnustaa voidaan lapsi, jolla isyyslain 2 §:n mukaan on isä, jos kaikki ne, joiden hyväksyminen isyyslain 19 §:n mukaan tarvitaan, hyväksyvät kyseisen tunnustamisen. Kysymys saattaa olla tilanteesta, jossa äidin aviomies ei tosiasiassa ole lapsen biologinen isä ja kaikki osapuolet haluavat saattaa lapsen oikeudellisen vanhemmuuden hedelmöityshoitosuostumusta vastaavaksi. Tunnustamisen vahvistamisen edellytyksenä on äidin ja sen miehen hyväksyminen, joka isyyslain 2 §:n nojalla on lapsen isä. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, myös hänen on hyväksyttävä tunnustaminen edellyttäen, että hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Kun tällainen

tunnustaminen vahvistetaan, isyyslain 2 §:n nojalla vahvistettu isyys kumoutuu ja tunnustajasta tulee lapsen äiti.

Pykälän 4 momentissa on viittaussäännös isyyslain 15 §:n 3 momenttiin koskien isyyden tunnustamista lapsen kuoleman jälkeen. Momentin mukaan mitä mainitussa isyyslain säännöksessä säädetään isyyden tunnustamisesta lapsen kuoleman jälkeen, sovelletaan myös äitiyden tunnustamiseen. Pääsääntönä isyyslain 15 §:n 3 momentin mukaan on, että isyyttä ei voida tunnustaa enää lapsen kuoleman jälkeen. Isyys voidaan kuitenkin tunnustaa, jos lapsi on kuollut niin pian syntymänsä jälkeen, että tunnustamislausumaa ei ole olosuhteet huomioon ottaen voitu antaa lapsen eläessä. Tunnustamislausuma on tässä tapauksessa annettava ennen kuin vuosi on kulunut lapsen kuolemasta.

14 §. Äitiyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että äitiys voitaisiin tunnustaa jo ennen syntymää. Säännös rinnastuu isyyslain 16 §:ään. Naispareille tarjoutuu näin yhtäläinen mahdollisuus tunnustaa syntyvä lapsi etukäteen kuin eri sukupuolta oleville pareille. Jos äitiyttä ei tunnusteta ennen lapsen syntymää, äitiys voidaan tunnustaa lapsen syntymän jälkeen kuten isyysasioissa.

Pykälän 2 momentissa säädetään tunnustamismenettelystä, kun äitiys tunnustetaan ennen lapsen syntymää. Tunnustaminen tapahtuu siten, että tunnustaja ilmoittaa äitiysneuvolassa terveydenhoitajalle tai kätilölle olevansa syntyvän lapsen toinen äiti. Ilmoitus annetaan sen kunnan äitiysneuvolassa, jossa syntyvän lapsen äidille ja tunnustajalle on annettu raskaudenaikaisia neuvolapalveluita. Tunnustamista koskeva ilmoitus on annettava henkilökohtaisesti ja tunnustajan on siis oltava itse läsnä ilmoitusta annettaessa. Myös raskaana olevan naisen tulee olla paikalla ilmoitusta annettaessa ja hänen tulee hyväksyä tunnustaminen. Ennen ilmoituksen antamista ja sen hyväksymistä osapuolille on selvitettävä tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset. Selvitettäviin asioihin kuuluu muun muassa se, että tunnustaminen voidaan 15 §:n 1 momentin mukaisesti peruuttaa ja että lapsen synnyttänyt äiti tai muu henkilö, joka katsoo olevansa lapsen vanhempi, voi ilmoittaa kirjallisesti lastenvalvojalle viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä käsityksensä siitä, että lapsen tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti. Tunnustamisen oikeusvaikutusten selvittämiseen kuuluu myös korostaa tunnustajan ja äidin velvollisuutta pysyä totuudessa. Väärän tiedon antaminen ei ole lapsen edun mukaista ja tahallinen väärän tiedon antaminen ilmoituksessa tai sellaisen ilmoituksen hyväksyminen, jonka hyväksyjä tietää olevan väärä, saattaa viime kädessä tulla rikosoikeudellisesti arvioitavaksi. Asiaa on käsitelty tarkemmin 7 ja 49 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Tunnustaminen koskee sitä lasta, jonka tunnustamisen hyväksynyt, raskaana oleva nainen myöhemmin synnyttää. Koska syntyvällä lapsella ei vielä ole omaa henkilötunnusta, hänet yksilöidään raskaana olevan äidin ja arvioidun syntymäajan perusteella. Jos sikiöitä on yhtä useampia, tunnustaminen koskee jokaista syntyvää lasta. Tunnustamisen pätevyyteen ei vaikuta se, tiesikö tunnustaja sikiöiden lukumäärän. Ennen lapsen syntymää annetun tunnustamislausuman ajankohdasta ei ole säädetty laissa. Neuvolatoimintaa sääntelevän valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaan lasta odottavan perheen hyvinvointia selvitetään niin sanotussa laajassa terveystarkastuksessa raskauden aikana. Molemmat tulevat vanhemmat kutsutaan tuolloin yhdessä vastaanotolle. Keskustelu tunnustamisen merkityksestä ja oikeusvaikutuksista ja tunnustamisilmoituksen vastaanotto olisi luonteva toteuttaa samassa yhteydessä. Toisaalta tarkoituksena on, että mahdollisuutta ei käytettäisi vielä raskauden alkuvaiheessa, kun raskauden keskenmenoriski on suurempi. Estettä ei ole yhdistää tunnustamislausuman vastaanottamista ja sen hyväksymistä muuhun kuin ns. laajaan terveystarkastukseen. Tarkoituksena ei ole ollut luoda joustamatonta järjestelmää, jossa ennakollisen tunnustamisen mahdollisuus on suljettu kokonaan pois esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa lapsen oletettu äiti on lähdössä ulkomaille tai on muutoin tavoittamattomissa tiettynä ajankohtana. Tästä syystä ehdotetussa pykälässä ei ole tarkemmin säännelty ennakollisen tunnustamisen ajankohtaa. Koska käytännöt kunnissa vaihtelevat, parhaan ajankohdan tunnustamislausuman vastaanottamiselle katsotaan muotoutuvan käytännössä.

Pykälän 3 momentissa säädetään mahdolliseksi äitiyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää myös raskaana olevan naisen kotikunnan lastenvalvojan luona. Tämä vaihtoehto olisi toissijainen suhteessa tunnustamiseen neuvolassa, koska tunnustamalla lapsi ennen lapsen syntymää lastenvalvojan luona ei saavuteta samoja asioinnin keskittämiseen liittyviä etuja kuin asioinnilla neuvolassa. Tunnustamisen mahdollistaminen myös lastenvalvojan luona on kuitenkin perusteltua siksi, että lastenvalvojalla voi joissain tilanteissa olla asiantuntemuksensa ja kokemuksensa myötä neuvolahenkilökuntaa paremmat edellytykset arvioida, täyttyvätkö tunnustamisen vastaanottamisesta kieltäytymiselle 4 momentissa säädetyt edellytykset esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämisen tai kielivaikeuksien osalta. Ehdotettu sääntely mahdollistaa sen, että äitiysneuvola, jossa tunnustamisen esteitä ei ole mahdollista riittävästi selvittää, ohjaa osapuolet lastenvalvojan luo. Lastenvalvoja harkitsee tällöin itsenäisesti, voidaanko tunnustaminen ottaa vastaan. Myös muut edellytykset tunnustamislausuman vastaanottamiselle ovat samat kuin neuvolassa, eli ilmoitus on annettava henkilökohtaisesti raskaana olevan naisen läsnä ollessa ja ennen tunnustamisen vastaanottamista osapuolille on selvitettävä tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset. Lastenvalvojalla ei usein ole samanlaisia taustatietoja naisen raskaudesta ja perheestä kuin neuvolahenkilökunnalla. Tunnustamislausuman kohdentamiseksi tiettyyn syntyvään lapseen ehdotetaan 3 momentissa tästä syystä, että naisen tulee esittää raskaudestaan todistus. Todistuksesta tulisi käydä ilmi lapsen arvioitu syntymäaika.

Pykälän 4 momentissa säädetään terveydenhoitajan, kätilön ja lastenvalvojan velvollisuudesta kieltäytyä tunnustamisen vastaanottamisesta. Äitiyden tunnustaminen ja erityisesti äitiyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää ovat uusia mahdollisuuksia käytettäväksi tilanteissa, joissa vastuun ottaminen lapsesta luontevasti soveltuu osaksi äitiysneuvontaa ja vanhemmuuteen valmistautumista. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että äitiysneuvoloihin siirtyisi asioita, jotka ovat oikeudellisesti vaikeita ja joiden ratkaiseminen sen vuoksi edellyttää sellaista asiantuntemusta, jota äitiysneuvoloissa ei ole. Sen vuoksi ehdotetaan, että tunnustamisen vastaanottamisesta olisi tietyissä tapauksissa kieltäydyttävä. Näitä olisivat tapaukset, joissa raskaana oleva äiti vastustaa tunnustamista, osapuolten henkilöllisyyttä ei ole luotettavasti selvitetty tai joissa tunnustamisen vastaanottajalla on äitiysneuvonnan yhteydessä tietoon saamiensa tai muiden seikkojen vuoksi syytä olettaa, ettei tunnustajaa voida vahvistaa lapsen äidiksi. Viimeksi mainittu tilanne saattaa olla käsillä esimerkiksi siksi, että tunnustamisen vastaanottaja tietää tai hänellä on syytä epäillä, että lapsen isyys on mahdollista vahvistaa. Parin esitettyä hedelmöityshoitolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun todistuksen yhteisymmärryksessä saamastaan hedelmöityshoidosta äitiysneuvolalla ei yleensä ole syytä epäillä tunnustajan äitiyttä. Tarkoituksena kuitenkin on, että kynnys kieltäytymiselle on matalalla, jotta etenkään neuvolahenkilökunnan ei tarvitse käyttää aikaa epäselvän tilanteen selvittämiseksi. Tunnustamisen vastaanottamisesta olisi kieltäydyttävä myös, jos on epäselvyyttä siitä, ymmärtääkö tunnustaja tunnustamisen merkitystä. Jos raskaana oleva nainen

on täysi-ikäinen, mutta ei ymmärrä tunnustamisen merkitystä, etukäteen tunnustaminen estyy, sillä hän ei tällöin voi hyväksyä tunnustamista, joka on näissä tapauksissa välttämätöntä. Säätämällä kieltäytyminen kätilön tai terveydenhoitajan velvollisuudeksi pyritään siihen, että laki antaisi heille vankan tuen tilanteissa, joissa osapuolet pyrkivät painostamaan heitä tunnustamisen vastaanottamiseen asiaan liittyvistä epäselvyyksistä huolimatta.

Pykälän 5 momentissa säädetään tunnustamisasiakirjan toimittamisesta lastenvalvojalle. Asiakirjasta säädetään 20 §:ssä. Kun raskaana oleva nainen on hyväksynyt tunnustamisen, tunnustamisasiakirja on viipymättä toimitettava sen kunnan lastenvalvojalle, jolle äitiyden selvittäminen 5 §:n mukaan kuuluu. Lastenvalvoja huolehtii näissäkin tapauksissa tunnustamiseen liittyvistä toimenpiteistä ja asiakirjojen lähettämisestä maistraatille äitiyden vahvistamista varten. Tunnustamisesta näissä tapauksissa laadittavasta asiakirjasta tulisi lain toimeenpanon yhteydessä laatia lomakepohja. Sen mukaisen lomakkeen käyttäminen säästäisi sekä neuvolan henkilökunnan ja lastenvalvojien että maistraattien työtä.

Kun tunnustamisilmoitus annetaan ennen lapsen syntymää, voi käydä niin, että lapsi syntyykin kuolleena. Tässä tapauksessa asian käsittely raukeaa. Jos lapsi syntyy elävänä, tunnustaminen voidaan vahvistaa etukäteen annetun tunnustamisen perusteella, vaikka lapsi olisi kuollut ennen äitiyden vahvistamista.

15 §. Tunnustamisen peruuttaminen, kiistäminen ja vaikutuksettomuus. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta ilmoittaa lapsen syntymän jälkeen, että lapsen tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti.

Pykälän 1 momentin mukaan nainen, joka on 14 §:n nojalla tunnustanut äitiytensä ennen lapsen syntymää, voi peruuttaa tunnustamisen ilmoittamalla siitä kirjallisesti äitiyden selvittämisestä huolehtivalle lastenvalvojalle. Tunnustamisen peruuttaminen on tehtävä kirjallisesti. Peruuttamismahdollisuuden varaaminen on katsottu kohtuulliseksi, koska kysymys ajankohdasta, jolloin lapsi on saanut alkunsa, saa lisävalaistusta vasta sen jälkeen, kun tiedetään, milloin lapsi syntyi ja miten kehittyneenä. Jotta äitiyden vahvistaminen ei tunnustajalle annetun perumismahdollisuuden vuoksi lykkääntyisi, peruuttamiselle varatun ajan on oltava lyhyt. Esityksessä ehdotetaan, että tunnustamisen peruuttaminen olisi toimitettava viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä. Jos tunnustaminen peruutetaan, lastenvalvoja aloittaa isyyden selvittämisen. Äitiyden selvittämisestä huolehtivasta lastenvalvojasta säädetään 5 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan myös lapsen synnyttänyt äiti tai henkilö, joka katsoo olevansa tunnustajan sijasta lapsen vanhempi, voi samalla tavoin kuin 1 momentissa eli lastenvalvojalle tehtävällä kirjallisella ilmoituksella ilmoittaa käsityksensä siitä, että lapsen tunnustanut nainen ei ole lapsen äiti. Ilmoitus tulee tehdä viimeistään 30. päivänä lapsen syntymästä.

Sekä 1 että 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tekeminen käynnistää lapsen isyyden ja mahdollisen äitiyden selvittämisen samalla tavalla kuin muissakin tilanteissa, joissa lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella ja isyyttä tai äitiyttä ei ole tunnustettu ennen lapsen syntymää. Lastenvalvoja kutsuu osapuolet tuolloin isyyslain 6 §:ssä tarkoitettuun neuvotteluun isyyden selvittämiseksi tai, jos on jo todettu, että lapselle ei voida vahvistaa isää, tämän lain 6 §:ssä tarkoitettuun neuvotteluun äitiyden selvittämiseksi. Äitiyttä ei tuolloin voida vahvistaa ennen lapsen syntymää annetun tunnustamislausuman perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan ennen lapsen syntymää tapahtunut tunnustaminen on vaikutukseton, jos Suomen viranomaisilla ei silloin, kun äitiyden selvittäminen lapsen synnyttyä alkaa, ole 42 §:n perusteella toimivaltaa äitiyttä koskevassa asiassa. Ennen lapsen syntymää tunnustaminen vastaanotetaan yleensä äitiysneuvolakäynnin yhteydessä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kätilön tai muun tunnustamisen vastaanottajan pitäisi tässä yhteydessä erikseen varmistaa, onko Suomen viranomaisilla 42 §:n nojalla toimivaltaa äitiyttä koskevassa asiassa. Lastenvalvoja voi sen sijaan lapsen synnyttyä äitiyden selvittämisen yhteydessä luontevasti arvioida myös kansainvälisen toimivallan olemassaolon. Jos tällöin todetaan, että Suomen viranomaisilla ei ole asiassa toimivaltaa, ennakollisella tunnustamisella ei ehdotetun säännöksen perusteella ole oikeusvaikutuksia.

16 §. Äitiyden tunnustaminen lapsen syntymän jälkeen. Pykälässä säädetään äitiyden tunnustamisesta silloin, kun se tapahtuu lapsen syntymän jälkeen. Pykälä rinnastuu isyyslain 18 §:ään.

Pykälän 1 momentin mukaan tunnustaminen tapahtuu siten, että nainen ilmoittaa tunnustamisen vastaanottajalle olevansa lapsen äiti. Tunnustamisen vastaanottajan on ennen tunnustamista selvitettävä naiselle tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset. Hänelle on myös ilmoitettava, että tahallinen väärän tiedon antaminen ilmoituksessa tai sellaisen ilmoituksen hyväksyminen, jonka hyväksyjä tietää olevan väärä, ei ole lapsen edun mukaista ja saattaa viime kädessä tulla rikosoikeudellisesti arvioitavaksi. Asiaa on käsitelty tarkemmin 7 ja 49 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Tunnustamisen vastaanottajina voivat 2 momentin mukaan olla samat viranomaiset, jotka isyyslain 18 §:n 2 momentin mukaan voivat ottaa vastaan isyyden tunnustamisen. Isyyslain 18 §:n 2 momentissa luetellut tahot ovat lastenvalvoja, maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja ja julkinen notaari. Avioliittoa solmittaessa mies voi antaa tunnustamislausuman myös vihkijälle. Tätä isyyslain säännöstä vastaa 2 momentissa säännös, jonka mukaan nainen voi antaa tunnustamislausuman äitiydestään myös parisuhteen rekisteröivälle viranomaiselle. Tunnustamisen vastaanottavan viranomaisen toimialuetta ei ole erikseen määritelty, joten nainen voi antaa tunnustamislausuman näille henkilöille viranomaisen toimialueesta tai asianosaisten kotikunnasta riippumatta. Jos tunnustaminen tapahtuu ulkomailla, sen ottaa vastaan sellainen Suomen edustuston virkamies, joka voi edustustossa

suorittaa julkisen notaarin tehtäviä. Tunnustamisesta on laadittava asiakirja, josta säädetään 20 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa on viittaussäännös isyyslain 18 §:n 3 ja 4 momentteihin. Säännöksen mukaan mitä näissä säännöksissä säädetään tunnustamisesta laaditun asiakirjan lähettämisestä ja tunnustamislausuman antamisesta vieraassa valtiossa, sovelletaan myös äitiyden tunnustamiseen. Isyyslain 18 §:n 3 momentin mukaan jos tunnustamislausuman on vastaanottanut muu viranomainen kuin isyyden selvittämisestä huolehtiva lastenvalvoja, tunnustamisesta laadittu asiakirja on viipymättä lähetettävä mainitulle lastenvalvojalle. Pykälän 4 momentin mukaan tunnustamislausuma voidaan vieraassa valtiossa antaa noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava.

17 §. Tunnustamisen hyväksyminen. Pykälässä on viittaussäännös isyyslain 19 §:ään. Sen mukaan mitä isyyslain 19 §:ssä säädetään isyyden tunnustamisen hyväksymisestä, sovelletaan myös äitiyden tunnustamisen hyväksymiseen.

Näin ollen äitiyttä ei voida tunnustamisen perusteella vahvistaa, jos tunnustaminen koskee isyyslain 2 §:ssä tarkoitettua lasta, elleivät lapsen synnyttänyt äiti ja tämän aviomies ole hyväksyneet tunnustamista. Äitiyttä ei voida tunnustamisen perusteella vahvistaa myöskään, jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, ellei lapsi ole hyväksynyt tunnustamista. Jos tunnustaminen on tehty ennen lapsen syntymää, äitiyttä ei voida vahvistaa tunnustamisen perusteella, ellei syntyvän lapsen äiti ole hyväksynyt tunnustamista. Hyväksyminen, jota edellä tarkoitetaan, annetaan sen kunnan lastenvalvojalle, joka selvittää äitiyden.

Isyyslain 19 §:n 4 momentti sisältää viittauksen isyyslain 18 §:n 2 momenttiin, jossa on määritelty, ketkä voivat toimia tunnustamisen vastaanottajina. Hyväksymisen voi vastaanottaa paitsi henkilö, joka on kyseisessä tapauksessa vastaanottanut tunnustamisen, myös muu tunnustamisen vastaanottamiseen oikeutettu taho. Siten esimerkiksi Suomessa lastenvalvojalle annetun tunnustamisen hyväksyminen voidaan vastaanottaa Suomen edustustossa ulkomailla. Hyväksyminen on annettava sen vastaanottajalle henkilökohtaisesti.

18 §. Kuuleminen. Pykälässä on säännökset siitä, keille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi sen vuoksi, että nainen on tunnustanut äitiyden. Kuulemisen päätavoitteena on varata kuultaville mahdollisuus tehdä huomautuksia tunnustamista vastaan ja siten osaltaan lisätä varmuutta tunnustamisen oikeellisuudesta. Pykälä rinnastuu isyyslain 20 §:ään.

Tunnustamisen vuoksi on 1 momentin 1 kohdan mukaan kuultava ensinnäkin lapsen synnyttänyttä äitiä. Äidin kuuleminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos äitiys on 14 §:ssä tarkoitetuin tavoin tunnustettu ennen lapsen syntymää ja tuolloin raskaana ollut nainen on hyväksynyt tunnustamisen.

Synnyttäneen äidin lisäksi on momentin 2 kohdan mukaan kuultava myös lapsen huoltajaa. Tämä kuulemisvelvollisuus ajankohtaistuu niissä tapauksissa, joissa muu kuin lapsen synnyttänyt äiti on hänen ohellaan tai hänen sijastaan lapsen huoltaja. Kuulemisvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos huoltajan kuulemista ei voida hankaluudetta järjestää. Tilanteissa, joissa huoltajan olinpaikkaa ei tiedetä eikä hän tosiasiallisesti huolehdi lapsesta, kuuleminen ei toteuttaisi tarkoitustaan.

Jos tunnustaja on alaikäinen, on momentin 3 kohdan mukaan kuultava myös tunnustajan huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, esimerkiksi kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettua edustajaa.

Tunnustamisen vuoksi voidaan kuulla myös sellaisia henkilöitä, joiden osalta kuulemiseen ei ole velvollisuutta. Näin voidaan 2 momentin mukaan menetellä, jos kuuleminen on tarpeen asian selvittämiseksi. Edellä selostettuja kuulemista koskevia säännöksiä noudatetaan myös silloin, kun äitiys on 14 §:n mukaisesti tunnustettu ennen lapsen syntymää. Kuulemisen toteuttaa tällöinkin lastenvalvoja. Kuuleminen ajankohtaistuu näissä tapauksissa sangen harvoin.

Kuulemisen ajankohdasta ei ole ehdotuksessa säännöksiä. Kuuleminen voitaisiin siten toteuttaa joko ennen lapsen syntymää tai syntymän jälkeen. Kuulla voidaan joko suullisesti tai kirjallisesti. Kuulemisen toteuttaminen kuuluu edellä tarkoitetulle lastenvalvojalle. Kuulla voisi kuitenkin myös muu edellä mainittu toimielin, joka voi ottaa sellaisen tunnustamisen vastaan, jota 16 §:ssä tarkoitetaan. Vastaavasti kuin yllä 17 §:n perusteluissa on todettu, sanamuoto mahdollistaa joustavuuden esimerkiksi tilanteessa, jossa kuultava asuu ulkomailla. Kuulemisen toteuttaminen tulee toimeenpanovaiheessa ottaa huomioon lomakkeita laadittaessa.

19 §. Henkilöllisyyden toteaminen. Pykälässä säädetään henkilöllisyyden toteamisesta tilanteessa, jossa viranomainen ottaa vastaan 14 tai 16 §:ssä tarkoitetun tunnustamislausuman tai 17 §:ssä tarkoitetun hyväksymisen taikka 18 §:ssä tarkoitetun suullisen kuulemisen. Ehdotetun säännöksen mukaan henkilöllisyys voidaan todeta henkilöllisyystodistuksen perusteella tai muulla tähän verrattavalla, luotettavalla tavalla. Pykälä rinnastuu isyyslain 21 §:ään.

Henkilöllisyystodistuksella tarkoitetaan poliisin myöntämiä henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja. Henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat on määritelty poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista annetun valtioneuvoston asetuksen (707/2006) 1 §:ssä. Näitä ovat henkilökorttilain

(829/1999) 1 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettu voimassa oleva henkilökortti ja passilain (671/2006) 3 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva passi. Ehdotetun lain 53 §:n nojalla tarkempia säännöksiä henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista voidaan tarvittaessa antaa valtioneuvoston asetuksella.

20 §. Tunnustamisesta ja sen hyväksymisestä laadittava asiakirja. Pykälässä on säännökset tunnustamisesta ja sen hyväksymisestä laadittavasta asiakirjasta sekä tunnustamislausuman tiedoksiannosta. Pykälä rinnastuu isyyslain 22 §:ään.

Pykälän 1 momentista käy ilmi, että tunnustaminen ja tunnustamisen hyväksyminen ovat tahdonilmaisuja, jotka annetaan kirjallisesti. Asiakirja on päivättävä ja siihen merkitään lapsen, lapsen synnyttäneen äidin ja tunnustajan yksilöintitiedot. Yksilöintitiedoilla tarkoitetaan suomalaisessa viranomaiskäytännössä henkilön nimeä ja väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 11 §:ssä tarkoitettua henkilötunnusta. Jos henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta, asiakirjaan merkitään tiedot henkilön syntymäajasta ja -paikasta.

Tunnustamisen ajankohdasta voi käytännössä aiheutua joitakin väistämättömiä eroja asiakirjan sisältöön nähden. Kun äitiys tunnustetaan ennen lapsen syntymää, lasta ei voida yksilöidä hänen oman henkilötunnuksensa perusteella, vaan tunnustaminen koskee lasta, jonka tuleva äiti myöhemmin synnyttää. Syntymätön lapsi yksilöidään raskaana olevan naisen yksilöintitietojen ja lapsen arvioidun syntymäajankohdan perusteella. Asiakirjan allekirjoittavat äitiytensä tunnustanut nainen ja tunnustamisen vastaanottaja. Jos jonkun tulee hyväksyä tunnustaminen, hyväksyjän ja hyväksymisen vastaanottajan on allekirjoitettava asiakirja.

Säännöksessä ei edellytetä, että tunnustaminen ja sen hyväksyminen on tehtävä samalle asiakirjalle, vaikka se tavallisesti on käytännöllisintä. Jos ne annetaan eri asiakirjoilla, hyväksymisasiakirjasta tulee käydä yksiselitteisesti ilmi, mitä tunnustamista hyväksyminen koskee. Erillisen asiakirjan laatiminen voi olla tarpeen erityisesti silloin, kun tunnustaminen on tapahtunut vieraassa valtiossa sen menettelymuotojen mukaisesti. Tarkoituksena on, että tunnustamista ja sen hyväksymistä koskevasta asiakirjasta laaditaan lain toimeenpanovaiheessa lomakepohja, jota seuraten asiakirja tulee laadituksi oikein.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että lastenvalvojan on annettava tunnustamislausuman antamisesta tieto lapselle, lapsen synnyttäneelle äidille tai aviomiehelle postitse saantitodistusta vastaan, jos tämän tulee hyväksyä tunnustaminen, mutta lastenvalvojalla ei ole todistettavasti tietoa siitä, että tämä on saanut tiedon tunnustamislausuman antamisesta. Koska 17 §:ssä tarkoitettu tunnustamisen hyväksyminen on edellytys äitiyden vahvistamiselle, on lapsen tunnustaneen naisen kannalta tärkeää, että tieto tunnustamisesta saatetaan niiden henkilöiden tietoon, joiden tulee hyväksyä tunnustaminen. Asian osapuolet saattavat olla yhtä aikaa läsnä lastenvalvojan luona tunnustamislausumaa annettaessa, jolloin lastenvalvojalla on todistettavasti tieto siitä, että hyväksyjä on saanut tunnustamista koskevan tiedon. Jos näin ei ole tai muuta todistetta tiedon välittymisestä ei ole saatavissa, hänen tulee antaa tieto tunnustamislausuman antamisesta postitse saantitodistusta vastaan henkilölle, jonka tulee hyväksyä tunnustaminen. Velvoite on rajattu niihin tilanteisiin, joissa hyväksyjän olinpaikka on tunnettu.

21 §. Asiakirjojen toimittaminen maistraatille. Pykälässä on säännökset asiakirjojen toimittamisesta maistraatille sen jälkeen, kun äitiys on selvitetty ja nainen on tunnustanut äitiytensä. Pykälä rinnastuu isyyslain 23 §:ään. Toimitettavat asiakirjat ovat äitiyden selvittämisestä tehty pöytäkirja ja tunnustamisasiakirja. Jos tunnustamiseen tarvitaan jonkun hyväksyminen tai kuuleminen ja se on annettu erillisellä asiakirjalla, tulee myös hyväksymis- tai kuulemisasiakirja toimittaa maistraattiin. Kuten aiemmin 10 §:n yhteydessä on selostettu, äitiyden selvittämispöytäkirjan sisältö riippuu siitä, onko äitiys tunnustettu ennen lapsen syntymää vai sen jälkeen.

4 luku Äitiyden vahvistaminen maistraatissa

22 §. Maistraatin toimivalta. Pykälässä on säännökset toimivaltaisesta viranomaisesta, kun kysymys on äitiyden vahvistamisesta tunnustamisen perusteella. Äitiyden vahvistaa näissä tilanteissa maistraatti. Pykälä rinnastuu isyyslain 26 §:ään, joskin erona isyyslain säännöksiin on, että maistraatti ei voi vahvistaa äitiyttä kuolleen äidin oikeudenomistajien suostumuksen perusteella. Näissä tilanteissa isyyden vahvistamisen yhtenä edellytyksenä on, että oikeusgeneettinen isyystutkimus tukee miehen isyyttä. Oikeusgeneettisellä tutkimuksella ei voida saavuttaa merkitsevää tulosta tilanteessa, jossa lapsi on saatettu alkuun luovutettuja sukusoluja käyttäen. Tästä syystä maistraatin toimivalta rajoittuu äitiyslaissa tilanteisiin, joissa äitiys vahvistetaan tunnustamisen perusteella. Samasta syystä pykälässä ei ole isyyslain 26 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä.

Pykälän 1 momentissa on säännös edellytyksistä, joiden vallitessa maistraatin tulee vahvistaa äitiys tunnustamisen perusteella. Näin on tehtävä, jos tunnustaminen on tapahtunut oikein menettelymuodoin eikä ole aihetta epäillä, ettei äitiyden tunnustanut nainen ole lapsen äiti. Jotta maistraatti voisi jättää äitiyden vahvistamatta, vahvistamatta jättämisen tulisi perustua epäselvyyksiin äitiyden selvittämispöytäkirjassa esitetyistä seikoista tai jonkin 13–20 §:ssä säädetyn edellytyksen jäämiseen täyttymättä.

Jos nainen, joka oli 14 §:n mukaisesti tunnustanut lapsen ennen tämän syntymää, kuolee ennen kuin lapsi syntyy, nousee esille kysymys, voidaanko äitiys vahvistaa 1 momentin perusteella. Pykälän 2 momentissa säädetään tästä tilanteesta. Sen mukaan äitiys voidaan vahvistaa tunnustamisen perusteella.

23 §. Alueellisesti toimivaltainen maistraatti. Pykälän mukaan äitiyden vahvistaminen kuuluu lähtökohtaisesti lastenvalvojan toimialueen maistraatille. Töiden tasaamiseksi maistraattien välillä ja alueellisesti kattavan maistraattien verkoston ylläpitämiseksi voi kuitenkin olla tarpeen, että työtehtäviä siirretään maistraattien välillä. Pykälä rinnastuu isyyslain 27 §:ään. Pykälän 2 momentissa on viittaus isyyslain 27 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuuteen, jonka nojalla valtiovarainministeriö voi siirtää isyyden vahvistamista koskevia asioita maistraatilta toiselle. Vastaava asetuksenantovaltuus säädetään 2 momentissa ulottuvaksi myös äitiyden vahvistamista koskeviin asioihin.

24 §. Äitiysasian käsittely maistraatissa ja muutoksenhaku. Pykälässä säädetään äitiyden vahvistamista koskevan asian käsittelystä maistraatissa. Pykälä rinnastuu isyyslain 28 §:ään. Pykälän säännökset täydentävät yleislakina sovellettavan hallintolain (434/2003) säännöksiä. Asian käsittelyyn kuuluu muun muassa sen tarkastaminen, että tunnustaminen on annettu oikealla tavalla toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimielimen edessä, että tarvittavat hyväksymiset on saatu ja tilaisuus tulla asiassa kuulluksi on varattu niille, joille se lain mukaan tulee varata. Maistraatti tekee päätöksensä niiden asiakirjojen pohjalta, jotka lastenvalvoja on velvollinen sille lähettämään.

Pykälän 1 momentissa on säännös maistraatin oikeudesta pyytää lastenvalvojaa täydentämään asiakirjoja tai hankkimaan lisäselvitystä. Näin voidaan menetellä, jos asiassa ei ole menetelty, kuten 3 luvussa säädetään, asiakirjat ovat puutteelliset tai asian ratkaisemisen kannalta tarpeellista lisäselvitystä on saatavilla. Maistraatin tulee tällöin yksilöidä, millaista saatavilla olevaa lisäselvitystä se pitää tarpeellisena.

Maistraatin päätökseen ei 2 momentin mukaan saa hakea muutosta. Jos maistraatti on päättänyt, että äitiyttä ei tunnustamisen perusteella voida vahvistaa, tunnustaja, lapsi tai hänen puhevaltaansa 27 §:n nojalla käyttävä edustaja voivat panna käräjäoikeudessa vireille kanteen äitiyden vahvistamiseksi 26 §:ssä säädettyjen määräaikojen puitteissa. Heidän oikeusturvansa on siten järjestetty 5 luvun säännösten kautta, jotka koskevat äitiyden vahvistamista oikeudenkäynnissä. Tästä syystä maistraatin päätökseen on liitettävä tieto 25 §:ssä tarkoitetusta kanneoikeudesta ja 26 §:n 2 momentissa tarkoitetusta määräajasta. Muutoksenhakumahdollisuutta maistraatin päätöksestä ei ole tarpeen antaa myöskään silloin, kun tunnustaminen on hyväksytty. Jos esimerkiksi lapsen synnyttänyt äiti pitää ratkaisua vääränä, hänellä on mahdollisuus saada oikeusturvaa äitiyden kumoamiskanteen kautta. Maistraatin tulee asianosaisten lisäksi antaa päätös tiedoksi myös sille lastenvalvojalle, joka on selvittänyt äitiyden.

5 luku Äitiyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti

25 §. Kanneoikeuden edellytykset ja asianosaiset. Pykälässä säädetään niistä henkilötahoista, jotka voivat panna vireille kanteen äitiyden vahvistamiseksi, ja kanneoikeuden edellytyksistä. Äitiys voidaan vahvistaa tuomioistuimessa hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella 3 §:n 1 momentin mukaisena äitiytenä. Pykälä rinnastuu isyyslain 29 §:ään, joskin kanneoikeuden edellytysten osalta säännösten sisällössä on myös eroja.

Pykälän 1 momentin mukaan lapsella, jonka osalta isyyttä ei ole lapsen synnyttäneen äidin avioliiton perusteella todettu eikä maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu, on oikeus vaatia kanteella 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun äitiyden vahvistamista hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella. Kanne nostetaan äidiksi otaksuttua naista vastaan. Jos nainen on kuollut, kanne nostetaan hänen oikeudenomistajiaan vastaan. Oikeudenomistajat määräytyvät perintökaaren 18 luvun 1 §:n perusteella, jonka mukaan kuolinpesän osakkaita ovat lähtökohtaisesti perilliset ja yleistestamentin saajat sekä eloonjäänyt puoliso. Jos edellä tarkoitettuja kuolinpesän osakkaita ei ole, viime kädessä voidaan haastaa Valtiokonttori vastaamaan äitiyden vahvistamiskanteeseen perintökaaren 5 luvun 1 §:n johdosta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi naisen kanneoikeuden edellytyksistä. Nainen, joka katsoo olevansa lapsen äiti 3 §:n 1 momentin perusteella, voi nostaa äitiyden vahvistamista koskevan kanteen lasta vastaan. Nainen voi nostaa 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun hedelmöityshoitoon suostumiseen perustuvan äitiyden vahvistamiskanteen kuitenkin vain, jos maistraatti ei ole vahvistanut äitiyttä ja siihen on muu syy kuin se, ettei tarvittavaa hyväksymistä tunnustamiselle ole saatu. Äitiyden vahvistamatta jättäminen on tällöin voinut johtua esimerkiksi siitä, että lapsen synnyttänyt äiti tai lastenvalvoja on esittänyt varteenotettavan epäilyn naisen äitiydestä ja 3 §:n 1 momentin mukaista äitiyttä ei ole voitu pitää riittävän selvitettynä äitiyden vahvistamiseksi. Kanneoikeutta ei sitä vastoin ole, jos maistraatti on hylännyt tunnustamisen sillä perusteella, että tarvittavaa hyväksymistä tunnustamiselle ei ole saatu. Tapauksista, joissa tunnustaminen edellyttää toisen hyväksymistä, säädetään 17 §:ssä olevan viittauksen perusteella sovellettavaksi tulevassa isyyslain 19 §:ssä. Jos tunnustaminen esimerkiksi koskee 2 §:ssä tarkoitettua lasta, jonka oikeudellinen isä on äidin aviomies, tunnustamislausuman antajalla ei ole oikeutta nostaa kannetta äitiyden vahvistamiseksi, jos lapsen synnyttäneen äidin ja lapsen oikeudellisen isän hyväksymistä ei ole saatu.

Pykälän 3 momentin mukaan jos vastaajana ollut nainen kuolee oikeudenkäynnin aikana, tulevat naisen oikeudenomistajat hänen sijaansa. Säännöstä sovelletaan myös silloin, kun nainen on kantajana. Jos nainen on ollut kuollessaan kantajana asiassa, naisen oikeudenomistajat voivat joko jatkaa kannetta tai jättää asian sikseen.

26 §. Kanneoikeuden rajoitukset. Pykälässä säädetään asianosaisten kanneoikeuden rajoituksista. Pykälä rinnastuu isyyslain 30 §:ään.

Pykälän 1 momentin mukaan kannetta äitiyden vahvistamiseksi ei voida ajaa, jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta ja vastustaa äitiyden vahvistamista. Äitiyden vahvistamista koskevaa kannetta ei voida myöskään panna vireille eikä asian käsittelyä jatkaa, jos lapsi on kuollut. Lapsia koskevassa lainsäädännössä lähtökohtana on lapsen etu. Jos lapsi kuolee, lapsen etuun tähtäävää intressiä äitiyden vahvistamiselle ei enää ole. Säännös

koskee myös sellaisia tilanteita, joissa nainen on pyrkinyt tunnustamaan lapsen tämän kuoleman jälkeen, mutta tunnustaminen ei ole johtanut äitiyden vahvistamiseen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi siitä, että naisen, joka katsoo olevansa lapsen äiti, on pantava kanne äitiyden vahvistamiseksi vireille vuoden kuluessa siitä päivästä, jona hän sai tiedon 25 §:n 2 momentissa tarkoitetusta maistraatin päätöksestä. Kanneajan rajoitus on perusteltu, koska lapsen vanhemmuutta koskevat ratkaisut tulee lapsen edun vuoksi tehdä mahdollisimman nopeasti lapsen syntymän jälkeen.

27 §. Lapsen puhevallan käyttäminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi alaikäisen lapsen puhevallan käyttämisestä. Pykälä rinnastuu isyyslain 31 §:ään.

Pykälän 1 momentin mukaan äitiyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä alaikäisen lapsen puhevaltaa käyttää se lastenvalvoja, joka on 5 §:n nojalla selvittänyt äitiyden. Lähtökohtaisesti kyseessä on lapsen äidin tai lapsen kotikunnan lastenvalvoja. Lastenvalvoja voi edustaa lasta sekä silloin, kun lapsi on kantajana, että silloin, kun nainen on nostanut kanteen lasta vastaan eli kun lapsi on vastaajan asemassa. Jos lapsi ei asu tai oleskele Suomessa, mutta suomalainen tuomioistuin käsittelee asiaa jonkun muun kuin lain 42 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa mainitun toimivaltaperusteen perusteella, lastenvalvojalla ei näissä tilanteissa ole puhevaltaa äitiyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä. Lapsen puhevallan käyttäminen kuuluu tällöin hänen lailliselle edustajalleen.

Pykälän 2 momentissa on viittaussäännös isyyslain 31 §:n 2–4 momentteihin. Ehdotetun momentin mukaan isyyslain säännöksiä lapsen puhevallan käyttämisestä, kuulemistilaisuuden varaamisesta ja oikeusavusta isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä sovelletaan myös äitiyden vahvistamista koskevassa asiassa. Isyyslain 31 §:n 2 momentin mukaan isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä saavat lapsen puhevaltaa käyttää lastenvalvojan ohella huoltaja tai muu laillinen edustaja ja 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, soveltaen, mitä oikeudenkäymiskaaren 12 luvussa säädetään. Jos lastenvalvoja ja lapsen muu edustaja ovat puhevaltaa käyttäessään erimielisiä, on noudatettava lastenvalvojan mielipidettä. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi jokaiselle, joka 1 tai 2 momentin mukaan saa käyttää lapsen puhevaltaa. Myös lapsen synnyttäneelle äidille tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi, vaikka hän ei olisi lapsen huoltaja, jos kuuleminen on hankaluudetta järjestettävissä. Edelleen pykälän 4 momentin mukaan lapselle, jota lastenvalvoja 1 momentin nojalla edustaa isyyden vahvistamista koskevassa asiassa, myönnetään korvauksetta oikeusapulain (257/2002) mukainen oikeusapu sen estämättä, mitä oikeusavun edellytyksistä muuten säädetään.

28 §. Vastaajaksi haastaminen ja haasteen tiedoksianto. Pykälässä säädetään vastaajaksi haastamisesta. Pykälä rinnastuu isyyslain 32 ja 33 §:iin.

Pykälän 1 momentin mukaan jos lapsi vaatii äitiyden vahvistamista, vastaajaksi tulee haastaa nainen, jonka voidaan olettaa olevan lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti. Lastenvalvojan toimintavelvollisuudesta säännellään 4 §:ssä. Alaikäisten lasten osalta äitiyden selvittäminen hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella ohjautuu säännönmukaisesti lastenvalvojalle, joka selvittää, keitä vastaan mahdollinen kanne tulee nostaa. Jos kantajana on täysi-ikäinen lapsi, saattaa olla, ettei äitiyttä ole selvitetty. Kantajana oleva lapsi joutuu tällöin itse selvittämään ne kanteen perusteena olevat seikat, joiden vuoksi hän olettaa tietyn naisen olevan hänen äitinsä ja vaatii naisen äitiyttä vahvistettavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteesta, jossa sellaisia naisia, joiden voidaan olettaa olevan lapsen äiti, on useampi kuin yksi. Tällainen käytännössä todennäköisesti hyvin harvinainen tilanne voisi olla kyseessä silloin, kun lapsen synnyttänyt nainen on saanut hedelmöityshoitoa samanaikaisesti usealla eri palvelunantajalla eri kumppaneiden kanssa. Naiset tulee tällöin haastaa vastaajiksi samaan oikeudenkäyntiin. Koska muu kuin oikeusgeneettiseen tutkimukseen perustuva todistelu on todistusarvoltaan epävarmaa, on näyttö näiden naisten osalta perusteltua arvioida samassa oikeudenkäynnissä. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapselle ei voida vahvistaa äitiä hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella, jos isyys lapseen nähden on todettu tai vahvistettu tai se voidaan todeta tai vahvistaa. Tästä seuraa, että kanne mahdollisen isyyden vahvistamiseksi tulee ratkaista isyyslain nojalla ennen ratkaisun antamista äitiysasiassa. Tässä kohdin sovellettavaksi tulee oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta sen jälkeen, kun toisessa oikeudenkäynnissä käsiteltävänä oleva kysymys ratkaistaan ensin.

Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteesta, jossa nainen nostaa äitiyden vahvistamiskanteen lasta vastaan. Lastenvalvoja selvittää äitiyden 4 §:n 2 momentin mukaan myös silloin, kun nainen on halukas tunnustamaan mahdollisen äitiytensä. Jos äitiyden selvittäminen ei johda äidiksi haluavan naisen äitiyden vahvistamiseen, tällä on lain 25 §:n 2 momentin edellytysten vallitessa oikeus nostaa kanne lasta vastaan, jota lastenvalvoja voi toimivaltansa puitteissa edustaa. Useimmiten äitiyden vahvistamiskannetta edeltää siten lastenvalvojan toimittama äitiyden selvittäminen.

Kantajana oleva nainen voi nimetä asiassa vastaajiksi lapsen ohella myös ne naiset, jotka kantajan lisäksi voivat tulla kysymykseen lapsen äitinä. Heidän haastamisensa ei kuitenkaan ole välttämätöntä.

Pykälän 4 momentti sisältää viittauksen isyyslain 33 §:ään. Momentin mukaan mitä viitatussa pykälässä säädetään haasteen tiedoksiannosta isyyttä koskevassa asiassa, sovelletaan myös äitiyttä koskevassa asiassa. Isyyslain 33 §:ssä todetaan haasteen tiedoksiannosta säädettävän oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Jollei tiedoksiannon vastaanottajan eikä hänen tiedoksiannon vastaanottamista varten valtuuttamansa

olinpaikasta voida saada tietoa, haasteen tiedoksianto voidaan kuitenkin toimittaa kuuluttamalla vain, jos äitiydestä on saatavilla siinä määrin todisteita, että oikeudenkäynnin aloittamista naista vastaan on pidettävä lapsen edun mukaisena. Äitiyden vahvistamista koskevassa asiassa riittävä selvitys kuuluttamisen toimittamiseksi on esimerkiksi todistus annetusta hedelmöityshoidosta ja yhteisymmärryksessä annetusta suostumuksesta hoitoon, jos lapsi on syntynyt sellaiseen aikaan, että hän on voinut syntyä annetun hoidon tuloksena.

29 §. Äitiyden selvittämisestä laaditun pöytäkirjan tiedoksianto. Pykälän mukaan kantajan tulee liittää äitiyden selvittämisestä laadittu pöytäkirja haastehakemukseen, jos äitiys on lain mukaan pitänyt selvittää. Jos pöytäkirjaa ei ole liitetty haastehakemukseen, tuomioistuimen tulee pyytää pöytäkirja lastenvalvojalta. Pykälä rinnastuu isyyslain 34 §:ään.

Säännöksen tarkoituksena on varmistua siitä, että kantajalla on jo ennen kanteen nostamista käytettävissään asianmukainen asiakirja-aineisto, jotta hän voi arvioida kanteen menestymismahdollisuudet ja vedota kanteen menestymisen kannalta merkityksellisiin seikkoihin.

Lastenvalvojalle osoitettuun asiakirjapyyntöön sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Sen ohella noudatetaan ehdotetun lain 10 §:n 3 momenttia, jossa on säännös oikeudesta saada tieto äitiyden selvittämisestä laaditusta pöytäkirjasta. Jos pöytäkirjaa ei kuitenkaan ole liitetty haastehakemukseen, tuomioistuimen tulee pyytää pöytäkirja lastenvalvojalta.

30 §. Oikeuspaikka. Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisesta tuomioistuimesta äitiyden vahvistamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa. Pykälä rinnastuu isyyslain 35 §:ään.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 12 §:n 1 momenttia ehdotetaan tämän lakiehdotuksen yhteydessä muutettavaksi siten, että isyyden vahvistamiskanteiden tavoin myös äitiyden vahvistamista koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä äidillä tai lapsella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Oikeuspaikat ovat keskenään vaihtoehtoisia, mutta ehdottomia. Toissijaisista oikeuspaikoista säädetään saman luvun 18 §:ssä, jota myös ehdotetaan täydennettäväksi.

Pykälän 2 momentissa on säännös äitiyden vahvistamiskanteen tavanomaista laajemmasta vireilläolovaikutuksesta. Kun äitiyden vahvistamista koskeva asia on vireillä yhdessä toimivaltaisessa tuomioistuimessa, ei saman lapsen äitiyskysymystä saa tutkia toisessa tuomioistuimessa myöskään toisen naisen äitiyden osalta. Säännöksen tarkoituksena on, että äitiyden vahvistamista koskevat asiat keskitetään vain yhden toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäviksi. Näin ollen jos kaksi naista nostaa kanteen äitiytensä vahvistamiseksi saman lapsen osalta ja ensimmäinen panee kanteen vireille lapsen synnyttäneen äidin kotipaikan tuomioistuimessa ja toinen panee kanteen vireille myöhemmin lapsen kotipaikan tuomioistuimessa, jälkimmäinen tuomioistuin ei saa tutkia kannetta. Sen on siirrettävä asia siihen tuomioistuimeen, jossa ensiksi vireille pantu asia on vireillä. Kanteiden yhdistämiseen sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 18 luvun 2 §:ää.

31 §. Kanteen peruuttaminen. Pykälässä on säännökset kanteen peruuttamisesta tilanteissa, joissa äitiyden vahvistamista koskevaa kanneta ajetaan useita naisia vastaan. Pykälä rinnastuu isyyslain 36 §:ään sillä erotuksella, että pykälässä ei ole isyyden poissuljentaa oikeusgeneettisen tutkimuksen perusteella vastaavaa säännöstä.

Pykälän mukaan kun äitiyden vahvistamista koskevaa kannetta ajetaan useampaa kuin yhtä naista vastaan, voi kantaja peruuttaa kanteen jonkun naisen osalta, jos nainen ei vastusta kanteen peruuttamista. Naisen suostumusta edellytetään, koska hän voi haluta, että asia on oikeusvoimaisesti ratkaistu ja kanne on hänen osaltaan hylätty. Jos kanne peruutetaan, asia jää hänen osaltaan sillensä vaille asiaratkaisua. Kanteen peruuttamiselle tarvitaan lisäksi tuomioistuimen suostumus. Koska kanteen peruuttaminen jonkun naisen osalta saattaa vaikuttaa myös muiden vastaajina olevien naisten asemaan oikeudenkäynnissä, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että tuomioistuimen tulee kuulla muita vastaajia ennen suostumistaan kanteen peruuttamiseen. Tavallisesti tuomioistuimella ei ole syytä suostua kanteen peruuttamiseen ilman perusteltua syytä.

32 §. Näytön hankkiminen. Pykälässä on säännös näytön hankkimisesta äitiysasiassa. Pykälä rinnastuu isyyslain 37 §:ään.

Pykälän mukaan tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki se selvitys, minkä se katsoo asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliseksi.

Jos oikeudenkäynnissä esiin tulleiden seikkojen perusteella on aihetta epäillä, että henkilö, joka ei ole asianosaisena, on lapsen vanhempi, tuomioistuin voi varata hänelle tilaisuuden tulla kuulluksi. Kuultava henkilö voi olla toinen nainen, joka saattaa olla vastaajan sijasta lapsen äiti, tai mies, joka saattaa olla lapsen isä. Jos lastenvalvoja on toimivaltainen eikä 15 vuotta täyttänyt lapsi sitä vastusta, tuomioistuin voi myös kehottaa tätä selvittämään kuultavan isyyden tai äitiyden.

Jos kantajana on lapsi, jota lastenvalvoja ei edusta, tai yli 15-vuotias lapsi vastustaa oikeudenkäynnin ulkopuolella olevan henkilön vanhemmuuden selvittämistä, tuomioistuin voi oma-aloitteisesti kuulla henkilöä oikeudenkäynnissä, mutta kantaja ei ole velvollinen vastoin tahtoaan haastamaan tätä vastaajaksi asiassa. Erityisesti tilanteessa, jossa oikeudenkäyntiin vastaajaksi haastetun henkilön vanhemmuutta ei voida selvittää eikä lapsi

halua nostaa kannetta toista vanhempana kysymykseen tulevaa henkilöä vastaan, selvityksen saaminen voi edellyttää sellaisen henkilön kuulemista, joka ei ole asiassa asianosaisena.

33 §. Muutoksenhaun käsittely. Pykälän mukaan jos kantaja tai vastaaja hakee muutosta äitiydestä annettuun tuomioon, voi muutoksenhakutuomioistuin käsitellä äitiyskysymyksen niidenkin asianosaisten osalta, joita muutoksenhaku ei koske. Pykälä rinnastuu isyyslain 38 §:ään, joskin säännösehdotus sisältää vain mainitun pykälän ensimmäisen virkkeen.

6 luku Äitiyden kumoaminen

34 §. Äitiyden kumoamisen perusteet. Pykälässä osoitetaan äitiyden kumoamisen perusteet. Pykälä rinnastuu isyyslain 39 §:ään. Säännöksen mukaan äitiys, joka on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on tuomioistuimen päätöksellä kumottava, jos on selvitetty, ettei äidiksi vahvistetun ja lapsen välillä ole 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua suhdetta. Hedelmöityshoitosuostumukseen perustuva ehdotetun 3 §:n 1 momentin mukainen äitiys voidaan kumota joko sillä perusteella, että nainen ei ole suostunut hedelmöityshoitoon tai sillä perusteella, että lapsi ei ole syntynyt hoidon tuloksena. Jos hedelmöityshoidon antamisen edellytyksenä on ollut kirjallinen hoitosuostumus, tiedot hedelmöityshoitoon annetusta suostumuksesta ovat hoidonantajan arkistossa, josta ne on pyynnöstä luovutettava hoitoa saaneelle. Tapauksissa, joissa kanteen perusteena on naisen suostumuksen puuttuminen, ratkaisu voidaan tavallisesti perustaa näin saatavaan näyttöön. Jos äitiyden kumoamista vaaditaan sillä perusteella, että lapsi ei ole syntynyt hoidon tuloksena, näyttömahdollisuudet riippuvat siitä, onko hoidossa käytetty tunnetun vai tuntemattoman luovuttajan siittiöitä. Ensiksi mainitussa tapauksessa riittävä näyttö on saatavilla, jos luovuttaja suostuu oikeusgeneettisiin tutkimuksiin ja saa poissuljennan. Jälkimmäisessä tapauksessa näytön saaminen äitiyden kumoamisen perusteesta voi olla sitä vastoin vaikeaa, koska hedelmöityshoitolaissa suojataan luovuttajan anonymiteettiä. Tieto luovuttajan henkilöllisyydestä on vain lapsen saatavissa sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta.

35 §. Äitiyden kumoamista koskevan asian asianosaiset. Pykälässä säädetään henkilöistä, joilla on oikeus nostaa äitiyden kumoamista koskeva kanne. Pykälässä säädetään myös äitiyden kumoamista koskevan asian asianosaisista. Pykälä rinnastuu isyyslain 41 §:ään, joskaan säännös ei sisällä isyyslain 41 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä, koska äitiyttä ei ehdotuksen mukaan voida perustaa äidin parisuhteeseen perustuvaan lakimääräiseen olettamaan.

Pykälän 1 momentin mukaan äitiyden kumoamiskanteen saa nostaa lapsi, lapsen synnyttänyt äiti tai nainen, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu. Jos äitiys on vahvistettu lainvoimaisella tuomioistuimen ratkaisulla, ei kanteen nostaminen ole sitä vastoin mahdollista. Aikaisemman tuomion kumoaminen edellyttää oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säänneltyä tuomion purkamista.

Pykälän 2 momentin mukaan äitiyden kumoamiskanne on nostettava niitä 1 momentissa mainittuja henkilöitä vastaan, joilla kantajan ohella on oikeus kanteen nostamiseen. Lapsen synnyttäneen äidin tulee siten nostaa äitiyden kumoamiskanne paitsi lasta myös 1 momentissa tarkoitettua naista vastaan. Lapsen tulee nostaa kanne sekä hänet synnyttänyttä äitiä että hänelle maistraatin päätöksellä vahvistettua äitiä vastaan. Tilanteessa, jossa alaikäisen lapsen synnyttänyt äiti ja 1 momentissa tarkoitettu nainen ovat yksimielisiä äitiyden kumoamisasiassa, ei ole estettä sille, että he nostavat kumoamiskanteen yhdessä lasta vastaan edellyttäen, että molempien kanneoikeus on edelleen voimassa.

Pykälän 3 momentin mukaan jos asianosainen kuolee oikeudenkäynnin kestäessä, hänen oikeudenomistajansa tulevat hänen sijaansa. Säännöstä sovelletaan sekä silloin, kun asianosainen on vastaajana, että silloin, kun asianosainen on kantajana. Jos asianosainen on kuollessaan ollut kantajana asiassa, voivat oikeudenomistajat joko jatkaa kannetta tai jättää asian sikseen.

Oikeudenomistajien käsite määräytyy perintökaaren 18 luvun 1 §:n perusteella, jonka mukaan kuolinpesän osakkaita ovat lähtökohtaisesti perilliset ja yleistestamentin saajat sekä eloonjäänyt puoliso. Jos kuolinpesän osakkaita ei ole, asianosaiseksi tulee perintökaaren 5 luvun 1 §:n johdosta Valtiokonttori.

Huomattavaa on, että isänä itseään pitävä mies eikä äitinä itseään pitävä nainen ei voi ajaa äitiyden kumoamiskannetta. Ratkaisu on yhdenmukainen isyyslain kanssa, jonka mukaan isänä itseään pitävällä miehellä ei ole kanneoikeutta isyyden kumoamiseksi tilanteessa, jossa lapsen isyys on vahvistettu tunnustamisen perusteella. Tilanne on verrannollinen myös adoptiotilanteisiin. Lapsen biologinen isä menettää oikeutensa vanhemmuuden vahvistamiseen, kun adoptio on vahvistettu.

36 §. Kanneoikeuden rajoitukset. Pykälässä säädetään kanneoikeuden yleisistä rajoituksista. Pykälä rinnastuu isyyslain 42 §:ään, joskaan pykälässä ei ole vastinetta 42 §:n 2 momentille.

Pykälän 1 momentissa on viittaussäännös isyyslain 42 §:n 1 momenttiin. Momentin mukaan isyyslain säännöksiä lapsen kanneoikeuden käyttämisestä isyyden kumoamista koskevassa asiassa sovelletaan myös äitiyden kumoamista koskevassa asiassa. Isyyslain 42 §:n 1 momentin mukaan lapsen kanneoikeutta voi käyttää vain 15 vuotta täyttänyt lapsi itse. Jos lapsi ei ole vielä täyttänyt 15 vuotta tai hän on täyttänyt 15 vuotta, mutta ei mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään asian merkitystä, hänelle voidaan

kuitenkin määrätä edunvalvoja kanneoikeuden käyttämistä varten, jos siihen on lapsen edun kannalta erittäin painava syy.

Pykälän 2 momentin mukaan äitiytensä tunnustaneella naisella ei ole oikeutta nostaa kannetta äitiytensä kumoamiseksi, jos hän saatuaan tietää seikoista, joiden perusteella hänellä on ollut aihetta epäillä, että lapsi ei ole saanut alkuaan 3 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ja tarkoitetuissa olosuhteissa, on lapsen syntymän jälkeen kirjallisesti ilmoittanut, että lapsi on hänen. Säännöksen tarkoituksena on suojella vakiintunutta perhe-elämää ja perheenjäsenten luottamusta aiemmin luotuihin perhesuhteisiin. Ilmoitus voidaan toteuttaa tekemällä tätä koskeva asiakirja tai toimenpide, jonka tarkoitus on sama, kuten lapsen tunnustaminen tietoisena toisen henkilön vanhemmuuden mahdollisuudesta. Yksipuolinen ilmoitus sitoo vain sen antanutta naista eikä rajoita muiden asianosaisten kanneoikeutta. Saman momentin mukaan myöskään lapsen synnyttäneellä äidillä ei ole oikeutta nostaa kannetta äitiyden kumoamiseksi, jos hän on kirjallisesti hyväksynyt edellä tarkoitetun ilmoituksen. Hyväksyminen voi tapahtua joko samassa asiakirjassa tai siitä erillisessä asiakirjassa. Lapsen synnyttäneen äidin hyväksymistä koskeva säännös on perusteltu samoista syistä kuin edellä on lausuttu tunnustajan kirjallisesta ilmoituksesta.

37 §. Kuoleman vaikutus kanneoikeuteen ja vastaajan puhevallan käyttöön. Pykälässä on säännökset kanneoikeudesta tilanteissa, joissa äitiyden kumoamiskannetta ei ole pantu vireille ennen asianosaisen kuolemaa. Pykälä rinnastuu isyyslain 43 §:ään. Vireillä olevan kanteen jatkamisesta asianosaisen kuoleman jälkeen on säännös 35 §:n 3 momentissa.

Pykälän 1 momentissa kielletään äitiyden kumoamiskanteen vireillepano tilanteissa, joissa lapsi on kuollut. Lapsen oikean sukulaisuussuhteen selvittäminen ei ole enää lapsen kuoltua lapsen edun kannalta merkityksellistä. Säännös ei sen sijaan rajoita lapsen kanneoikeutta tilanteessa, jossa sekä lapsen synnyttänyt äiti että kanteeseen oikeutettu nainen ovat kuolleet.

Pykälän 2 momentissa kielletään kanteen vireillepano sellaisen 35 §:ssä tarkoitetun asianosaisen puolesta, joka on kuollut. Oikeus äitiyden kumoamista koskevan kanteen vireillepanoon on katsottava luonteeltaan sillä tavoin henkilökohtaiseksi, että sitä koskevan oikeuden siirtyminen kanneoikeuden haltijan oikeudenomistajille ei olisi asianmukaista. Esimerkiksi lapsen synnyttäneen äidin passiivisuus voi ilmentää sitä, ettei hän halua järkyttää lapsen sukuasemaa. Olisi perusteetonta olla piittaamatta tästä ja antaa kanneoikeus hänen oikeudenomistajilleen. Asianosaisen oikeudenomistajat voivat kuitenkin jatkaa asianosaisen eläessään vireille panemaa kannetta, kuten 35 §:n 3 momentissa säädetään. Siitä, että oikeudenomistajat eivät voi panna vireille kannetta kuolleen asianosaisen asemesta, ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi poikkeus äidiksi vahvistetun naisen perillisten osalta. Sen mukaan kuolleen äidiksi vahvistetun naisen puolisolla ja perillisillä on eräissä tapauksissa oikeus panna äitiyden kumoamiskanne vireille. Kanneoikeuden edellytyksistä ja kanteen nostamisen määräajasta on säännös ehdotetun lain 38 §:n 3 momentissa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vastaajan puhevallan käytöstä tapauksissa, joissa nainen, jonka tulisi 35 §:n 1 ja 3 momentin mukaan olla vastaajana, on kuollut. Vastaajaksi on tällöin haastettava naisen oikeudenomistajat. Jos kantajana on lapsi, häntä itseään ei lueta oikeudenomistajaksi. Oikeudenomistajiin voi tällöin kuulua henkilöitä, jotka lapsen jälkeen ovat naisen lähimpiä perillisiä. Jos lapsen synnyttänyt äiti on kuollut, hänen oikeudenomistajiaan ei haasteta vastaajiksi äitiyden kumoamista koskevassa asiassa, sillä äitiyden kumoamisella ei ole vaikutuksia heidän oikeudelliseen asemaansa.

38 §. Määräaika kanteen nostamiselle. Pykälässä säädetään äitiyden kumoamiskanteen nostamiseen liittyvistä määräajoista. Pykälä rinnastuu isyyslain 44 §:ään.

Pykälän 1 momentin mukaan lapsen synnyttäneen äidin ja naisen, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on pantava kanne vireille kahden vuoden kuluessa vahvistamispäivämäärästä. Kahden vuoden määräaika on perusteltu, koska lapsen vanhemmuutta koskevat kiistat on lapsen edun vuoksi syytä saada ratkaistuiksi mahdollisimman pian lapsen syntymän jälkeen. Lapsen omalle kanneoikeudelle ei sitä vastoin ole asetettu määräaikaa.

Pykälän 2 momentin mukaan jos 1 momentissa tarkoitetulla kantajalla on ollut laillinen este tai hän näyttää muun erittäin painavan syyn, jonka vuoksi kannetta ei ole aikaisemmin nostettu, hän voi panna kanteen vireille kahden vuoden määräajan jälkeen. Laillisesta esteestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 28 §:ssä. Muun painavan syyn osalta on olemassa korkeimman oikeuden käytäntöä (KKO 1978–II–148). Esimerkkinä painavasta syystä on tilanne, jossa nainen saa tietää vasta määräajan jälkeen olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä äitiyttään. Kanne olisi nostettava viipymättä sen jälkeen, kun syy, joka esti kanteen nostamisen määräajassa, on poistunut. Kanteen nostamiseen oikeuttavien perusteiden arviointi voi edellyttää asianosaisten kuulemista ja muuta todistelua. Kanneoikeuden olemassaolo ratkaistaan äitiyden kumoamista koskevan kanteen käsittelyn yhteydessä.

Pykälän 3 momentin mukaan jos nainen, jonka äitiys on maistraatin päätöksellä vahvistettu, on kuollut menettämättä kanneoikeuttaan, on eloon jääneellä puolisolla sekä jokaisella, joka lapsen ohella tai lapsen jälkeen on naisen lähin perillinen, oikeus nostaa kanne vuoden kuluessa naisen kuolemasta tai, jos naisella vielä olisi ollut käytettävissään pitempi aika kanteen nostamiseen, tuon ajan kuluessa. Puolison ja jokaisen perillisen kanneoikeus on itsenäinen. Mahdollisuus kanteen nostamiseen ei siten riipu siitä, miten muut perilliset suhtautuvat kanneoikeuden käyttöön. Puolison ja perillisten kanneoikeus edellyttää sitä, että nainen olisi kuolinhetkellään voinut nostaa kanteen joko 38 §:n 1 tai 2 momentin perusteella. Jos äitiytensä tunnustanut nainen on eläessään ilmoittanut lapsen omakseen 36 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, on myös hänen perillistensä kanneoikeus menetetty määräajasta riippumatta.

Perillisellä tarkoitetaan perittävän sukulaista tai puolisoa, joka on lain nojalla oikeutettu perintöön vainajan jälkeen. Henkilö, jonka oikeus perustuu yleistestamenttiin, on kuolinpesän osakas, mutta ei lainkohdassa tarkoitettu perillinen. Yleistestamentin saajille ei ole annettu kanneoikeutta, koska on haluttu välttää sellaiset tilanteet, joissa yleistestamentin saaja ajaa kannetta, vaikka naisen perilliset, jotka ovat tottuneet pitämään lasta sisaruksenaan tai muutoin sukulaisenaan, eivät halua tilanteen muuttamista.

39 §. Oikeuspaikka. Pykälän mukaan toimivaltaisesta tuomioistuimesta äitiyden kumoamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa. Pykälä rinnastuu isyyslain 46 §:ään.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 12 §:n 2 momenttia ehdotetaan tämän lakiehdotuksen yhteydessä muutettavaksi siten, että isyyden kumoamiskanteiden tavoin myös äitiyden kumoamista koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Toissijaisista oikeuspaikoista säädetään saman luvun 18 §:ssä, jota myös ehdotetaan täydennettäväksi.

40 §. Oikeudenkäyntimenettely. Pykälän mukaan äitiyden kumoamista koskevaan oikeudenkäyntiin sovelletaan, mitä 28 §:n 4 momentissa ja 32 §:ssä säädetään. Nämä viittaukset osoittavat, että myös äitiyden kumoamista koskevassa asiassa haasteen tiedoksianto voidaan toimittaa kuuluttamalla noudattamalla 28 §:n 4 momentissa mainittuja periaatteita. Myös näytön hankkimiseen sovelletaan soveltuvin osin 32 §:n oikeusohjeita. Säännös rinnastuu isyyslain 47 §:ään.

7 luku Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

41 §. Äitiyden määräytyminen välittömästi lain nojalla. Pykälässä on säännökset äitiyden määräytymisestä suoraan lain nojalla. Säännökset antavat vastauksen kysymykseen, mitä lakia on sovellettava harkittaessa, onko lapsella äiti ja kuka äiti on tapauksissa, joissa äitiyttä ei ole ratkaistu tuomioistuimen päätöksellä tai muulla sellaisella toimenpiteellä, jota ehdotuksen 45 §:n mukaan pidetään päätöksenä. Esimerkiksi Suomessa äitiyden määräytymisestä suoraan lain nojalla säädetään ehdotetun lain 2 §:ssä, jonka mukaan lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen. Ehdotetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äitiys ei Suomessa eikä yleisperusteluissa viitatuissa vertailumaissa määräydy välittömästi lain nojalla, vaan edellyttää viranomaistoimenpiteitä.

Säännöksellä on merkitystä erityisesti silloin, kun eri valtioiden lakien välillä on eroja siinä, millä edellytyksillä nainen katsotaan suoraan lain nojalla lapsen äidiksi. Eri maiden lait voivat antaa toisistaan poikkeavia vastauksia esimerkiksi siihen, kuka on suoraan lain nojalla lapsen äiti tilanteessa, jossa lapsi on syntynyt sijaissynnytysjärjestelyn tuloksena eli järjestelystä, jossa nainen saatetaan raskaaksi ja hän synnyttää lapsen siten, että järjestelyn tarkoituksena on luovuttaa lapsi synnytyksen jälkeen toisen henkilön tai pariskunnan kasvatettavaksi. Hedelmöityshoitoihin perustuvat sijaissynnytysjärjestelyt ovat Suomessa kiellettyjä hedelmöityshoidoista annetun lain 8 §:n 6 kohdan vastaisina.

Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, milloin äitiys määräytyy välittömästi lain nojalla Suomen lain mukaan. Momentin 1 kohdan mukaan Suomen lakia sovelletaan silloin, jos sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on lapsen syntymän aikaan tai lapsen syntymää edeltäneen vuoden aikana ollut asuinpaikka Suomessa. Suomessa asuva henkilö ei siis voisi kiertää Suomen lainsäädäntöä esimerkiksi hankkimalla lapsen vieraassa valtiossa toteutettavan sijaissynnytysjärjestelyn avulla. Jos momentissa tarkoitettua liittymää Suomeen ei ole, sovelletaan sen valtion lakia, jota sovelletaan kyseisen henkilön asuinpaikkavaltiossa.

Momentin 2 kohdan mukaan Suomen lakia sovellettaisiin myös, jos lapsen äidillä ei lapsen syntymän aikaan ole asuinpaikkaa missään valtiossa ja hän oleskelee Suomessa tai on täällä turvapaikanhakijana.

Pykälän 2 momentissa on säännökset siitä, minkä valtion lain mukaan äitiys määräytyy välittömästi lain nojalla siinä tapauksessa, että Suomen lakia ei 1 momentin mukaan sovelleta. Tällöin äitiys määräytyy välittömästi lain nojalla sen valtion lain mukaan, jota on sovellettava siinä valtiossa, jossa sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on asuinpaikka. Sovellettava laki voi olla joko asianomaisen vieraan valtion oma laki tai jonkin toisen valtion laki. Toisin sanoen säännöksessä hyväksytään niin sanottu edelleen- tai takaisinviittaus (renvoi). Näin turvataan se, että äitiyden määräytymiseen sovelletaan saman valtion lakia kuin siinä valtiossa, johon lapsella oli syntyessään läheisin yhteys.

Harkittaessa, missä valtiossa sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on ollut asuinpaikka, on sovellettava kansainvälisen yksityisoikeuden vakiintuneita periaatteita. Niiden mukaan henkilön asuinpaikka on valtiossa, jossa hän asuu ja jossa on hänen keskeinen elämänympäristönsä. Pelkkä oleskelu tietyssä valtiossa ei yksinään riitä osoittamaan, että henkilöllä on siellä asuinpaikka. Toisaalta ei voida edellyttää, että henkilön olisi pysyväisluonteisesti asuttava tietyssä valtiossa, jotta hänen asuinpaikkansa voitaisiin katsoa olevan siellä. Väliaikaiseksikin tarkoitettu asuminen on asuinpaikan saamiseen riittävä, jos olosuhteet ovat sellaiset, että asianomaisen henkilön elämän keskipisteen voidaan katsoa siirtyneen tuohon valtioon.

42 §. Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta. Pykälä rinnastuu isyyslain 49 §:ään 1 momentin 5 kohtaa lukuun ottamatta.

Pykälässä säädetään siitä, millä edellytyksillä Suomen viranomaisilla on kansainvälinen toimivalta äitiyttä koskevassa asiassa. Äitiyttä koskevilla asioilla tarkoitetaan kaikkia asioita, joista säädetään äitiyslaissa. Näitä ovat kysymykset, jotka koskevat äitiyden vahvistamista tai vahvistamisen edellytyksenä olevia toimenpiteitä sekä äitiyden kumoamista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia ensinnäkin silloin, kun lapsella on Suomessa asuinpaikka. Asuinpaikalla tarkoitetaan kansainvälis-yksityisoikeudellista asuinpaikkaa. Sen sisältöä on selostettu 41 §:n perusteluissa.

Jos lapsella ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, Suomen viranomaiset olisivat momentin 2 kohdan mukaan toimivaltaisia, jos lapsi on Suomessa turvapaikanhakijana tai muuten oleskelee täällä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia myös sillä perusteella, että vastaajalla on täällä asuinpaikka. Esimerkiksi kanne äitiyden vahvistamiseksi voidaan siten panna Suomessa vireille, jos naisen asuinpaikka on täällä. Äitiyttä koskevassa asiassa saattaa olla useita vastaajia, vaikkakin se lienee harvinaista. Toimivallan syntymiseksi riittää tällöin, että yhden vastaajan asuinpaikka on Suomessa.

Eräissä tapauksissa on pidettävä perusteltuna, että Suomen viranomaisilla on toimivalta, vaikka vastaajalla on asuinpaikkaa heikompi liittymä Suomeen. Jos vastaajalla ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän on Suomessa turvapaikanhakijana tai muutoin oleskelee Suomessa, on tarkoituksenmukaista, että Suomen viranomaiset voivat ratkaista äitiyttä koskevan asian. Pykälän 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan sen vuoksi otettavaksi säännös, joka tekee tämän mahdolliseksi. Jos vastaajia on useita, toimivallan syntymiseksi riittää tässäkin tapauksessa, että yhdellä vastaajista on vaadittava liittymä Suomeen.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa on säännökset Suomen viranomaisten toimivallasta sillä perusteella, että asiaa ei voida ratkaista siinä vieraassa valtiossa, jossa lapsella tai sillä, jonka äitiydestä on kysymys, on asuinpaikka ja asian ratkaisemiselle Suomessa on erityinen syy. Säännös poikkeaa isyyslain 49 §:n 1 momentin 5 kohdasta, jossa edellytyksenä on tämän lisäksi se, että lapsi tai mies on Suomen kansalainen. Koska äitiyteen liittyvien kysymysten sääntely on harvinaista muissa maissa, ei kansalaisuutta koskevaa edellytystä voi etenkään lapsen etu huomioon ottaen pitää tarkoituksenmukaisena tässä yhteydessä. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu tilanne voi syntyä esimerkiksi siten, että asianomainen vieras valtio on sekasortoisessa tilassa tai että sen lainsäädäntö ei tunne mahdollisuutta äitiyden vahvistamiseen. Säännöksessä tarkoitettuna erityisenä syynä voidaan pitää myös esimerkiksi sitä, että lapsen etu tai oikeus edellyttää sukulaisuussuhteen vahvistamista tai purkamista Suomessa ratkaistavana olevan muun oikeudellisen kysymyksen osalta.

Harkittaessa erityisen syyn olemassaoloa huomiota tulisi kiinnittää muun muassa siihen, millaiset tosiasialliset vaikutukset Suomessa annettavalla tuomiolla on. Vaadittavaa erityistä syytä asian käsittelyyn täällä ei voida katsoa olevan, jos Suomessa annettava tuomio jäisi tosiasiassa merkityksettömäksi sen vuoksi, ettei tuomiota tunnusteta niissä valtioissa, joissa tuomion kannalta tärkeät oikeussuhteet ovat.

Pykälän 2 momenttiin on otettu 1 momenttia täydentävä säännös, joka koskee Suomen viranomaisten toimivaltaa erityisesti äitiyden selvittämistä ja tunnustamista koskevassa asiassa. Momentin 1 kohdan mukaan äitiyden selvittäminen voidaan toimittaa ja äitiyden tunnustamista koskeva asia ratkaista myös silloin, kun naisella, joka haluaa tunnustaa syntyneen lapsen äitiyden, on Suomessa asuinpaikka. Tähän tilanteeseen rinnastetaan momentin 2 kohdan mukaan tilanteet, joissa naisella ei ole asuinpaikkaa missään valtiossa, mutta hän on Suomessa turvapaikan hakijana tai oleskelee täällä. Säännöksellä turvataan käytännössä se, ettei naisen ole välttämätöntä äitiytensä tunnustamiseksi lähteä hoitamaan asiaa siihen vieraaseen valtioon, jossa lapsella on asuinpaikka.

Jos lapsen synnyttyä äitiyden selvittämisen yhteydessä todetaan, että Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa äitiyttä koskevassa asiassa, myös ennen lapsen syntymää 14 §:n nojalla annettu tunnustaminen on vaikutukseton. Tästä säädetään 15 §:n 3 momentissa.

Pykälän 3 momentissa suljetaan pois mahdollisuus äitiyden selvittämiseen 2 luvun mukaisesti Suomessa niissä tapauksissa, joissa Suomen viranomaisten yleinen toimivalta perustuu ainoastaan vastaajan asuinpaikkaa tai oleskelu- tai turvapaikkaa koskevaan liittymään. Säännös on tarpeen, koska äitiyden selvittäminen tilanteessa, jossa lapsi ei asu Suomessa ja vastaaja ei ole halukas tunnustamaan lasta, muodostuu erittäin vaikeaksi toteuttaa. On asianmukaista, että äitiyden selvittäminen toimitetaan tuolloin lapsen asuin- tai oleskelupaikan viranomaisten eikä vastaajan asuinpaikan viranomaisten toimesta.

43 §. Vieraassa valtiossa vireillä olevan asian vaikutus. Pykälä rinnastuu isyyslain 50 §:ään. Pykälässä on säännös vieraassa valtiossa vireillä olevan asian niin sanotusta vireilläolovaikutuksesta Suomessa. Tällä tarkoitetaan kysymystä siitä, vaikuttaako äitiyttä koskevan asian oikeudenkäyntiin täällä se, että sama asia on jo aikaisemmin tullut vireille toisessa valtiossa.

Säännöksen mukaan vireilläolovaikutus syntyisi, jos on ilmeistä, että vieraassa valtiossa annettava päätös tunnustetaan Suomessa. Jos tätä voidaan pitää ilmeisenä, Suomen viranomaisen on keskeytettävä saman, täällä myöhemmin vireille tulleen asian käsittely, kunnes on selvitetty,

tunnustetaanko vieraassa valtiossa annettu päätös täällä. Jos päätös tunnustetaan, asian käsittely täällä raukeaa. Säännös vastaa kansainvälisessä prosessioikeudessamme sovellettavia yleisiä periaatteita.

Jos sitä vastoin ei voida pitää ilmeisenä, että vieraassa valtiossa annettava päätös tulee täällä tunnustettavaksi, asian käsittely Suomessa voi jatkua vieraassa valtiossa vireillä olevasta menettelystä riippumatta. Tällainen tilanne voi syntyä erityisesti sen vuoksi, että vieraan valtion viranomaisen toimivalta perustuu sellaiseen seikkaan, jota ehdotuksen 45 §:n mukaan ei pidetä Suomessa hyväksyttävänä toimivallan perusteena, tai että menettelyssä on sellainen virhe tai puute, joka saman pykälän mukaan muodostaa perusteen jättää ulkomainen päätös tunnustamatta.

Vireilläolovaikutukseen ei kuitenkaan voitaisi vedota tapauksissa, joissa ulkomaisen ratkaisun odottaminen johtaisi asian ratkaisun kohtuuttomaan viivästymiseen verrattuna tilanteeseen, että asia ratkaistaisiin Suomessa. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi tällaisessa tilanteessa olla keskeyttämättä asian käsittelyä tai päättää, että jo keskeytynyttä käsittelyä jatketaan. Käsittelyn jatkamista vaativan olisi osoitettava ne seikat, joiden vuoksi ulkomaisesta tuomioistuimesta ei ole saatavissa ratkaisua tapauksen olosuhteisiin nähden kohtuullisessa ajassa.

44 §. Sovellettava laki. Pykälässä on säännös siitä, minkä valtion lakia äitiyttä koskevassa asiassa on sovellettava. Sen mukaan sovellettavaksi tulisi Suomen laki, jollei 41 §:stä muuta johdu. Pykälä rinnastuu isyyslain 51 §:ään.

45 §. Vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen. Pykälässä säädetään siitä, millä edellytyksillä vieraassa valtiossa annettu äitiyttä koskeva päätös tunnustetaan Suomessa. Pykälä rinnastuu isyyslain 52 §:ään sillä erotuksella, että isyyslaissa ei ole ehdotettua 3 momenttia vastaavaa säännöstä.

Tunnustamisen perusedellytyksenä on 1 momentin mukaan se, että päätös on voimassa alkuperävaltiossaan. Jos päätös ei ole voimassa alkuperävaltiossaan esimerkiksi sen vuoksi, että se on kumottu tai korvattu alkuperävaltiossa annetulla tai siellä tunnustetulla päätöksellä, päätöstä ei tunnusteta Suomessakaan.

Päätös, joka on voimassa alkuperävaltiossa, tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta. Jos jonkin, esimerkiksi perintöä, elatusta tai sosiaalietuutta koskevan asian ratkaisu riippuu äitiyssuhteen olemassaolosta, ratkaisija voi siten ottaa ulkomaisen äitiyttä koskevan päätöksen ratkaisunsa perusteeksi, vaikka suomalaisessa tuomioistuimessa ei ole erikseen vahvistettu, että päätös tunnustetaan täällä.

Jos vieraassa valtiossa on annettu äitiyttä koskeva ratkaisu, myös maistraatit soveltavat 45 §:ää harkitessaan, voidaanko päätöksen mukainen tieto äitiydestä tallentaa väestötietojärjestelmään. Tiedon tallentaminen ei kuitenkaan ole oikeusvoimainen ratkaisu siitä, että vieraassa valtiossa annettu päätös Suomessa tunnustetaan. Väestökirjamerkintä ei siten sido viranomaista, joka joutuu joko pääkysymyksenä tai toisen asian esikysymyksenä ottamaan kantaa ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, mitkä seikat estävät vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamisen Suomessa. Momentin 1 kohdassa on niin sanottua epäsuoraa toimivaltaa koskeva säännös. Sen mukaan äitiyttä ei tunnusteta, jos päätöksen antaneen vieraan valtion viranomaisen toimivalta ei ole perustunut kenenkään osapuolen asuin- tai kotipaikkaan, kansalaisuuteen tai muuhun sellaiseen liittymään, jonka huomioon ottaen viranomaisella olisi ollut perusteltu syy ottaa asia käsiteltäväkseen. Ehdotettu säännös, joka jättää soveltajalleen harkinnan varaa, perustuu ajatukseen, ettei vastaajan voida edellyttää vastaavan sellaisen valtion tuomioistuimessa, johon äitiysasialla ei ole mitään järkevää yhteyttä.

Momentin 2 kohdassa säädetään päätöksen tunnustamatta jättämisestä oikeudenkäyntimenettelyssä tapahtuneen virheen vuoksi. Jos päätös on annettu pois jäänyttä henkilöä vastaan, päätös tunnustetaan Suomessa ainoastaan, jos haastehakemus tai vastaava asiakirja on annettu pois jääneelle tiedoksi niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa.

Momentin 3 kohdan mukaan päätöksen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä myös, jos päätös on ristiriidassa sellaisen Suomessa annetun äitiyttä koskevan päätöksen kanssa, jota koskeva oikeudenkäynti on tullut vireille ennen ulkomailla annettuun päätökseen johtanutta oikeudenkäyntiä. Kieltäytymisperuste on siten olemassa silloin, jos ulkomainen päätös on annettu sitä aikaisemmasta suomalaisesta päätöksestä tietämättä tai siitä piittaamatta. Säännös ei sitä vastoin koske tilannetta, jossa suomalaista päätöstä on vieraassa valtiossa muutettu esimerkiksi kumoamalla Suomessa aikaisemmin vahvistettu äitiys. Tällainen päätös, joka on tehty suomalaista päätöstä tietoisesti muuttaen, ei tässä tarkoitetulla tavalla ole ristiriidassa suomalaisen päätöksen kanssa.

Momentin 4 kohdassa on säännös päätöksen tunnustamatta jättämisestä sillä perusteella, että se on ristiriidassa sellaisen vieraassa valtiossa aikaisemmin annetun äitiyttä koskevan päätöksen kanssa, joka tunnustetaan Suomessa. Milloin päätösten on katsottava olevan keskenään ristiriidassa, on ymmärrettävä samalla tavoin kuin edellä 3 kohdassa selostetussa tilanteessa.

Momentin 5 kohdan mukaan päätöstä ei tunnusteta myöskään, jos se on vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita. Tällä perusteella voidaan jättää tunnustamatta päätös, joka räikeästi poikkeaa niistä arvolähtökohdista, joille Suomen äitiyslainsäädäntö perustuu. Kysymys onko päätös tällä

perusteella jätettävä tunnustamatta, tulee ratkaista yksittäistapauksen olosuhteiden perusteella kiinnittäen huomiota siihen, mihin päätöksen tunnustamatta jättäminen erityisesti lapsen edun huomioon ottaen johtaisi. Vakiintuneen käsityksen mukaan tällaisia niin sanottuja ordre public -lausekkeita on tulkittava suppeasti. Tämän kieltäytymisperusteen voitaneen kuitenkin yleensä katsoa tulevan sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun äidin ja lapsen liian vähäinen ikäero osoittaa äitiyden mahdottomaksi.

Pykälän 3 momentti sisältää erityissäännöksen tilanteisiin, jossa nainen on päätöksessä vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen sijasta. Käytännössä näissä tapauksissa on kyse sijaissynnytysjärjestelyistä, jotka ovat Suomessa hedelmöityshoitolain nojalla kiellettyjä. Säännöstä ei sovelleta ulkomaisiin äitiyspäätöksiin, jotka perustuvat äitiyden vahvistamiseen synnyttäneen äidin ohella, kuten 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äitiys.

Pykälän 3 momentissa tarkoitettu päätös voidaan tunnustaa ainoastaan, jos päätös on annettu valtiossa, jossa sillä, joka on vahvistettu äidiksi, on lapsen syntymän aikaan asuinpaikka tai jos päätös tunnustetaan siinä valtiossa, jossa sillä, joka on vahvistettu äidiksi, on lapsen syntymän aikaan asuinpaikka. Momentin 1 ja 2 kohtaan ehdotetaan otettavaksi lisävaatimus, jonka mukaan äidiksi vahvistetun on tullut asua asianomaisessa valtiossa keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen lapsen syntymää. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että henkilöllä on ollut riittävä yhteys valtioon, jossa päätös on annettu ja tällä tavoin estää sijaissynnytysjärjestelyjä koskevan sääntelyn kiertäminen Säännös vastaa adoptiolain (22/2012) 69 §:ssä omaksuttua tunnustamissääntelyä, jolla pyritään estämään kansainvälistä adoptiota koskevien menettelyiden kiertäminen. Asuinpaikan määritelmää on käsitelty 41 §:n perusteluissa.

Käytännössä säännös tarkoittaa sitä, että jos henkilö, jolla on asuinpaikka Suomessa, on hankkinut lapsen sijaissynnytysjärjestelyllä vieraassa valtiossa, ulkomaista äitiyden vahvistamista koskevaa ratkaisua ei tunnusteta Suomessa. Toisaalta, jos henkilöllä on momentissa tarkoitetut liittymät sellaiseen valtioon, jossa sijaissynnytysjärjestelyt ovat laillisia, vieraan valtion antama äitiyden vahvistamista koskeva päätös voidaan tämän säännöksen nojalla tunnustaa. Äitiyttä koskeva päätös voidaan tunnustaa Suomessa esimerkiksi siinä tapauksessa, että henkilö muuttaa Suomeen sen jälkeen kun hänet on vahvistettu äidiksi asuttuaan yli vuoden ajan välittömästi ennen lapsen syntymää sellaisessa valtiossa, jota voidaan pitää hänen asuinpaikkanaan ja jossa sijaissynnytysjärjestelyt ovat sallittuja. Päätös voidaan tunnustaa Suomessa myös silloin, kun äitiyttä koskevaa päätöstä ei ole annettu naisen asuinpaikkavaltiossa, mutta hänen asuinpaikkavaltionsa on tunnustanut vieraassa valtiossa annetun päätöksen.

Joissakin tapauksissa ehdotettu säännös voi johtaa siihen, että vakiintunutta äitiyssuhdetta ei voida tunnustaa, vaikka se olisi lapsen edun mukaista. Tällainen äitiyssuhde voidaan viime kädessä vahvistaa adoptiolla.

Asuinpaikkaedellytystä ja asumisen vähimmäiskestoa koskevaa vaatimusta sovelletaan samanaikaisesti ja toisistaan riippumatta. Toisin sanoen 3 momenttia voidaan soveltaa vain, jos henkilön keskeinen elämänympäristö tosiasiallisesti on äitiyden vahvistamishetkellä ollut momentissa tarkoitetussa valtiossa ja hän lisäksi oli keskeytyksettä asunut kyseisessä valtiossa vähintään vuoden ajan välittömästi ennen vahvistamispäätöksen antamista. Ehdotetusta momentista ei siis seuraa, että vuoden ajan kestäneen asumisen tietyssä valtiossa olisi aina katsottava merkitsevän sitä, että henkilölle on muodostunut asuinpaikka kyseiseen valtioon.

Pykälän 4 momentissa on säännös siitä, mitä päätöksellä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Sen mukaan päätöksen käsite on ymmärrettävä laajasti. Päätöksellä ei tarkoiteta ainoastaan tuomioistuimen tai muun viranomaisen äitiyttä koskevaa ratkaisua, vaan myös muuta viranomaistoimenpidettä, kuten tunnustamiseen tai vanhempien ilmoitukseen perustuvaa äitiyssuhteen vahvistamista tai rekisteröintiä, jos toimenpiteellä on se vaikutus, että lapsen ja naisen välistä suhdetta pidetään äitiyssuhteena tuossa valtiossa. Päätöksen on kuitenkin oltava oikeusvoimainen ratkaisu äitiydestä. Esimerkiksi syntymätodistusta, johon lapsen synnyttänyt nainen on sairaalassa kirjattu äidiksi, ei voida pitää momentissa tarkoitettuna äitiyttä koskevana päätöksenä.

Päätöksen käsite on ymmärrettävä vastaavalla tavoin laajasti myös silloin, kun äitiyssuhteen katsotaan toimenpiteen seurauksena lakanneen tuossa valtiossa. Päätöksen käsitteen laaja tulkinta on tarpeen, koska vieraissa valtioissa voi olla huomattavasti Suomen laista poikkeavia menettelyjä, joita soveltaen äitiys voidaan viranomaisen myötävaikutuksella vahvistaa tai kumota. Päätöksellä ei kuitenkaan tarkoiteta adoptiota koskevaa päätöstä.

Jos vieraassa valtiossa ei ole suoritettu toimenpidettä, jota edellä selostetun säännöksen mukaan voitaisiin pitää päätöksenä, kysymys äitiyssuhteen olemassaolosta on ratkaistava 41 §:n mukaan.

46 §. Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistaminen. Pykälässä säädetään mahdollisuudesta saada tuomioistuimen ratkaisu siitä, onko vieraassa valtiossa äitiydestä annettu päätös täällä tunnustettava. Pykälä rinnastuu isyyslain 53 §:ään.

Kuten edellä 45 §:n perusteluissa todetaan, tuomioistuimen vahvistus ei ole välttämätön edellytys sille, että ulkomainen päätös voidaan täällä tunnustaa. Päinvastoin ulkomainen päätös tunnustetaan 45 §:n mukaan ilman eri vahvistusta, ja tuomioistuin tai muu viranomainen, jonka ratkaistavana on äitiyssuhteen olemassaolosta riippuva asia, voi tämän asian esikysymyksenä ratkaista sen, tunnustetaanko päätös Suomessa, vai onko olemassa 45 §:n mukainen peruste kieltäytyä tunnustamisesta.

Tällainen toisen asian esikysymyksenä tehty ratkaisu ei kuitenkaan saa oikeusvoimaa tuon asian ulkopuolella. Sen vuoksi on katsottu olevan tarpeen, että se henkilö, jonka oikeuteen tai etuun ulkomainen päätös vaikuttaa, voi vaatia sen vahvistamista, että päätös tunnustetaan Suomessa tai että sitä ei tunnusteta. Asian käsittelisi hakemuksesta Helsingin hovioikeus. Helsingin hovioikeudella on nykyisinkin samankaltaisia tehtäviä, jotka koskevat esimerkiksi vieraassa valtiossa tehdyn avioeroa, lapsen huoltoa tai adoptiota koskevan päätöksen tunnustamista. Hakemuksesta annettu ratkaisu on kaikkia sitova päätös siitä, tunnustetaanko ulkomainen päätös täällä vai ei. Hakemalla tällaista ratkaisua voidaan siten saada varmuus siitä, miten ulkomaiseen päätökseen täällä suhtaudutaan. Kysymys siitä, kenellä olisi oikeus tehdä pykälässä tarkoitettu hakemus, ratkaistaisiin vahvistuskanteisiin sovellettavien yleisten periaatteiden mukaan. Näiden periaatteiden mukaisesti se, jonka oikeutta tai etua asia koskee, voi vaatia sen vahvistamista, että päätös tunnustetaan tai että sitä ei tunnusteta Suomessa.

Pykälän 2 momentissa säädetään hovioikeuden velvollisuudesta varata lapselle, isälle, äidille tai muulle henkilölle tilaisuus tulla kuulluksi ennen vahvistamispäätöksen tekemistä. Momentin mukaan hovioikeuden harkintaan jää, onko kuulemista pidettävä tarpeellisena asian selvittämiseksi. Lisäksi edellytetään, että henkilöiden olinpaikka on vaikeuksitta selvitettävissä.

Esitykseen ei ole otettu säännöksiä muutoksenhausta korkeimpaan oikeuteen. Päätökseen saisi näin ollen hakea muutosta hakematta valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

47 §. Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus. Pykälässä on tavanomainen ordre public -lauseke, joka vastaa isyyslain 55 §:ää. Sen mukaan vieraan valtion lain säännös on jätettävä huomiotta, jos sen soveltaminen johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen. Tätä arvioitaessa on erityisesti otettava huomioon lapsen etu. Pykälän soveltaminen rajoittuu käytännöissä tilanteisiin, joissa kysymykseen äitiyden määräytymisestä suoraan lain nojalla on ehdotuksen 41 §:n 2—4 momentin nojalla sovellettava vieraan valtion lakia.

8 luku Erinäiset säännökset

48 §. Lapsen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen. Pykälässä on säännös 15 vuotta täyttäneen lapsen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta, jos lapsi ei mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään asian merkitystä. Pääsääntönä on, että 15 vuotta täyttänyt alaikäinen on kyllin kypsä ymmärtämään vanhemmuussuhteensa vahvistamiseen tähtäävien toimien merkityksen ja tekemään tätä koskevia päätöksiä. Jos lapsella on kuitenkin todettu esimerkiksi mielenterveyden häiriö tai kehitysvammaisuus, joka rajoittaa lapsen kykyä hahmottaa vanhemmuussuhteen vahvistamiseen liittyvien toimien vaikutuksia niin merkittävällä tavalla, että lapsen ei voida katsoa kykenevän ymmärtämään asian merkitystä, säännöksen mukaan tiettyjä lapsen itsemääräämisoikeutta koskevia pykäliä ei sovelleta siltä osin kuin niissä säädetään 15 vuotta täyttäneen lapsen mielipiteen vaikutuksesta asiaan.

Pykälän soveltamisrajoitukset on rajattu äitiyden selvittämisen keskeyttämistä koskevaan 9 §:ään, äitiyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden rajoituksia koskevaan 26 §:n 1 momenttiin sekä 17 §:n nojalla sovellettavaksi tulevaan isyyslain 19 §:n 2 momenttiin. Mainituissa tilanteissa lapsen vastustus voi estää äitiyden vahvistamisen, minkä voidaan yleensä ottaen katsoa olevan lapsen edun vastainen lopputulos. Lain 12 § on jätetty säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle, jotta lapsi voi halutessaan riitauttaa lastenvalvojan tekemän arvion lapsen ymmärryskyvystä ja hakea muutosta lastenvalvojan äitiyden selvittämistä koskevaan päätökseen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

49 §. Perättömän lausuman antaminen äitiysasiassa. Pykälässä on säännös viranomaiselle äitiysasian yhteydessä annetun perättömän lausuman rangaistavuudesta.

Pykälässä säädetään sakon uhalla rangaistavaksi sellaisen väärän tiedon antaminen viranomaiselle äitiyttä koskevan asian yhteydessä, joka osaltaan johtaa siihen, että äitiys vahvistetaan virheellisesti. Ollakseen rangaistava lausuma tulee antaa äitiyden selvittämisen yhteydessä, äitiyttä tunnustettaessa, tunnustamisen vuoksi tapahtuneessa kuulemisessa tai tunnustamisen hyväksymisen yhteydessä lausuman vastaanottavalle viranomaiselle. Rangaistavuus ei edellytä, että lausuma olisi annettu kirjallisesti. Rangaistavuus edellyttää kuitenkin, että väärä tieto on annettu tahallisesti. Toisin sanoen lausujan on tullut tietää, että hänen ilmoittamansa tieto on virheellinen ja voi johtaa äitiyden vahvistamiseen. Jonkin tiedon salaaminen, esimerkiksi sen kertomatta jättäminen, että lapsen synnyttäneellä äidillä on lapsen hedelmöittämisen aikaan ollut muita kumppaneita, jotka voivat tulla kyseeseen lapsen vanhempana, ei sen sijaan riittäisi tunnusmerkistön täyttymiseen. Jos lastenvalvoja sitä vastoin kysyy asiaa ja äiti vastoin totuutta kieltää muiden kumppanien olemassaolon, hän antaa väärän tiedon ja voi siten syyllistyä tekoon. Rangaistavaa on myös se, että nainen tunnustaa äitiyden, vaikka hän tietää, ettei hän voi olla lapsen äiti, jos sen seurauksena äitiys vahvistetaan. Sitä vastoin äitiyden tunnustaminen tilanteessa, jossa tunnustaja tietää toisen henkilön tulevan kysymykseen lapsen vanhempana, ei ole rangaistavaa. Tällöinhän ei ole kysymys tilanteesta, jossa nainen tietäisi äitiyden mahdottomaksi ja äitiydestään antamansa tiedon siten vääräksi. Rangaistussäännöksen soveltamisala ei ole rajattu vain lapsen synnyttäneeseen äitiin tai tunnustajaan. Myös lapsen synnyttäneen äidin aviomies voi syyllistyä perättömän lausuman antamiseen, jos hän hyväksyy tunnustamisen, jonka hän tietää perustuvan virheelliseen tietoon.

Rangaistussäännöksellä pyritään siihen, että lastenvalvoja voisi perustaa toimintansa oikeaan tietoon, mikä on edellytyksenä sille, että äitiyden selvittäminen voidaan suorittaa tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti.

Jotta virheellisen tiedon antaminen olisi rangaistavaa, sen tulee osaltaan johtaa siihen, että äitiys vahvistetaan virheellisesti. Jos äitiyden selvittämisessä havaitaan, että nainen ei voi olla lapsen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti, eikä äitiyttä tästä syystä vahvisteta, tämän säännöksen rangaistavuuden edellytykset eivät täyty. Se, että rangaistavuus edellyttää äitiyden virheellistä vahvistamista virheellisen tiedon antamisen seurauksena, antaa naiselle mahdollisuuden ennen äitiyden vahvistamista korjata aiemmin annettu virheellinen tieto.

Ehdotettu rangaistussäännös on toissijainen, jos muualla laissa samasta teosta on säädetty ankarampi rangaistus. Rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi muun muassa rekisterimerkintärikos (RL 16:7) ja väärän todistuksen antaminen viranomaiselle (RL 16:8). Väärän äitiyden ilmoittaminen saattaa täyttää myös petoksen tunnusmerkistön, jos teolla on aiheutettu taloudellista vahinkoa (RL 36:1). Kustakin edellä mainitusta rikoksesta voidaan tuomita enimmillään vankeusrangaistus. Jos teko täyttää edellä mainittujen rikosnimikkeiden tunnusmerkistön, nyt ehdotettua rangaistussäännöstä ei sovelleta.

Säännös rinnastuu isyyslain 57 §:ään. Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitettu puuttua siihen, millä edellytyksillä teko on rangaistava muiden rangaistussäännösten nojalla.

50 §. Käsittelyn kiireellisyys. Pykälässä säädetään äitiyden selvittämistä, vahvistamista ja kumoamista koskevien asioiden käsittelemisestä kiireellisinä. Lapsen etu edellyttää, että hänen sukuasemaansa koskevat asiat saadaan selvitetyiksi mahdollisimman joutuisasti. Säännöksessä ei ole erikseen eritelty niitä viranomaisia, joissa asiaa käsitellään. Näin ollen säännös soveltuu kaikkiin äitiyden selvittämistä, vahvistamista tai kumoamista käsitteleviin viranomaisiin. Käytännössä käsittelyn kiireellisyysvaatimus koskee kuntien sosiaali- ja terveystointa, maistraatteja ja tuomioistuimia. Säännös vastaa isyyslain 58 §:ää.

51 §. Virka-apu. Pykälässä on lastenvalvojan virka-apuvelvollisuutta koskeva säännös. Säännös rinnastuu isyyslain 59 §:ään.

52 §. Lain soveltaminen eräissä tapauksissa. Pykälässä on säännökset lain vaikutuksista sovellettaessa eräitä muita lakeja. Ehdotetun lain keskeisenä tavoitteena on, että 3 §:n 1 momentin mukainen äiti vastaisuudessa rinnastetaan lapsen vanhempana mieheen, jonka isyys on tunnustamisen perusteella vahvistettu. Valtaosa niistä lainsäädännössä olevista säännöksistä, jotka liittävät vanhemmuuteen oikeusvaikutuksia, on luonteeltaan sukupuolineutraaleja. Tällaisissa säännöksissä käytetään esimerkiksi ilmaisuja "vanhemmat" taikka "isä tai äiti". On selvää, että tällaiset sukupuolineutraalit säännökset koskevat kumpaakin vanhempaa perheissä, joissa lapselle on äitiyden tunnustamisen perusteella vahvistettu kaksi äitiä.

Tietyissä tapauksissa lainsäädännössä asetetaan kuitenkin lapsen vanhemmat jossakin suhteessa keskenään eri asemaan yksinomaan sukupuolensa perusteella. Tällaisia säännöksiä ovat uskonnonvapauslain (453/2003) 3 §:n 2 momentti, kotikuntalain (201/1994) 2 §:n 1 momentti ja 6 a §:n 2 momentti, kansalaisuuslain (359/2003) 9 §:n 1 momentti, 12 §:n 2 momentti, 26, 32 ja 58 § sekä nimilain (694/1985) 2 §:n 5 momentti ja 4 §. Esimerkiksi uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentin mukaan tilanteessa, jossa huoltajat eivät lapsen syntymän jälkeen sovi lapsen uskonnollisesta asemasta, voi lapsen huoltajana oleva äiti vuoden kuluessa lapsen syntymästä yksin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kotikuntalain 6 a §:n 2 momentin mukaan määritettäessä väestökirjanpitokuntaa sellaiselle Suomen kansalaiselle, jolla ei ole ollut kotikuntaa Suomessa, väestökirjanpitokunta määräytyy ensisijaisesti äidin ja toissijaisesti isän kotikunnan tai väestökirjanpitokunnan mukaisesti.

Kun naisen 3 §:n 1 momentin mukainen äitiys on vahvistettu, lapsella on oikeudellisesti tarkasteltuna kaksi äitiä. Tällöin on kyettävä ratkaisemaan, kumpaa heistä kohdellaan äitinä tai isänä sovellettaessa tällaista säännöstä, jonka on tarkoitettu koskemaan vain lapsen toista vanhempaa. Näiden tilanteiden varalta pykälässä säädetään, että sovellettaessa lueteltuja uskonnonvapauslain, kansalaisuuslain, kotikuntalain ja nimilain säännöksiä tämän lain 2 §:ssä tarkoitettuun lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä luetelluissa pykälissä säädetään äidistä ja tämän lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin sovelletaan, mitä luetelluissa pykälissä säädetään isästä.

Edellä kuvatussa uskonnonvapauslakia koskevassa esimerkkitilanteessa lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan päättää näin ollen huoltajana oleva äiti, joka on synnyttänyt lapsen. Kotikuntalain 6 a §:n 2 momenttia koskevassa esimerkkitilanteessa lapsen väestökirjanpitokunta määräytyy ehdotetun säännöksen mukaan ensisijaisesti lapsen synnyttäneen äidin ja toissijaisesti sen naisen kotikunnan mukaisesti, jonka äitiys on vahvistettu hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella.

53 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentissa on asetuksenantovaltuus valtioneuvoston asetukseksi, jossa tarvittaessa säädetään tarkemmin maistraatin toimintatavoista, kun äitiys on vahvistettu maistraatin päätöksellä sekä henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävistä asiakirjoista. Säännös rinnastuu isyyslain 60 §:n 1 momenttiin, joskin asetuksenantovaltuus on isyyslakia suppeampi.

Pykälän 2 momentissa on lisäksi asetuksenantovaltuus oikeusministeriön asetukseksi, jossa säädetään äitiysasioissa käytettävistä lomakkeista. Ehdotetun säännöksen mukaan asetuksessa nimettyjen lomakkeiden kaavat vahvistaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Säännös rinnastuu isyyslain 60 §:n 2 momenttiin.

54 §. Voimaantulo. Lain ehdotetaan tulevan voimaan samanaikaisesti isyyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016. Lain toimeenpanoon ja tähän liittyvään koulutukseen, tiedottamiseen sekä uusien toimintakäytäntöjen luomiseen ja ohjaukseen on varattava riittävästi aikaa ehdotettujen organisatoristen ja tietoteknisten muutosten vuoksi. Lisäksi on tarpeen päivittää käytössä olevat lomakkeet ja luoda tarvittavat uudet lomakekaavat ehdotetun äitiyslain mukaisiin tarpeisiin.

Voimaantulopykälän 2 momentin mukaan lain 2 §:ssä tarkoitettua lapsen synnyttäneen äidin määritelmää ja lain 7 lukua, joka sisältää äitiyttä koskevat kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset, sovelletaan myös silloin, kun lapsi on syntynyt ennen lain voimaantuloa. Lailla olisi tältä osin takautuva vaikutus. Lain muita säännöksiä sovelletaan kuitenkin vain, jos lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu suostumus hedelmöityshoitoon on annettu lain voimaantulon jälkeen. Siirtymäsäännös on tarpeen, koska naisparit eivät lain voimaantullessa voimassa olevan lainsäädännön perusteella ole voineet saada hedelmöityshoitoja yhdessä eikä parin molemmilta osapuolilta näin ollen ole pyydetty hedelmöityshoitolain 10 §:ssä tarkoitettua kirjallista suostumusta. Asiakirja on keskeinen harkittaessa sitä, voidaanko lapsen synnyttäneen naisen kumppani vahvistaa lapsen äidiksi lain 3 §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla. Vaikka äitiys voidaan poikkeuksellisesti vahvistaa esimerkiksi ulkomailla annetun hedelmöityshoidon perusteella ilman mainittua asiakirjaa, on osapuolten oikeusturvan ja lain soveltamisen selkeyden kannalta perusteltua liittää lain soveltamisajankohta hedelmöityshoitosuostumuksen antamiseen ehdotetulla tavalla.

1.2. Laki hedelmöityshoidoista

2 §. Määritelmät. Pykälän 1 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi muutos, joka laajentaa hedelmöityshoitoa saavan parin määritelmää kattamaan myös kahdesta naisesta muodostuvan parin. Jotta naisia voidaan pitää määritelmän mukaisena parina, heidän edellytetään elävän keskenään rekisteröidyssä parisuhteessa tai rekisteröidyn parisuhteen omaisissa olosuhteissa. Tarkoituksena on, että kahden naisen muodostamalta parilta edellytetään yhdenmukaisia suhteen kestoa ja jatkuvuutta koskevia edellytyksiä kuin naisen ja miehen muodostamalta parilta. Useimmiten tämä tarkoittaa, että he ovat rekisteröineet parisuhteensa tai asuvat yhdessä yhteistaloudessa. Voimassaolevan hedelmöityshoitolain 2 §:n perusteluissa kuitenkin todetaan, että eläminen tietyntyyppisessä parisuhteessa ei ole hedelmöityshoidon saamisen edellytys.

Pykälän 2 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi 1 kohdan muutoksesta johtuva välttämätön laajennus. Hoitoa saavalla tarkoitetaan ehdotuksen mukaan parin lisäksi sellaista naista, joka ei elä avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eikä rekisteröidyssä parisuhteessa tai sen omaisissa olosuhteissa.

6 §. Sukusolujen ja alkioiden hävittäminen. Pykälän 4 momenttiin ehdotetulla muutoksella ajanmukaistetaan momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottavan viranomaisen nimi vastaamaan sen nykyistä nimeä.

8 §. Hedelmöityshoidon antamisen esteet. Pykälän 2 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi muutos, jolla estetään hedelmöityshoidon antaminen parille myös silloin, kun hoitoa saavan parin osapuoli on rekisteröidyssä parisuhteessa muun henkilön kuin parin toisen osapuolen kanssa. Voimassa olevan 2 kohdan mukaan hoidon antaminen estyy vain, jos hoitoa saavan parin osapuoli on avioliitossa muun henkilön kanssa. Rekisteröidyn parisuhteen oikeusvaikutukset rinnastuisivat näin tältäkin osin avioliiton oikeusvaikutuksiin. Pykälän 6 kohtaa ehdotetaan tehtäväksi käsitteiden ajanmukaistamista koskeva muutos. Adoptiolain (22/2012) uudistamisen myötä adoptoidusta lapsesta käytetään nykyisin ottolapsen sijaan käsitettä adoptiolapsi.

22 §. Luovutusrekisteri. Pykälään ehdotetulla muutoksella ajanmukaistetaan pykälässä tarkoitetun rekisterinpitäjän nimi vastaamaan sen nykyistä nimeä.

24 §. Lupa. Pykälään ehdotetulla muutoksella ajanmukaistetaan pykälässä tarkoitetun lupaviranomaisen nimi vastaamaan sen nykyistä nimeä.

26 §. Toimintatiedot ja toiminnan tarkastus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetulla muutoksella ajanmukaistetaan momentissa tarkoitetun tarkastuksesta vastaavan viranomaisen nimi vastaamaan sen nykyistä nimeä.

27 §. Luvan peruuttaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetulla muutoksella ajanmukaistetaan momentissa tarkoitetusta luvan peruuttamisesta tai toiminnan keskeyttämisestä vastaavan viranomaisen nimi vastaamaan sen nykyistä nimeä.

35 §. Hedelmöityshoitorikkomus. Pykälän 1 kohtaan ehdotetulla muutoksella laajennetaan hedelmöityshoitorikkomusta koskevaa tunnusmerkistöä vastaamaan lain 8 §:ssä asetettua säännöstä, jonka mukaan hedelmöityshoitoa ei saa antaa, jos hoitoa saavan parin osapuoli on rekisteröidyssä parisuhteessa muun henkilön kanssa. Hedelmöityshoidon antaminen tahallaan, vaikka hoitoa saavan parin osapuoli on rekisteröidyssä parisuhteessa muun henkilön kanssa, on ehdotetun säännöksen mukaan rangaistavaa hedelmöityshoitorikkomuksena sakon uhalla.

Pykälän 4 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi käsitteiden ajanmukaistamista koskeva muutos. Adoptiolain uudistamisen myötä adoptoidusta lapsesta käytetään ottolapsen sijaan nykyisin käsitettä adoptiolapsi.

Voimaantulosäännös. Ehdotetun lain voimaantulosäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa luovutettuja sukusoluja saadaan käyttää kahden naisen muodostamalle parille annettavaan hedelmöityshoitoon vain, jos luovuttaja suostuu tähän tai on antanut 16 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun suostumuksen. Säännöksen tarkoituksena on kunnioittaa sukusolujen luovuttajan itsemääräämisoikeutta. Voimassaolevan lain mukaan luovuttajan sukusoluja saadaan käyttää muulle kuin parille vain, jos hän on antanut suostumuksensa siihen. Ehdotetulla lailla laajennetaan parin määritelmä kattamaan myös kahden naisen muodostamat parit, mitä sukusolujen luovuttaja ei ole voinut ennakoida. Tästä syystä on tarpeen rajoittaa ennen lain voimaantuloa luovutettujen sukusolujen käyttöä siten, että niitä voidaan käyttää kahden naisen muodostaman parin hedelmöityshoitoja varten vain, jos tähän on saatu luovuttajan suostumus. Voimassaolevan lain mukaan naisparit ovat jääneet parin määritelmän ulkopuolelle ja sukusolujen käyttöön näissä tilanteissa on edellytetty lain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettu suostumus. Ehdotetun säännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa luovutettuja sukusoluja voidaan edelleen käyttää naisparien hoitoon, jos edellä tarkoitettu suostumus on saatu tai luovuttaja suostuu tähän ennen hoidon antamista. Lain voimaantulon jälkeen ei edellytetä luovutettujen sukusolujen osalta erillistä suostumusta naisparien hoitoa varten.

Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

1.3. Oikeudenkäymiskaari

12 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös osoittaisi oikeuspaikan isyyden vahvistamista koskevan kanteen lisäksi myös äitiyden vahvistamista koskevan kanteen osalta. Lisäksi säännöstä tarkennetaan siten, että säännöksessä tarkoitetulla äidillä viitataan lapsen synnyttäneeseen äitiin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös osoittaisi oikeuspaikan isyyden kumoamista koskevan kanteen lisäksi myös äitiyden kumoamista koskevan kanteen osalta.

18 §. Pykälään ehdotetaan uutta 5 a-kohtaa, jossa säädetään oikeuspaikasta silloin, kun asia koskee äitiyden vahvistamista tai kumoamista eikä muutoin ole tuomioistuinta, jossa asia voitaisiin tutkia. Asia tutkitaan tällöin käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vastaajana olevalla naisella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka taikka hänellä on viimeksi ollut kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Äitiyden kumoamista koskeva asia voidaan tutkia lisäksi käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä lapsen synnyttäneellä äidillä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

Voimaantulosäännös. Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

1.4. Laki lapsen elatuksesta

10 §. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kattaisi myös ne tilanteet, joissa elatusvelvollisuus perustuu äitiyden vahvistamiseen. Tästä syystä isään ja isyyden vahvistamiseen tehdyt viittaukset on muutettu koskemaan vanhemmuutta ja vanhemmuuden vahvistamista. Pykälässä käytettyä kieltä on lisäksi ajanmukaistettu.

12 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kattaisi myös ne tilanteet, joissa elatusvelvollisuuden poistava tekijä perustuu äitiyden kumoamiseen, äitiyden tunnustamisen mitättömäksi toteamiseen tai äitiyttä koskevan lainvoimaisen tuomion purkamiseen. Tästä syystä isään ja isyyden vahvistamiseen tehdyt viittaukset on muutettu siten, että ne eivät osoita tiettyyn sukupuoleen.

13 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että elatusapua koskeva vaatimus voitaisiin tehdä myös äitiyden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä. Tästä syystä viittaus isyyden vahvistamista koskevaan kanteeseen on muutettu koskemaan vanhemmuuden vahvistamista koskevaa kannetta. Vaatimuksen elatusavun vahvistamiseksi vanhemmuuden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä voisi vastaisuudessa tehdä myös äitiyslain 27 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu lapsen edustaja.

14 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että elatusapua koskeva kanne voidaan käsitellä myös äitiyden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa. Tästä syystä viittaus isyyden vahvistamista koskevaan kanteeseen on muutettu koskemaan vanhemmuuden vahvistamista koskevaa kannetta. Pykälässä käytettyä kieltä on lisäksi ajanmukaistettu.

15 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että myöskään niissä tapauksissa, joissa elatusapuvaatimus liittyy äitiyden vahvistamiseen, lapsen elatusapua koskevaa kysymystä ei voida ratkaista ennen kuin lapsen äitiys on lainvoimaisella tuomiolla vahvistettu, jos kannetta ajetaan useampaa kuin yhtä henkilöä vastaan. Tästä syystä miestä, isyyttä ja isyyden vahvistamista koskevat viittaukset on muutettu siten, että ne eivät osoita tiettyyn sukupuoleen.

16 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myöskään niissä tapauksissa, joissa elatusavun vahvistamista koskeva tuomio on annettu äitiyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä, ei tuomiota voida panna täytäntöön ennen kuin äitiys on lainvoimaisella tuomiolla vahvistettu. Tästä syystä viittaukset isyyteen ja isyyden vahvistamiseen on muutettu viittauksiksi vanhemmuuteen ja vanhemmuuden vahvistamista koskevaan oikeudenkäyntiin.

Voimaantulosäännös. Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

1.5. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

8 a §. Sopimus lapsen huollosta ennen lapsen syntymää. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tulevat vanhemmat voivat tehdä sopimuksen lapsen huollosta ennen lapsen syntymää myös niissä tapauksissa, joissa lapsen vanhemmuuden tunnustava henkilö on nainen. Tästä syystä pykälän 1 momenttiin on lisätty viittaus myös äitiyslain 14 §:ään ja 1 ja 2 momenteissa viittaukset mieheen ja isyyteen on muutettu viittauksiksi, jotka eivät edellytä tunnustajalta tiettyä sukupuolta. Lisäksi 1 momentin viittauksen lapsen äidistä on tarkennettu osoittavan lapsen synnyttävään äitiin.

Pykälän 2 momenttiin on lisätty viittaus äitiyslain 14 §:n 5 momentissa tarkoitettuun lastenvalvojaan.

Voimaantulosäännös. Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

1.6. Perintökaari

2 luku Sukulaisten perintöoikeudesta

2 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi teknisluonteisesti siten, että viittaukset isään ja äitiin korvataan ilmaisulla vanhemmat. Samalla ehdotetaan ajanmukaistettavaksi pykälän kieliasua.

3 §. Pykälän 1 ja 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi teknisluonteisesti siten, että viittaukset perittävän isän ja äidin vanhempiin korvataan ilmaisulla perittävän isovanhemmat. Samalla ehdotetaan ajanmukaistettavaksi 2 momentin kieliasua.

Voimaantulosäännös. Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

1.7. Elatustukilaki

6 §. Elatustuen saamisen edellytykset. Pykälän 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että lapsen oikeus elatustukeen ei ole riippuvainen siitä, onko lapsen toiseksi vanhemmaksi vahvistettu isä vai äiti.

Pykälän 6 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi käsitteiden ajanmukaistamista koskeva muutos. Adoptiolain uudistamisen myötä ottovanhemmasta käytetään nykyisin käsitettä adoptiovanhempi ja adoptoidusta lapsesta käytetään ottolapsen sijaan nykyisin käsitettä adoptiolapsi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka perusteella lapsella ei ole oikeutta elatustukeen vaikka isyyttä ei ole lainvoimaisesti vahvistettu, jos lapselle on kuitenkin vahvistettu kaksi vanhempaa äitiyslain 3 §:n 1 momentin nojalla taikka lapsi on lainvoimaisella päätöksellä adoptoitu. Käytännössä muutos vaikuttaa tilanteisiin, joissa adoptio on vahvistettu adoptiolain (22/2012) 18 §:n 2 momentissa tai rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 9 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

7 §. Elatustukioikeuden alkaminen ja päättyminen. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus elatustukeen ei ole riippuvainen siitä, onko lapsen toiseksi vanhemmaksi vahvistettu isä vai äiti. Tästä syystä viittaus isyyteen on muutettu viittaukseksi vanhemmuuteen.

Voimaantulosäännös. Lain on tarkoitettu tulevan voimaan yhtäaikaisesti äitiyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016.

Lain 6 §:n 2 momenttia ei kuitenkaan sovelleta, jos vanhemmuus on vahvistettu ennen tämän lain voimaantuloa. Säännöksen nojalla ne lapset,

joille on vahvistettu toinen vanhempi perheen sisäisen adoption nojalla ennen lain voimaantuloa eivät menettäisi oikeuttaan elatustukeen, jos se on myönnetty heille nykyisin voimassa olevan lainsäädännön perusteella.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun äitiyslain 53 §:ssä on asetuksenantovaltuus tarkempien säännösten antamiseksi maistraattien toimintatavoista sekä henkilöllisyyden toteamiseksi tarvittavista asiakirjoista. Vastaava säännös on isyyslain 60 §:n 1 momentissa, jonka asetuksenantovaltuus on kuitenkin äitiyslakia laajempi. Lapsen syntymää koskevaa ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole tarpeen äitiyslaissa toistaa. Myöskään lääketieteellisen selvityksen korvaamista koskevaa asetuksenantovaltuutta ei tarvita, koska äitiyslakiin ei ole sisällytetty oikeusgeneettisiä tai lääketieteellisiä selvityksiä koskevia säännöksiä.

Samassa pykälässä on lisäksi asetuksenantovaltuus oikeusministeriön asetukseksi, jossa säädetään äitiysasioissa käytettävistä lomakkeista. Säännös rinnastuu isyyslain 60 §:n 2 momenttiin. Ehdotetun säännöksen mukaan lomakkeiden kaavat vahvistaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tämä on perusteltua, koska Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden ohjaus kuuluu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin ja on perusteltua, että tähän ohjaustehtävään kuuluu myös vastuu läheisesti käytännön toimintaan liittyvien lomakkeiden valmistelusta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa myös isyysasioissa käytettävät lomakkeet.

Ehdotetun äitiyslain 23 §:n 2 momentissa on säännös, jonka mukaan isyyslain 27 §:n 2 momentin säännöstä maistraattien toimivallasta isyyden vahvistamista koskevissa asioissa sovelletaan myös äitiyden vahvistamista koskevissa asioissa. Mainitussa isyyslain säännöksessä on valtuus valtionvarainministeriölle asetuksen antamiseksi siitä, miltä maistraateilta toimivalta isyysasioissa siirtyy, mille maistraateille se siirtyy ja millä perusteilla toimivalta jakautuu vastaanottavien maistraattien kesken. Voimassa olevaa valtiovarainministeriön asetusta toimivaltaisista maistraateista ja toimivaltaisesta aluehallintovirastosta eräissä maistraatin ja aluehallintoviraston tehtävissä (1351/2011) on tarpeen muuttaa äitiyttä koskevien asioiden kattamiseksi. Valtuudesta tähän säädetään äitiyslain 23 §:n 2 momentissa.

Ehdotettu sääntely edellyttää muutoksia myös väestötietojärjestelmästä annettuun valtioneuvoston asetukseen (128/2010). Muutostarve aiheutuu siitä, että väestötietojärjestelmään olisi jatkossa voitava tallettaa tieto siitä, että lapsella on kaksi äitiä sekä tieto siitä, että äitiys on vahvistettu tai kumottu ehdotettua lakia noudattaen. Tätä koskeva asetuksenantovaltuus väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalvelusta annetun lain (661/2009) 13 §:n 2 momentissa kuitenkin kattaa jo nykyisellään mainitun muutostarpeen.

Isyyslain uudistamisen yhteydessä on tarkennettu lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n 2 momenttia siten, että asetuksenantovaltuudessa on eritelty täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin ne asiakokonaisuudet, mistä on tarkoitus säätää oikeusministeriön asetuksella. Mainittua asetuksenantovaltuutta koskevaa säännöstä ei ole tarpeen tässä yhteydessä tarkistaa, koska valtuus kattaa jo nykyisellään elatusavusta sopimisen ja vahvistamisen sekä isyyden että äitiyden vahvistamisen yhteydessä.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti isyyslain kanssa eli aikaisintaan 1.1.2016. Ehdotus perustuu isyyslakiuudistuksessa luodulle rakenteelle ja periaatteellisille ratkaisuille. Myös lakien toimeenpanoon liittyvät toimet, kuten tarvittavien asetusten ja lomakkeiden uusiminen, koulutus, tiedottaminen sekä uusien toimintakäytäntöjen luominen ja ohjaus on perusteltua yhdistää isyyslain toimeenpanotoimien kanssa.

4. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 6 §:ssä säädetään ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä ja siitä, että ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ehdotuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten yhdenvertaisuutta riippumatta hänen vanhempiensa perhemuodosta lapsen syntymän hetkellä.

Esityksellä parannetaan naisparien ja heidän yhteisesti hankkimiensa lasten yhdenvertaisuutta eri sukupuolta oleviin pareihin ja näiden lapsiin nähden mahdollistamalla naispareille hedelmöityshoidon saaminen yhdessä parina. Vaikka käytännössä naispareja hoidetaan myös voimassa olevan lainsäädännön puitteissa, he eivät ole voineet antaa suostumustaan hoitoihin yhdessä. Esityksen myötä sekä parisuhteensa rekisteröineitä pareja että rekisteröidyn parisuhteen omaisissa olosuhteissa eläviä naispareja pidetään lain tarkoittamana parina yhdenvertaisesti avioparien ja avioliitonomaisissa olosuhteissa elävien eri sukupuolta olevien parien kanssa. Esitys edistää siten yhdenvertaisuutta perustuslain 6 §:n mukaisesti.

Hedelmöityshoitojen avulla alkunsa saaneen lapsen vanhemmuus vahvistetaan ehdotuksen mukaan tunnustamisen perusteella samalla tavoin kuin tilanteessa, jossa eri sukupuolta oleva avopari saa lapsen. Lapsen vanhemmuuteen ei kuitenkaan sovelleta lakimääräistä olettamaa synnyttävän

äidin kumppanin vanhemmuudesta kuten tilanteessa, jossa synnyttävä äiti on avioliitossa. Tämä johtuu siitä, että avioliittoon perustuvan isyysolettaman taustalla on olettama miehen biologisesta isyydestä, josta osoituksena on, että isyyolettama voidaan oikeusgeneettisen näytön perusteella kumota. Koska naisparin yhdessä aikaansaama lapsi ei ole geneettisesti parin yhteinen, vastaavaa olettamaa ei naisparin tilanteessa voida soveltaa. Erilaiselle kohtelulle on näin ollen olemassa sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen että perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännössään hyväksymä peruste.

Ratkaisuissaan Mennesson v. Ranska ja Labassee v. Ranska Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa rikotun tilanteessa, jossa sijaissynnytysjärjestelyn seurauksena vahvistettua ulkomaista päätöstä vanhemmuudesta ei voitu tunnustaa Ranskassa. Tapauksissa lasten suhdetta kumpaankaan sosiaaliseen vanhempaansa ei ollut voitu vahvistaa myöskään millään vaihtoehtoisella tavalla. Ihmisoikeustuomioistuin piti lasten oikeudelliseen asemaan liittyvän epävarmuuden perusteella kestämättömänä sitä, että lapset asuivat Ranskassa ilman oikeudellisia vanhempia ja katsoi, että ainakin lasten suhde biologiseen isäänsä olisi tullut voida vahvistaa Ranskassa.

Ehdotuksen kansainväliseen yksityisoikeuteen liittyvien säännösten soveltaminen johtaa siihen, että sijaissynnytysjärjestelyyn perustuva ulkomainen äitiyspäätös saattaa jäädä tunnustamatta, jos vanhemmalla on lapsen syntymän aikaan ollut asuinpaikka Suomessa. Näissä tapauksissa lapsen suhde toiseen sosiaaliseen vanhempaansa voidaan yleensä kuitenkin vahvistaa vahvistamalla lapsen suhde biologiseen isäänsä, jolloin lapsi ei jää Mennesson- ja Labassee-ratkaisuissa tarkoitetulla tavalla kokonaan ilman oikeudellisia vanhempia. Suomalaisissa tuomioistuimissa voidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella lisäksi vahvistaa myös sijaissynnytysjärjestelyllä syntyneen lapsen adoptio, jos lapsen etu sitä vaatii. Perheen sisäisen adoption tuloksena on tällöin mahdollista vahvistaa myös lapsen sosiaalisen äidin tai isän vanhemmuus. Näin ollen vaikka ehdotetun sääntelyn mukaan sijaissynnytyspäätökseen perustuvaa äitiyttä ei voida Suomessa tunnustaa, jos äidin asuinpaikka on lapsen syntymän aikaan tai välittömästi sitä ennen ollut Suomessa, ei ehdotettu sääntely johda ristiriitaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen kanssa, sillä suomalainen oikeusjärjestelmä tarjoaa muita vaihtoehtoja lapsen oikeudellisen vanhemmuuden vahvistamiseksi lapsen edun sitä vaatiessa.

Ehdotuksen ei ole katsottu olevan ristiriidassa perustuslain tai Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Näillä perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Aloitteen muut tiedot

Aloitteen taloudellinen tuki
Ei ole

Kannatusilmoitusten keräystavat
- Kansalaisaloite.fi
- Paperilomakkeet

Tähän mennessä muualla kerättyjen kannatusilmoitusten yhteismäärä
Kerääjän ilmoittama arvio: **4 718** kpl

Linkit muihin verkkosivuihin
Oikeusministeriön luonnos 2.2.2015 hallituksen esitykseksi eduskunnalle äitiyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi
Äitiyslaki - kampanjasivu
Äitiyslaki - Facebook
Tietoa kansalaisaloitteen allekirjoittajalle
Usein kysytyt kysymykset

Omat tiedot

Omat roolisi
Vireillepanija
Edustaja

Omat yhteystiedot
Juha Jaakko Jämsä
Sateenkaariperheet ry Yrjönkatu 29 A 1 00100 Helsinki
0449971956
juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi

Vastuuhenkilöt

Vireillepanijat
Juha Jaakko Jämsä

Panu Jarkko Mäenpää

Anna Raisa Aurora Moring

Petri Asser Olavi Janhunen

Fredrika Teresia Biström

Frank David Johansson

Aaro Jaakko Johannes Horsma

Anna Pauliina Lehtinen

Maria Kaisa Aula

Ulla Margareetta Siimes

Eija Irene Koivuranta

Janne Ville Petteri Hälinen

Noora Karoliina Kalpio

Harri Olavi Kokko

Edustajat
Juha Jaakko Jämsä

Varaedustajat
Anna Raisa Aurora Moring

Pyyntö kannatusilmoitusten tarkastamisesta on lähetetty Väestörekisterikeskukseen

1.6.2016 - 51 114 kpl

Väestörekisterikeskuksen päätös annettu 23.8.2016

Vahvistettu **55 707** kannatusilmoitusta
Asianumero (diaari) 1383/333/16

Kansalaisaloite.fi on oikeusministeriön ylläpitämä ja tuottama verkkopalvelu.
Lue lisää >

Kansalaisaloite.fi on Viestintäviraston hyväksymä palvelu.
Lue lisää >

- Henkilötietojen suoja ja tietoturva
- Yhteystiedot
- Briefly in English

Sivun alkuun